

RĂSUNETUL CULTURAL

REALIZAT DE SOCIETATEA SCRITORILOR DIN BISTRITA-NĂȘAUD

An. XIX; Nr. 5 (157)

APARE LUNAR SUB EGIDA UNIUNII SCRITORILOR DIN ROMÂNIA - FILIALA CLUJ

mai 2026

Oratoria lui Liviu Rebreanu

Gheorghe Săsărman - 85

Târgul de Carte Gaudeamus

Excelența în gramatică

Întâlnire cu Ana Blandiana

Punți culturale Serbia – România

Număr ilustrat cu lucrări de Irina Petraș

Pe copertă: Pădurea arsă

Olimpiu Nușfelean

Realitatea cu două fețe, ambele rele

Realitatea pare a avea mereu două fețe. Uneori, chiar mai multe. Am fi tentați să spunem că, dintre cele două fețe, una este bună, alta este rea. Iar noi am avea ocazia să optăm – și să luptăm – pentru fața cea bună (a vieții). În privința celeilalte, n-am avea nimic împotriva ca să fie îmbrăcată de cel care își bagă coada neagră în toate... Existența celor două fețe ne-ar putea duce cu gândul la fețele lui Ianus, una dintre cele mai vechi divinități ale mitologiei romane, zeul ușilor, al sărbătorilor și riturilor de trecere și al fenomenelor de tranziție. Starea de tranziție a determinat ca luna ianuarie să

fi poartă numele. În imaginar, Ianus este înfățișat cu două fețe opuse: una cu privirea înainte, cealaltă, înapoi, cu darul de a cunoaște trecutul și de a prevedea viitorul. Îndepărtându-ne de interesul pentru mitologie, am banalizat asocierile și ne-am ales cu un termen ce e uzitat din ce în ce mai mult: fățarnicia. Omul fățarnic este omul cu două fețe, ba chiar cu mai multe... Are întotdeauna una în inimă și alta pe limbă, una are în minte și alta pe buze. Una gîndește și alta arată, una spune și alta face. Paramiologia ne aduce o zicală conform căreia ești îndemnat să faci ce zice popa, nu ce face popa. Dacă zicala te îndreaptă oarecum spre glumă, cu omul fățarnic nu-i de glumit. Conform percepției obișnuite, acesta nu are nimic sănătos în el, e crescut și alcătuit din viclesuguri, pe care le exersează asupra celor din jur. Cei vicleni dezbracă lumea de sinceritate și o îmbracă în ipocrizie, încît te determină să-ți spui că lumea este (doar) așa, nu altfel, demers cît se poate de nociv pentru sănătatea societății.

O imagine tulburătoare a fețelor realității mi-a venit în minte în aceste zile legate de prezența DNA în județ, la consiliul județean, la o firmă de exploatare a lemnului și la câteva domiciliu. Acțiunea justiției a surprins și a mirat. Nu-ți prea vine să crezi că e adevărat. Da, da, te întreb: oare e adevărat? Anchetatorii vin într-un oraș sau într-un județ în care viața părea să se deruleze destul de liniștit, cu bucurii mărunte, dar frumoase, așa cum le stă bine bucuriilor. Domestice, am putea zice.

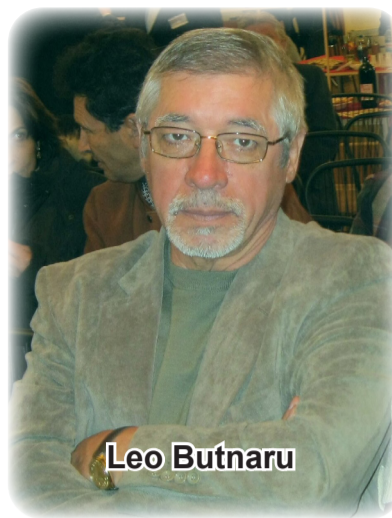
Și iată că îți apar deodată în... față două fețe ale realității în care te miști, între care trebuie să alegi: vinovăția suspectilor și nevinovăția lor (dincolo de prezumția de nevinovăție, care e, totuși, o etichetă... juridică). Care față e adevărată? Aștepți, de obicei mult și bine, decizia unei instanțe de judecată. Dar pînă la a avea opțiunea instanței, ce faci? Și chiar după aceea. Pata de pe o față se șterge greu.

Agățîndu-ne, în spațiul public, ca scaiul de oaie, de o asemenea situație, ce am putea să mai zicem. Partea nostimă – și tragică, în același timp – este că, în privința realității imediate, trebuie să constatăm că ambele fețe sînt rele. Dacă vina „cercetaților” e reală, e foarte rău. Înseamnă că trăim într-o societate, a noastră, mereu mințită, într-un orizont viciat continuu, cu ipocrizie, din care omul simplu – membru de bază al societății – nu are scăpare. Cîta vreme șefii ar trebui să dea comenzi pentru a menține în bună stare o mașinărie care să poarte societatea în interesul omului de rînd, nu în interesul vreunei persoane anume. Dacă se dovedește că învinuirile sînt false (cum ne-am dori să fie), atunci și această față a realității este rea, iar răul este dirijat – cu ce interese suspecte? – în direcția compromiterii unor oameni, slujbași ai statului, animați de bune intenții. Într-un asemenea caz, voluntar sau involuntar, justiția ea însăși dă realității o față urîtă. Astfel justiția dă dovadă că este slabă – pur și simplu, face gafe sau compromisuri, împinsă poate din spate de cine știe ce interese politice suspecte. Una e legea, alta intenția aplicării acesteia. Din moment ce justiția devine neputincioasă (v. chiar rău intenționată), omul de rînd începe să-și facă singur dreptate: cu bîrfa (nu neapărat cu bîta), cu cîrcoteala, cu umorul sau satira (în cel mai fericit caz), cu izbucniri necontrolate în spațiul public, cu proteste, cu tot felul de răzbunări ș. a. m. d. Încet-încet se ajunge la haos și la o societate tot mai greu de controlat.

Ianus cel cu două fețe are o privire îndreptată înainte și cealaltă, înapoi, poate vedea ce a fost și, de asemenea, ce va fi. Omul fățarnic nu vede nimic clar sau just, el privește în sine, oferind subiecte de cercetare pentru psihologi. Dar privirea sa nu este scrutătoare, fățarnicul nu-și sancționează opțiunile, ci, în ascunsul său, își exacerbează orgoliile imunde. Fără alternative. Fețele omului fățarnic, mai multe decît două, sînt ca niște oglinzi sparte: în ele nu îndrăznești să te privești, pentru că-ți arată mereu imagini mințite. Te arată, chiar pe tine, ca fiind un mincinos. Iar dacă tu, cel mințit, te privești într-o altă oglindă, „adevărată” (cum ar fi, de exemplu, literatura), descoperi un chip însingurat de realitate, obligat, tu, să te miști într-o realitate pe care nu o accepți și nu o dorești. Și, în realitatea crudă, oglinzile sparte continuă să își rîdă de tine, umiltoare.

Purtătorii unor asemenea oglinzi își cunosc condiția, lipsa de sinceritate, ipocrizia, dar își duc identitatea înainte, cu cinism. Se simt chiar bine să acționeze într-o existență mințită, administrată dictatorial, într-o încrîngătură de dictaturi de diferite mărimi, de la cei mai mari dictatori la cei mai mici, aciuți prin tot felul de colțuri – privilegiate – ale vieții (publice). Lipsiți de sinceritate, fug de privirile/ analizele lucide, își întorc fața de la filozofie sau literatură, de la cultură. Mimează interesul pentru cultură. Dedulciți la miera promiscuității, ezită și evită să știe cu ce lingură se degustă cultura. Degeaba sînt înscrise în Biblie cuvintele lui Iisus, care zice „Voi căutați să vă arătați neprihăniți înaintea oamenilor, dar Dumnezeu vă cunoaște inimile; pentru că ce este înălțat între oameni, este o urciune înaintea lui Dumnezeu.” (Luca 16:15), „Tu, dar, când faci milostenie, nu suna cu trîmbița înaintea ta, cum fac fățarnicii, în sinagogi și în ulițe, pentru ca să fie slăviți de oameni. Adevărat vă spun, că și-au luat răsplata.” (Matei 6:2) Dacă îți iei o răsplată pentru munca ta, de ce mai cauți, pe căi necinstite, o răsplată în plus?

Cazul incriminărilor de la Bistrița e în dinamică, după cum se spune de obicei în știrile inițiale despre accidente rutiere. Bucuroși vom fi dacă vina ce planează asupra unor oameni va fi infirmată. Dar, în țară, zgomotul cătușelor nu sună întotdeauna ca într-un teatru de comedie. În cele ale gloriei mințite, fățarnicii urmează modele imunde. Dacă fețele lui Ianus ilustrează trecerea dintr-un an în altul, firească și naturală, fețele... fățarnicilor marchează mereu tranziția dintr-un rău spre alt rău, mai mare și mai greu de suportat. Mulți din banii publici se scurg prin tot felul de canale și pîrîiașe spre Apa Sîmbetei, de fapt direct în iad. Iar tu, trăitor (sau cititor) onest, prins în demersuri nevinovate, privești cu tristețe spre cerul salvator cînd îți se spune că nu sînt bani pentru cultură. Și tot îți faci și refaci discursul de luptă cu filosofia nemerniciei omenești.

Leo Butnaru

Racursiu

Salut, domnule Gutenberg!

Pe domnul Gutenberg l-am salutat cu respect: Guten-verb, maestre! – prezentându-mă, firește, și adăugând, din capul locului, că este aproape imposibil de explicat sindromul pe care îl resimt, în libertate, cei care, în timpul bolșevismului, au trăit zile și nopți în preajma ghilotinei tipografice. Acea enormă cuțitoaie, rece și grea, destinată tăierii hîrtiei încă nescrise, dar care, simbolic, reteza înainte de toate fraze, intenții, sensuri.

I-aș fi spus că lama nu cobora doar peste coli, ci și peste respirații. Că fiecare foaie albă aștepta, tremurând, verdictul: Va deveni text sau deșeu? Va fi tipărită sau condamnată la tăcere? Și că omul care stătea lângă ghilotină învăța, fără să vrea, o pedagogie a fricii: alfabetul redus la potențial, cuvântul ținut în lesă, ideea supravegheată ca un suspect recidivist.

Domnul Johannes Gutenberg, probabil, ar fi zâmbit cu acea mirare calmă a inventatorului care nu poate fi tras la răspundere pentru toate crimele posterității. În atelierul său din Mainz, plumbul și cerneala nu aveau miros de arhivă penală, ci de revelație. Tiparul fusese gândit ca multiplicare a luminii, nu ca dispozitiv de amputare. O tehnologie a difuzării, nu a constrângerii.

Și totuși, istoria are talentul sinistru de a transforma presa în presă hidraulică, iar cartea în probă de dosar.

La început, tiparul a însemnat democratizarea textului sacru, răspîndirea ideilor, accelerarea Reformei, explozia umanismului. A fost o eliberare a cuvîntului din unicitate. Dar fiecare instrument care multiplică poate, în același timp, standardiza. Fiecare pagină reproducă identic aduce cu sine tentația uniformizării.

În secolele care au urmat, cartea a devenit nu doar spațiu al reflecției, ci și obiect de supraveghere. Bibliotecile arse, titluri interzise, liste negre. Textul, odată declarat sacru, a fost trecut în regim de evidență. În regim de control. În regim de suspiciune.

I-aș fi spus domnului Gutenberg: invenția dumneavoastră a eliberat cuvîntul din mînăstire, dar l-a expus tribunalului. A făcut posibilă circulația ideilor, dar și catalogarea lor. A permis pluralitatea, dar a oferit și instrumentul propagandei.

Presa – cuvînt atît de ambiguu – a ajuns să însemne și tipar, și constrîngere. Presa tipografică și presa ideologică. Între ele, o alunecare aproape imperceptibilă.

Cartea, care trebuia să fie spațiu al intimității, a devenit uneori probă de dosar. Un citat scos din context, o frază răstălmăcită, o metaforă interpretată literal – și literatura se trezește în boxa acuzaților. Cuvîntul, care era vibrație, devine obiect material incriminabil.

Dar poate că zâmbetul domnului Gutenberg ar fi fost, totuși, împăcat. Pentru că nicio presă hidraulică nu poate zdrobi complet ceea ce a fost conceput ca lumină. Cărțile pot fi confiscate, arse, interzise – dar odată multiplicată, ideea scapă, se infiltrează, supraviețuiește.

Inventatorul a oferit omenirii un mijloc. Istoria a făcut din el o armă. Dar cititorul – dacă mai există cu adevărat – poate transforma din nou arma în lampă.

Și poate că aceasta este singura revanșă posibilă: să citim nu ca într-un dosar, ci ca într-o cameră luminată din interior.

Iar sindromul de care vorbeam nu e simplă amintire, ci un reflex: tresărirea la zgomotul unei lame care cade, neîncrederea în libertatea hîrtiei, mai ales a celei scrise, suspiciunea că orice pagină poate fi, oricînd, retezată înainte de a apuca să spună ce are de spus. Chiar și azi, cînd tipărițele par domestice, iar cuțitele au fost pensionate, rămîne în aer o anume tensiune: cuvîntul știe că a fost cîndva pe lista de așteptare a execuțiilor.

Așa că salutul meu către domnul Gutenberg nu e doar o glumă filologică, ci o formă de confesiune. Guten-verb, maestre, – i-aș mai fi spus – verbul dumitale a fost la început Cuvînt, dar noi am trăit vremuri în care cuvîntul era percheziționat, ștampilat, tuns chilug. Iar libertatea de azi poartă încă urme de lamă: o cicatrice, aproape invizibilă, pe muchia fiecărei pagini tipărite.

Anticariat

Fratele meu Anton ține un anticariat pe strada Razelor, la numărul 12. E un fel de pivniță igrasioasă, umedă, neprimitoare. Cărțile stau înghesuite, își țin de cald în îmbrățișări silite, lipindu-și copertile în forme siameze. Cumpărătorii s-au împuținat vizibil, afacerea trenează într-o agonie de nestăvilire. I-am propus lui Anton să mă lase acolo câteva zile, să mai ordonez cărțile. Normal că s-a bucurat. Acum stau pe vrafuri de cărți și nu știu cum să încep munca. Câțiva șoareci au trecut în goană peste trupurile cărților. Am adormit în aerul rarefiat și dulceag. Cînd m-am trezit, eram sclavul unei cărți uriașe, care mă încorporase în filele ei. Devenisem o carte rară, tăcută, magică.

Alexandru Jurcan

Simion Răchișan

Gramatică. Teorie și teste grilă

Pentru o înțelegere mai profundă a celor două lucrări *Teste-grilă pentru excelență gramaticală. Răspunsuri și argumentări pe înțelesul tuturor și Teorie și teste grilă din gramatica modernă a limbii române – 69 de teste grilă. Răspunsuri și argumentări*, prezentare în stil „nemțesc”: mai întâi un scurt istoric al apariției lucrărilor, apoi o prezentare a structurii acestora, urmată de conținuturile științifice, secondate de inadvertențele gramaticii moderne și de concluzii.

1. Istoricul concepției lucrărilor

În vara anului 2023, la reședința de vară din Gădălin a domnului profesor G. G. Neamțu, am hotărât să scriem împreună teste-grilă din gramatica modernă a limbii române, având ca repere științifice GALR și GBLR ale căror conținuturi științifice au fost eludate de profesori și elevi, din cauza abundenței de noțiuni gramaticale nou introduse.

La început, am scris câteva teste-grilă care doar semănau ca formă cu cele cuprinse în aceste două cărți tipărite, pornind de la teste gramaticale personale a căror eficiență didactică a fost verificată pe parcursul întregii mele cariere didactice. Ajustate după teoria gramaticală modernă, conținutul acestora era într-o contradicție științifică cu gramatica familiară nouă, cea tradițională.

De aceea, pe bună dreptate, domnul profesor renunță, întrucât prin contribuția Domniei Sale și-ar fi negat întreaga activitate științifică (neo)tradițională, desfășurată de-a lungul unei apreciate cariere, promițându-mi însă sprijinul său și consultarea științifică sistematică, datorită interesului științific justificat de noutatea problemelor gramaticale și datorită unei prietenii gramaticale de care eu am fost onorat de-a lungul anilor. În anul 2025 apare

La Palatul Culturii din Bistrița a avut loc conferința "Exigență și modernitate în predarea limbii și literaturii române: gramatică aplicată și perspective didactice în studiul textului literar", coordonator dr. Claudia Feldrihan, inspector școlar pentru Limba și literatura română la ISJ BN. Invitați: prof. univ. emerit dr. G.G. Neamțu, prof. univ.dr. Ilie Rad, conf.univ. dr. Laura Lazăr Zăvăleanu, profesor dr.Doina Rad, profesor dr.Simion Răchișan, prof. Daniela Dumitrescu, prof. dr. Vasile V. Filip, Ada Blendea și Mircea Trifu de la Editura Casa Cărții de Știință.

prima carte, iar după parcurgerea conținutului acesteia, domnul profesor remarcă dificultatea testelor-grilă, provenită din lipsa unei verigi științifice, o gramatică intermediară.

Ca atare, am scris a doua lucrare de gramatică care cuprinde informațiile intermediare dintre cele două gramatici: neotradițională și modernă. Conform aprecierilor domnului profesor ordinea apariției acestora ar trebui să fie inversă, mai întâi ar fi fost necesar să fie redactată lucrarea *Teste-grilă pentru excelență gramaticală. Răspunsuri și argumentări pe înțelesul tuturor*, apoi *Teorie și teste grilă din gramatica modernă a limbii române – 69 de teste grilă. Răspunsuri și argumentări*.

Însă punctul final nu este acesta, întrucât istoria lucrărilor gramaticale proprii continuă, va urma a 3-a carte: *Aspecte fonetice/ fonologice și ortografice pentru examenele de evaluare și admitere*, pornind de la testele proprii de fonetică concepute în anii anteriori și adaptate noilor modificări în DOOM3, GALR, GBLR, GLRG.

2. Structurile celor două lucrări

Cele două lucrări au structuri asemănătoare, fiecare conține o parte teoretică, cuprinzând în ordine toate clasele de cuvinte cărora li s-a atribuit o cifră identică cu cea a testelor-grilă, a răspunsurilor și a argumentărilor din finalul acestora.

Prima lucrare tipărită: *Teorie și teste grilă din gramatica modernă a limbii române – 69 de teste grilă. Răspunsuri și argumentări*, se adresează arealului filologic, în speță „lingvistic” - studenți, masteranzi, doctoranzi, cadre didactice din mediul preuniversitar și universitar, cercetători lingviști, care au în „fișa postului” cunoașterea aprofundată și „la zi” a cercetării gramaticale a limbii române. Privită în ansamblu, această lucrare se adresează unui segment elitist/ profesionist, însă poate constitui o sursă de informație și analiză pentru toți elevii care doresc să însușească și să aprofundeze noile noțiuni gramaticale introduse în manualele și programele școlare actuale.

A doua lucrare tipărită: *Teste-grilă pentru excelență gramaticală. Răspunsuri și argumentări pe înțelesul tuturor*, se adresează următoarelor categorii de analiști, unora pe care îi interesează codul gimnazial, preocupați de informațiile din manualele iminent necesare actualelor examene de admitere la liceu, altora pe care îi interesează modul de analiză

performantă pentru examenele la școlile și facultățile unde gramatica este o disciplină importantă pentru examen, celorlalți pe care îi atrag informațiile pentru obținerea unei excelențe gramaticale ca intelectuali în domeniul lor de activitate.

Prima carte tipărită conține 69 de teste-grilă, cea de a doua conține 17 teste, cifre impare alese de propunător întrucât sunt considerate a aduce succes analiștilor, fiind asociate atât de antici, cât și de moderni cu echilibrul, dinamismul și sprijinul divin.

În ceea ce privește originalitatea lucrărilor, acestea nu conțin soluții și opinii teoretice proprii, ci prezintă sintetic, ordonează logic și explică simplu noile concepte gramaticale, într-o comparație permanentă cu conceptele tradiționale.

Subliniez că o dovadă a originalității o constituie structura argumentelor făcute comparativ între cele două abordări gramaticale paralele, realizate din perspectivă didactică manifestă, care nu se exclud una pe alta, ci „se controlează” și se completează reciproc, fiecare consolidând prin pozițiile sale teoretice, constituite din propriile abordări, opinii teoretice opozabile prin cvasiasemănări sau deosebiri evidente.

Ca atare, având drept scop alcătuirea unei expuneri teoretice, practice, clare și concise, însoțite de teste-grilă variate, aceste instrumente de lucru, fără pretenția de a fi exhaustive, au drept obiect de studiu și de direcționare analitică spre legătura indisolubilă dintre cele două gramatici.

Testele-grilă din ambele lucrări au o complexitate gramaticală deosebită și, implicit, o dificultate „căutată” a căror rezolvare corectă direcționează analistul spre o performanță gramaticală în vederea dezvoltării unei gândiri logice necesare însușirii informațiilor pentru obținerea de rezultate deosebite la examenele de evaluare sau de admitere la instituțiile care organizează concursuri și care au printre disciplinele de evaluare și gramatica limbii române.

Testele-grilă apar fie în forma tipărită, în aceste volume, fie vor apărea în forma de teste-grilă, în varianta modernă, poziționate pe platforma electronică XGram (= Excelență gramaticală). Platforma va conține, la rândul ei, variantele cu răspunsurile, argumentele gramaticale independente, precum și cu evaluările sub formă de note acordate de principiul nostru de evaluare electronic.

3. Conținuturi gramaticale relevante

Apreciem că structurile celor două lucrări asigură accesul gradual la informațiile gramaticale noi, oferite de GBLR pentru categorii largi de analiști. De aceea, am elaborat, părțile de teorie în care au fost inventariate și, succint, prezentate noile concepte gramaticale, precum și principiile gramaticale care au stat la baza introducerii acestora în ansamblul gramaticii moderne.

GBLR înlocuiește denumirea tradițională de *parte de vorbire* cu conceptul nou *clasă de cuvinte*, având în vedere trăsăturile comune distincte: semantice, sintactice și flexionare. Ca atare, sunt clase lexico-gramaticale: substantivul, pronumele, cele două clase de numeral (cardinal și ordinal), adjectivul, verbul, adverbul, prepoziția, conjuncția și interjecția.

GBLR introduce termenul *grup sintactic*, fie monomembru, fie bimembru, care are, drept corespondent în gramatica tradițională, termenul sintagmă a cărei structură limitativă, formată numai din doi termeni, aflați în relație *sintagmatică*, realizată pe baza relațiilor de subordonare, exclude proiecția mai largă a unui grup sintactic complex, conținând centrul de grup și constituenții legați sintactic și semantic.

Specifică segmentării unui grup complex este notarea ierarhiilor sintactice prin paranteze drepte, ca semn al încorporării unui grup sintactic inferior în structura celui alt superior. Deoarece noutățile gramaticale din cărțile de referință ale gramaticii moderne sunt multe și prezentarea ar necesita un timp mai îndelungat, le-am selectat pe cele mai relevante și, în același timp, mai contrastante față de interpretările tradiționale.

În rezumat, menționăm câteva referitoare la fiecare clasă de cuvinte:

a) *nouă clasificare a substantivelor* împărțite în *prototipice*, cele comune, și *ne-prototipice*, cu particularități gramaticale diferite: masive, abstracte, colective, personale, relaționale, postverbale, postadjectivale și substantivele proprii; b) *propunerea autonomiei funcționale sintactice a articolului*, eliminarea articolului demonstrativ și articolului posesiv; c) *recunoașterea unui pronume reciproc*, omonim cu pronumele reflexiv, apărut în alte contexte și construcții sintactice; *acceptarea exclusivă a adjectivului posesiv*, pronumele posesiv fiind analizabil în toate construcțiile sale; d) *eliminarea din clasa numeralului* a subclaselor claselor cu statut eterogen; e) *propunerea existenței* unei a treia subclase de adjective, numite *situative*, diferite de cele *calificative* sau de cele *categoriale*; f) *nouă clasificare semantic-sintactică a verbelor*, distingându-se intrazitivele ergative (agentive) și cele ergative (non-agentive) sau cele cu Exprimentator; g) *descrierea și delimitarea subclasei semiadverbelor* de clasa adverbilor propriu-zise, prin indicarea diferențelor de comportament; h) *clasificarea prepozițiilor* în: *lexicale*, cu sens mai clar, și *funcționale*, lipsite de sens, limitarea prepozițiilor care solicită dativul; i) *reclasificarea conjuncțiilor și locuțiunilor conjuncționale conclusive*, cu excepția lui *deci*, considerate drept adverbe și locuțiuni adverbiale cu rol de conectori discursivi; introducerea termenului de *complementizator* pentru conjuncțiile subordonatoare necircumstanțiale; m) *considerarea interjecțiilor* care nu au capacitatea de a organiza un grup sintactic *drept enunțuri autonome nestructurate*.

În GBLR, așa cum am menționat mai sus, multe *substantive comune* sunt *prototipice*, iar raportate la acestea sunt identificate substantivele neprototipice: *masivele, abstractele, colectivele, personalele*, fostele substantive, încadrate de gramatica neotradițională genului personal, *relaționalele, postadjectivalele*, provenite din adjective derivate cu sufix; *postverbale*, obținute prin derivare ori prin conversiune (supine substantivate) și *substantivele proprii*.

GBLR îmbogățește terminologic sistemul cazual cu *cazul „direct”/ „neutru”* și realizează prima diviziune cazuală VI/ celelalte cazuri, prin existența anumitor desinențe proprii, altele decât cele ale nominativului. O variantă a acuzativului, mai rar a nominativului, din gramatica tradițională, care nu poate fi substituită printr-un clitic pronominal este *cazul „direct”/ „neutru”*, un caz nemarkat.

Ca atare, sistemul cazual cu *șase membri* (N, A, caz direct/ neutru, G, D, V) se argumentează utilizând analogia și echivalența funcțională.

Deși *articolul* nu constituie o clasă lexico gramaticală, GBLR se ocupă de articol, într-un capitol separat, considerând că acesta are o *independență sintactică*, ocupând funcția sintactică de *determinant* (= Det). De reținut că GBLR restrânge mult inventarul articole-

lor.

Articolul demonstrativ sau adjectival [ce], articolul posesiv sau genitival [al] și articolul proclitic [lui], din gramatica tradițională, primesc alte interpretări gramaticale.

Fostul articol genitival sau posesiv, din gramatica tradițională, [al] este considerat fie *marcă sintactică posesiv genitivală*, solicitată obligatoriu în toate circumstanțele în care genitivul sau adjectivul posesiv nu are vecin proxim la stânga un articol definit, fie *pronume semiindependent*, cu funcția de substitut, necesitând prezența unei compliniri, un grup nominal în genitiv: [GNpron Ai casei]S cântă. sau a unui adjectiv posesiv: [GNpron Ai mei]S sunt la mare.

În toate structurile gramaticale, pronumele semiindependent [al] este anaforic și are ca echivalent un substantiv determinat hotărât. Ca *formant obligatoriu* este întâlnit în structura numeralului ordinal (al treilea). Argumentul neincluzerii lui [al] în inventarul articolelor are ca justificare faptul că acesta nu are legătură cu determinarea.

GBLR justifică excluderea lui [al] din rândul articolelor prin faptul că este un substitut, un pronume. În calitate de *formant al numeralului*, [al] nu are nicio legătură cu determinarea, funcția de bază a articolului, ci este considerat un *afix lexical*. Încadrat de gramatica neotradițională în clasa articolului hotărât, [lui] este considerat o *marcă proclitică de genitiv* dativ, pornind de la faptul că nici acesta nu are legătură cu determinarea, odată ce este prezent în circumstanțe gramaticale cu un substantiv cu articol definit: [lui tata], [lui nenea] etc. sau în contexte gramaticale în care substantivele sunt inerent determinate: [lui Gigi], [lui Mary], [lui Dinamo]. GBLR consideră că substantivele proprii sunt inerent determinate, întrucât sunt autoreferențiale și denumesc obiecte unice.

De subliniat că atât *dativul postverbal*, din construcția modernă, cât și *dativul relațional*, din construcția învechită, sunt considerate complemente ale substantivelor, GBLR eludând sfera gramaticală a atributului substantival datival din gramatica neotradițională, ocupând o nouă funcție sintactică; în grupul prepozițional, având drept centru prepozițiile [datorită], [grație], [mulțumită], fiind complement al prepoziției: A înțeles gramatica [GPrep grație [GN profesorilor]] Compl. al prepoziției., iar fostele prepoziții adverbiale: [conform], [potrivit], [contrar], considerate adverbe sau adjective.

În ceea ce privește *pronumele reflexive*, GBLR face o distincție între reflexivele care îndeplinesc sau nu îndeplinesc o funcție sintactică, pornind de la clasificările întâlnite

Prof. univ. emerit dr. C. G. Neamțu, prof. univ. dr. Ilie Rad, prof. dr. Vasile V. Filip, prof. dr. Doina Rad, prof. Simion Răchisan, oaspeți la Răsunetul și Societatea Scriitorilor din Bistrița-Năsăud.

în gramatica tradițională: a) *semantică* (obiectiv, dinamic, eventiv); b) *semantică sintactică* (reciproc); c) *sintactică pragmatică* (pasiv, impersonal).

O diferență majoră față de gramatica tradițională și față de GALR este excluderea „reflexivului” din categoriile de diateză.

Apărut într-o structură reorganizată sintactic, GBLR consideră *reciproc* ca o sub-specie a pronumelui reflexiv.

GBLR consideră că [al], din structura „fostului pronume posesiv” este un *pronume nepersonal*, de tip special, cu următoarele caracteristici proprii: a) *sintactice*, manifestate printr-o dependență față de o complinire obligatorie la dreapta: un grup nominal în genitiv sau un adjectiv posesiv; b) *semantică*, substituie un cuvânt recuperabil din context, fiind echivalent cu un substantiv determinat definit; c) *morfologice*, [al] are o paradigmă limitată (defectivă de G – D singular), incluzând următoarele forme: [al/ a/ ai/ ale/ alor].

În limba română, [al] nu este singurul pronume semiindependent. În clasa demonstrativului, [ce] este considerat pronume semiindependent, care, identic cu [al], necesită o complinire obligatorie la dreapta. Însă [ce], spre deosebire de [al], are atât o variantă pronominală: [GNpron Cel din casă]S cântă., cât și alta adjectivală: [GN Băiatul celDet frumos] Modif]S cântă.

GBLR constată că, formele pronomiale interogative sau interogative mai cunosc în limbajul afectiv – propoziții sau enunțuri exclamative ([Ce] mai freamăt, [ce] mai zbcium! → [ce] = valoare adverbială) – o ipostază, în care nu sunt nici interogative, și nici relative. Deoarece aceste pronume (adjective pronomiale) sunt identificate în propoziții exclamative, ocupând aceeași poziție ca interogativele și relativele, pot fi numite „exclamative”, o clasă de cuvinte distinctă sintactic atât de interogative (nu sunt întâlnite în propoziții interogative), cât și de relative (nu apar în subordonate pe care să le lege de regente).

În ceea ce privește *clasa lexico-gramaticală a numeralului*, gramatica modernă repartizează numeralul fracționar la substantiv, multiplicativul la adjectiv sau la adverb, adverbialul la adverb, distributivul la numeralul cardinal, iar colectivul la pronumele globalizante. Sunt recunoscute drept subclase lexico gramaticale distincte, cu individualitate morfologică, sintactică și funcțional semantică doar numerele cardinale și ordinale. Însă GBLR consideră că [de] din structura unor numere cardinale, nu constituie centru de grup prepozițional, întrucât nu impune caz, așadar acesta este prepoziție funcțională cerută de anumite numere. În GBLR se consideră că elementul regent este, și în aceste combinații sintactice, tot substantivul.

Ca noutate de clasificare a adjectivelor, GBLR propune existența a trei subclase de adjective, care se diferențiază semantic și sintactic: a) *calificative*: [bun]; b) *categoriale*: [orașenesc]; c) *situative*: [actual], identificate potrivit unor diferențe semantice și de compor-

tament morfosintactic.

Invocând dificultatea de a nu putea stabili diferențe între morfemele gramaticalizate ale gradării și alte mărci negramaticalizate sau mai puțin gramaticalizate, GBLR, în contradicție cu gramatica tradițională și cu GALR, procedează, unificator, prin separarea sintactică a mărcilor de gradare de centrul de grup.

Sintactic, GBLR consideră verbele ca serii de forme specializate pentru utilizări predicative numite moduri. În ceea ce privește prezumtivul, GBLR consideră că perifrazele formate din verbul [a fi] la condițional și conjunctiv + gerunziu sunt rare în limba română și au valori epistemice specifice condiționalului sau conjunctivului; de aceea sunt considerate realizări speciale acestor moduri, marcate suplimentar, și nu sunt forme de prezumtiv.

Categoriile gramaticale ale verbului sunt: modul, timpul și aspectul, persoana și numărul. Gramaticile mai vechi nu includeau aspectul între categoriile verbului, întrucât nu este marcat cu morfeme strict aspectuale. Valorile aspectuale erau doar menționate în prezentarea modurilor și timpurilor verbale, iar adverbele și semiadverbele aspectuale intrau în categoria claselor semantice ale temporalelor și ale modalelor. De exemplu, semiadverbul [mai] (cu sensul său continuativ: [Mai lucrăm] o oră.) este considerat un marcator aspectual, care nu poate fi considerat exclusiv ca (semi)adverb de timp sau de mod, întrucât aspectul cuprinde ambele sensuri, anume modul de desfășurare a unei acțiuni în timp.

GBLR identifică un *prezent atemporal*, care nu intră în opoziție cu alte timpuri, ci se referă la stări de lucruri prezentate ca eterne: *Pământul [este satelitul] Soarelui.* sau indiferente de timp: *Cercul [este rotund].* Acest tip de prezent este numit fie prezent *gnomic*, fie *etern sau descriptiv*.

Raportat la diateze, GBLR renunță la diateza reflexivă, identificând, în schimb, construcții: a) *cu reflexiv obligatoriu*, considerate în gramatica tradițională ca aparținând diatezei reflexive. Aceste construcții nu intră în opoziții de diateză, pentru că ele nu pot să apară decât cu formantul obligatoriu (clitic reflexiv); b) *cu reflexiv propriu zis*, cu funcția de complement direct sau complement indirect. Întrucât fostele moduri nepersonale nu prezintă flexiune, având caracteristici hibride, comune cu substantivul, adjectivul sau adverbul, GBLR le consideră forme verbale nepersonale sau forme verbale non finite.

Referitor la *adverb*, GBLR consideră clasa acestuia extrem de eterogenă, cuprinzând și cuvinte greu de inclus în alte clase lexico gramaticale, care se identifică prin câteva caracteristici cu mare frecvență, specifice acestuia: a) *semantic* se raportează la acțiuni, stări, evenimente, însușiri pe care le caracterizează/ le califică; b) *morfologic*, se caracterizează prin invariabilitate; c) apare ca *adjunct* (= circumstanțial) într-un grup verbal.

În ceea ce privește *conjuncțiile*, GBLR consideră că alcătuiesc o clasă de forme invariabile (fără flexiune), cu rol funcțional. Semantic, nu au sens deplin, ci unul abstract, iar din punct de vedere morfologic se împart după structura internă în conjuncții simple sau compuse. Din punct de vedere sintactic marchează relații de coordonare sau subordonare. Conjuncțiile care leagă două părți de propoziție de același fel sau două propoziții de același fel se numesc coordonatoare și sunt împărțite în patru categorii: a) *copulative*, când exprimă echivalența; b) *disjunctive*, când indică excluderea sau alternanța; c) *adversative*, când exprimă opoziția; d) *conclusive*, când arată o concluzie, tipul de coordonare cel mai slab reprezentat la nivel conjuncțional.

Conjuncțiile subordonatoare îndeplinesc rolul de a subordona propoziții care nu sunt de același fel.

În raport cu tradiția gramaticală și cu GLAR, substituie funcția de atribut înlocuind-o cu patru funcții specifice grupului nominal: *determinant*; *cuantificator*; *modificator*; *posesor*.

Raportat la gramatica tradițională, care a identificat un predicat verbal și unul nominal, GBLR face deosebirea între un *predicat al enunțării* și un *predicat sintactico semantic*. Doar predicatul enunțării corespunde noțiunii tradiționale de predicat.

Ca atare, *predicatul enunțării* se caracterizează, în calitate de centru al enunțului, prin trăsătura predicativității, exprimată prin morfemele predicativității; sintactic, predicatul enunțării se actualizează prin acord cu subiectul.

În schimb, *predicatul semantic sintactic* reprezintă centrul oricărui grup sintactic capabil să și atragă complemente, cărora le impune restricții formale de caz, de propoziție și le asociază o anumită proprietate; citirea lui ca proprietate se actualizează, de obicei, în absența determinantului, în poziții sintactice predicative: NP; CPO, PS; apare, uneori, în poziții sintactice argumentale, cerut de un centru predicativ, cum este CD. Predicatul enunțării și predicatul sintactico semantic sunt identice atunci când sunt realizate prin forme verbale finite sau prin adverbe predicative.

Referitor la clasa complementelor din grupul verbal, GBLR le clasifică după următoarele criterii: a) *complemente matriciale*, solicitate de anumite clase de verbe (subiectul, complementul direct, complementul secundar, complementul indirect, complementul prepozițional, numele predicativ, complementul predicativ al obiectului, complementele circumstanțiale); b) *complemente non matriciale*, apărute ca efect al reorganizărilor sintactice (complementul posesiv, rezultat din reorganizare posesivă; complementul de agent, obținut din reorganizare pasivă, predicativul suplimentar, obținut din reorganizarea a două propoziții); c) *circumstanțiale*, înzestrate cu semantică adverbială (de loc, de timp, de cauză, de mod, de modalitate, cantitativ, instrumental, sociativ, de relație, de cauză, de scop, condițional, concesiv, consecutiv, opozițional, cumulativ, de excepție).

Considerată o clasă unitară, numeroasă și deschisă și desigur, clasa lexico gramaticală a verbului este supusă celor mai multe modificări interpretative care direcționează spre o nuanțare și o diversificare sintactică, prin reevaluări gramaticale sau prin adăugarea unor numeroase complemente la cele existente în gramatica tradițională: *subiectul* nu mai este parte principală de propoziție, ci un complement special, matricial, solicitat de grila sintactică a unor verbe, însă neacceptat de altele, cu un statut privilegiat, întrucât este singurul complement legat de verb prin restricții bilaterale, impunând verbului predicat acordul în număr și persoană.

Funcția de *complement direct* este definită în raport cu tranzitivitatea verbului finit sau non-finit și a interjecției. Prin tranzitivitate se înțelege capacitatea unui verb de a-și atrage ca adjunct un CD.

Complementul secundar este desprins din complementul direct, ca rezultat al „principiului unicității”; cele două complemente directe sunt considerate cu funcții sintactice diferite, primul complement direct, cel de al doilea complement secundar.

Complementul indirect este redus la realizările dativale, iar *complementul prepozițional* este prezentat separat de complementul indirect în dativ. Motivația principală este

eterogenitatea complementului prepozițional atât construcțional, cât și ca înțeles gramatical, raportată la modul construcțional unitar și semantic al complementului indirect.

Numele predicativ este considerat ca în gramatica neotradițională, o funcție de sine stătătoare, un complement matricial (predicativ, obligatoriu), al verbului copulativ; apare într-o structură ternară, raportându-se atât la respectivul verb copulativ, cât și la subiect, exprimând o însușire prin intermedierea verbului copulativ.

Complementul predicativ al obiectului este solicitat de clasa verbelor atributive. În gramatica tradițională, complementul predicativ al obiectului este considerat un tip de predicativ suplimentar. Însă în GBLR este considerat un complement matricial, apărut în structuri de bază, spre deosebire de predicativul suplimentar care este un tip de complement reorganizat.

În cuprinsul lucrării, între complementele matriciale și circumstanțiale, GBLR poziționează complementele circumstanțiale care au trăsăturile sintactice specifice primelor, întrucât sunt compliniri obligatorii ale unei clase limitate de verbe, însă, identic circumstanțialelor conțin, din punct de vedere semantic, informații de tip circumstanțial.

În grupurile verbal, adjectival și adverbial există posibilitatea reorganizării sintactice, devieri de la structurile de bază, matriciale: *complementul posesiv, complementul de agent și predicativul suplimentar*.

Provenit dintr-o structură de bază: *Am auzit [GN glasul [lui]Pos]CD*, complementul posesiv apare într-o structură reorganizată cu sens posesiv, pronumele personal în genitiv sau adjectivul posesiv din GN, cu funcția de posesor, este substituit cu un clitic în dativ, la aceeași persoană, intră în subordinea verbului centru și desemnează posesorul: *[I] JCPos am auzit [GN glasul]CD*.

Complementul de agent se raportează, de obicei, la operația de pasivizare. Aceasta constă în reorganizarea care afectează verbele tranzitive agentive. Aceste verbe atribuie rolul Agent (= entitate animată, inițiatoră a procesului sau capabilă de a controla procesul).

Predicativul suplimentar nu este solicitat de o anumită clasă de verbe. Ca urmare, orice verb poate fi regent pentru PS, independent de calitatea sa de predicat al enunțării sau de formă verbală non finită (infinitiv, gerunziu sau participiu adjectivizat.)

Având în vedere criteriul semantic pragmatic, circumstanțialele sunt grupate în trei categorii: *circumstanțialele situative*, actualizate în structuri binare – *circumstanțialul de loc*, care indică repere spațiale ale situației comunicate și *circumstanțialul de timp* care asigură fixarea spațio-temporală a proceselor comunicate; *circumstanțialul de mod*, care indică o caracteristică (mai rar o circumstanță) a unui eveniment. *Circumstanțialul de modalitate* este considerat un circumstanțial special care arată o evaluare a conținutului unei predicatii, exprimând gradul în care acesta este apreciat ca adevărat sau fals, favorabil sau nefavorabil. *Circumstanțialul cantitativ* exprimă o cuantificare sau o caracterizare cantitativă a unei predicatii semantice, numit, de obicei, în gramatica tradițională circumstanțial de măsură.

Gramatica tradițională consideră că mărcile de gradare: *[mai]*, *[foarte]*, *[atât de]* etc., nu au funcții sintactice. În schimb, GBLR apreciază că realizarea tipică pentru un test de recunoaștere a *circumstanțialului cantitativ* este adverbul *[atât (de)]*, iar posibilitatea de înlocuire cu acest adverb constituie un mod de identificare a acestuia. *Circumstanțialul instrumental* se construiește prepozițional, de obicei, cu prepoziția *[cu]*, aceasta impunând nominalului cazul acuzativ și rolul Instrument: *Lovește stâncă [GPrep cu [GN barosul]]CircInstr*.

Circumstanțialul sociativ este un constituent facultativ, subordonat verbului, mai rar unei interjecții, exprimând persoana care se asociază nominalului subiect, alături de care participă la acțiune.

Alte circumstanțiale care redau raporturi logico semantice stabilite de comunicator: *circumstanțialul de cauză* care exprimă cauza unei acțiuni, *circumstanțialul condițional* exprimă condiția realizării unei acțiuni, *circumstanțialul concesiv* indică o împrejurare care ar putea împiedica realizarea unei acțiuni.

Circumstanțialul consecutiv este introdus în clasa circumstanțialelor care redau raporturi logico semantice, exprimând o proprietate sau o stare posedată la un moment dat.

Circumstanțialul opozițional, cumulativ și de excepție alcătuiesc o altă clasă omogenă de circumstanțiale care direcționează informația nouă spre anumite secvențe ale enunțului din care fac parte.

Semantic, *circumstanțialul opozițional* reliefează ceea ce este opus/ contrar celor exprimate de alt constituent al enunțului, obligatoriu prezent.

Circumstanțialul cumulativ scoate în evidență un raport de adiționare, o informație care se alătură facultativ la cele exprimate de un constituent obligatoriu prezent; se realizează printr-un grup prepozițional (în structuri ternare), constituit din locuțiunile, care solicită nominalelor acuzativul sau cu locuțiunea *[în afara]*, care solicită nominalelor genitivul).

Opozabil semantic cumulativului este *circumstanțialul de excepție* care exprimă reducerea unei predicatii semantice, arătând ceea ce se exclude din predicatia semantică. Se actualizează în structuri ternare, în care se subordonează sintactic unui regent verbal, în timp ce implică prezența unui alt constituent obligatoriu exprimat, la care se referă excepția facultativă.

Apoziția, în gramatica relațională neotradițională, este considerată nonfuncție sintactică, fapt de nonraport, din categoria paranteticului. GBLR găsește o rezolvare justificată aproape identică, întrucât apoziția nu îndeplinește o funcție sintactică propriu-zisă, ci este un fapt parantetic, suprimabil, neîncadrat în enunț, constituit pe baza unei relații de echivalență referențială.

În plus, ca noutate gramaticală, raportată la gramatica relațională neotradițională, se consideră că *apoziția de echivalență* poate să aibă ca posibilități de realizare nu doar un

nominal, ci orice clasă de cuvinte (*S-a instalat în acest cort, [aici]Apoziție*; în schimb, *apoziția categorizantă* are ca unică posibilitate de realizare grupul nominal cu centru substantiv nedeterminat: *El este Gogu, [medic psihiatru]Apoziție*).

Dacă în gramatica neotradițională, erau analizate ca false apoziții structurile de tipul: *municipiul [GN Cluj-Napoca], ora [GN două], romanul [GN Ion]*, care se apropie semantic de apoziții, numite și atribute substantivale nominative, GBLR le consideră un tip de *modificatori denominativi*, anume un tip special de modificatori în nominativ.

Referitor la un alt aspect al gramaticii neotradiționale, *sintaxa propoziției și a frazei*, GBLR aduce modificări interpretative esențiale. Noutatea gramaticală este legată de complexitatea structurii grupurilor sintactice, întrucât dintre grupurile sintactice GV se constituie: a) *într-o propoziție finită* care conține un predicat al enunțării, component morfosintactic esențial, identificat prin prezența morfemelor de timp, persoană și număr, categorii ce asigură autonomie în comunicare (predicativitate) grupului sintactic; b) *într-o propoziție non finită*, definită de natura non finită a centrului verbal. *Propoziția* poate să apară singură ca propoziție independentă sau poate să fie identificată ca intrând într-o relație de coordonare, sau cu statut subordonat (propoziție subordonată), circumstanță în care există fie subordonată conjuncțională, fie subordonată relativă, clasificare făcută după natura conectorului subordonator (conjuncție sau relativ). Propozițiile subordonate ocupă o poziție sintactică (modificator, complement, adjunct) în structura fiecărei propoziții matrice, numită și regentă. Propozițiile subordonate sunt considerate realizări ale complementelor și circumstanțialelor echivalente.

GBLR face distincție între *enunț*, ca unitate discursiv-pragmatică, și *propoziție*, ca unitate sintactică, stabilind și interferența între cele două unități. *Enunțul* este definit ca o unitate de comunicare verbală structurată gramatical în jurul unui predicat al enunțării.

În ceea ce privește propoziția, GBLR face deosebirea între *propoziția finită* și *non-finită*, pornind de la calitatea verbului centru, aflat la o formă finită sau non-finită. Se precizează că propoziția finită are autonomie enunțativă și poate, ca atare, să se constituie într-un enunț de sine stătător. Cu alte cuvinte, *enunțul simplu*, structura actualizată printr-un unic grup verbal, reprezintă sintactic propoziția. *Enunțul complex* alcătuit din două sau mai multe propoziții substituie în GBLR conceptul tradițional de „frază”.

4. Inavertențele gramaticii moderne

În conformitate cu gramatica (neo)tradițională, am considerat că „abuzul” de nuanțe în categori-

sirea funcțiilor sintactice nu este indice favorabil nivelului științific al analizei sintactice „de primă etapă”. Însă întâlnit în GBLR, este explicabil prin limitarea istorică a evoluției studiilor de morfosintaxă, întrucât noile indicii gramaticale sunt menite să trimită cât mai exact la o funcție sintactică sau la alta, asigurând un proces continuu și nelimitat al acestora, așa cum suma de funcții nu este dată pentru totdeauna, nici ca număr, nici ca varietate.

În mod contradictoriu, GBLR utilizează termenul de grup sintactic și pentru o singură unitate sintactică, deși acest concept înseamnă o asociere de două sau mai multe cuvinte pe criterii semantice și gramaticale.

Întrucât articolul definit este un morfem gramatical care face corp comun cu substantivul sau adjectivul la care se atașează, acesta nu se separă analitic, însă se precizează că aceste clase de cuvinte conțin și determinantul sintagmei/ grupului nominal sau adjectival. În mod illogic, articolul nu formează o clasă de cuvinte, dar îndeplinește funcția sintactică de determinant, același substantiv articulat definit sau indefinit, înglobând două funcții sintactice: cea a cuvântului de bază și cea a determinantului.

Pe de o parte, GBLR condamnă tipul de clasificare sintactică a atributului după clasa de cuvinte prin care se exprimă, dar, pe de altă parte, promovează astfel de clasificări. Ca atare, întâlnim predicatul adverbial, predicatul locuțional, predicatul interjecțional.

Drept urmare, am eludat, în testele-grilă, în răspunsuri și argumentări, atât denumirile diverselor funcții sintactice din grupul nominal, înlocuitoare ale formelor „clase de atribut”, cât și alte funcții sintactice inedite, precum complementele circumstanțiale, circumstanțialele de modalitate, complementele comparative etc., prezentate doar în plan secund, asigurând o informație gramaticală de tranziție spre GBLR.

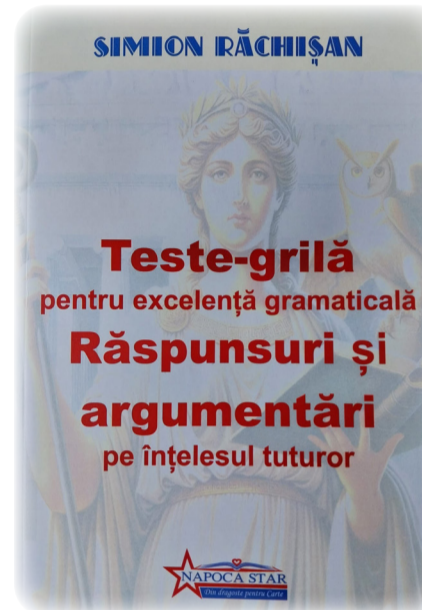
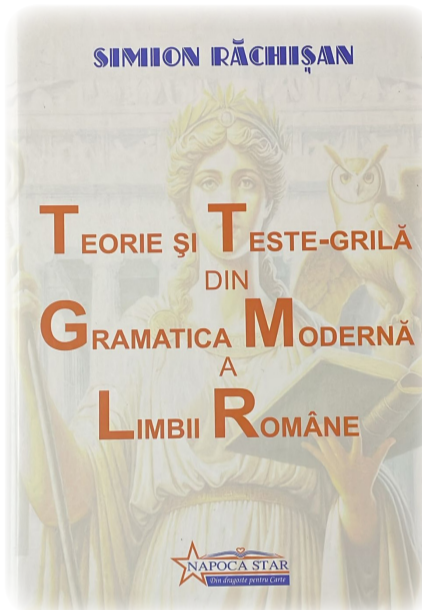
În răspunsurile și argumentările noastre am considerat drept copulative verbele „standard”, întâlnite în programele și manualele școlare.

Suma celorlalte verbe considerate copulative, în GBLR, am eludat-o din construcția enunțurilor testelor-grilă, încadrându-le la abuzul de nuanțe semantice introduse în categoria funcțiilor sintactice, întrucât *[a se numi]*, *[a se chema]*, *[a veni]*, *[a se ține]*, *[a se prinde]*, *[a se arăta]*, *[a se da]*, *[a trece]*, *[a face pe]*, se pot încadra fie verbelor atributive (cele construite cu reflexivul propriu-zis *[se]*, cu funcția sintactică de CD), care solicită CPO, fie categoriei largi de verbe regente pentru PS. Integrarea acestor verbe în rândul copulativelor nu este cuprinsă în manualele și programele școlare în vigoare și, implicit, clasificarea acestora din urmă nu este cerută în testele pentru examene.

Cu toate aceste observații, testele-grilă respectă *ad litteram* conținuturile științifice din GBLR, un tratat academic elaborat sub egida Academiei Române, unele promovate în programele și manualele școlare, altele urmând drept să fie introduse și asimilate.

5. Concluzii

Din practica didactică se poate constata că operând cu testele-grilă prezente în cele două lucrări, dar și cu aceleași concepte cuprinse în programele comune de limbă română la examenele de evaluare și de admitere, definite clar, utilizând metode gramaticale eficiente se poate pune un semn de egalitate în ceea ce privește performanța analitică între absolvenții de clasa a 8-a, interesați de a obține note cât mai mari la examenele de evaluare și de a ocupa locuri la liceele de elită, și cei de clasa a 12-a, preocupați de a obține rezultate deosebite care să le asigure admiterea la instituții de învățământ având printre disciplinele de evaluare și o probă de gramatică, întrucât logica gramaticală formată și rezultatele pozitive obținute sunt aceeași la ambele categorii de vârstă.

Mircea Daroși

Dialogul epistolar dintre Mihai Eminescu și Veronica Micle

Povestea de dragoste dintre Mihai Eminescu și Veronica Micle este o experiență existențială care a influențat decisiv viața, creația și destinul fiecăruia dintre ei. Corespondența lor reprezintă astăzi unul dintre cele mai tulburătoare documente de literatură confesivă din spațiul românesc. Anul 1872 este anul crucial care schimbă viața Veronicăi. Era primăvară când s-au întâlnit la Viena, unde Eminescu se afla la studii.

Veronica Micle a plecat în capitala Imperiului pentru un tratament medical. O condusesse soțul ei, Ștefan Micle, profesor universitar și rectorul Universității din Iași, fiind cazați la pensiunea Lowenbach, unde avusese și Eminescu cândva gazdă. Cum Micle avea o întâlnire de interes profesional, fiind foarte ocupat, a lăsat-o pe Veronica singură și s-a întors la Iași. Prin intermediul unui prieten, care o cunoștea pe Veronica, Mihai Eminescu devine ghidul ei pentru a vizita orașul, teatrele, opera, parcurile, localurile pitorești, muzeele și tot ce era interesant în Viena. Acolo a stat o jumătate de an, perioadă despre care îi va scrie mai târziu poetului: „Șase luni cât am stat în capitala austriacă, mi s-a părut șase zile. Ți aduci aminte când te-am cunoscut pentru întâia oară la doamna Lowenbach, gazda mea, recomandată de Micle, care îți făcuse cunoștință tot din îndemnul meu ”...

Veronica Micle era și ea poetă și citise la vremea aceea poeziile lui Eminescu din „Convorbiri...” Fără să-l cunoască, scrie poezia *M-am gândit...* „M-am gândit cu drag la tine până nu te-am cunoscut/Te știam numai din nume.../Și-am dorit să pot odată să te văd pe tine eu./Să-ți închin a mea viață, să te fac idolul meu. Apoi, o fotografie de tinerețe a poetului pe care a văzut-o la un prieten junimist, i-a inspirat poezia *La portretul unui poet* !: „Pivindu-ți fața de farmec plină,/Luci o rază în al meu sân;/Crudă fu însă a ei lumină,/Din pieptu-mi scoase un lung sispin!! Dară suspinul ca nălucire/ Zbură cu vântul ce-au adiat;/N-a zburat însă și-acea simțire/ Ce-adânc în suflet l-a deșteptat.// Și-acum mă-ntreb eu: simțirea adâncă/ Cum de se naște pentru-un portret?/Căci nu văzusem ochii tăi încă,/Știam atâta că ești poet!”

Eminescu rămâne uimit la vederea chipului angelic al acestei femei, urmând să-i dedice o frumoasă poezie: „Când te-am văzut, copilă, treceai așa frumoasă/ Cu ochii mari albaștri în bolți întunecoase/ Ca marmura de albă, și mâinile de ceară/ Urcau pe sânu-ți mândru o mantie ușoară.” (Când te-am văzut, Verena). Încă din prima întâlnire, Veronica Micle simte o atracție bruscă pentru tânărul cu plete-n vânt și privirea melancolică.

Următoarea întâlnire are loc la Iași, în 1874, când Eminescu ocupă postul de bibliotecar la Biblioteca Centrală Universitară și are posibilitatea să participe la seratele literare care aveau loc chiar în casa Veronicăi Micle, admirându-i frumusețea, schimbând păreri despre poezii, și, când aveau ocazia de-a rămâne singuri, își furau și câte un sărut. Poetul simțea că o iubește foarte mult, dar și în sufletul ei se naște același sentiment.

După moartea lui Ștefan Micle, în 1879, legătura dintre Veronica și Eminescu se intensifică, dar nu se stabilizează. Din acel moment începe corespondența lor prin scrisori... *Veronică- e întâia oară că-ți scriu pe nume și cutez a-l pune pe hârtie- nu voi să-ți spun, dar tu nu știi, nici poți ști, cât te-am iubit, cât te iubesc. Atât de mult încât mai lesne aș înțelege o lume fără soare, decât pe mine fără ca să te iubesc...* Sărăcia, lipsa unei poziții sociale sigure, boala poetului și conflictele repetate transformă iubirea lor într-o succesiune de apropieri febrile și despărțiri dramatice. Amândoi își mângâie tristețea prin intermediul scrisorilor, a căror limbaj este adesea poetic, fragmentar și tensionat. Veronica răspunde cu o emoție profundă, dar și cu o luciditate dureroasă, încercând să salveze o relație aflată permanent pe marginea prăbușirii. „Te iubesc atît de mult, încât uneori mă tem că inima mea nu va mai putea cuprinde atâta dor, și totuși, fără tine, aș fi o ruină”.

O lectură atentă a scrisorilor și a poeziilor Veronicăi ne dezvăluie o femeie cultivată, sensibilă, profund inteligentă și conștientă de drama pe care o trăiește. A fost poetă, traducătoare, o prezență activă în viața culturală a Iașului. Scrisorile ei trădează o natură pasională, dar și o mare vulnerabilitate. A fost adesea judecată nedrept, acuzată de oportunism sau frivolitate, deși documentele arată numeroase sacrificii făcute în numele iubirii.

După înmormântarea lui Eminescu la care participase discret, Veronica Micle se retrage la Mănăstirea Văratec, își face ordine în hârtii, citește și recitește scrisorile poetului, le face pachet și le leagă cu o panglică roșie, strânsă în cele patru colțuri cu un nod mare terminat în buclă. „Aici este corespondența mea cu Eminescu- a scris ea îngrijit pe pachet, conștientă de valoarea acestor scrisori, o parte din scrisorile mele sunt aici, o parte a rămas la el. De voi trăi, voi scrie ceva relativ la fazele acestui amor trist și nenorocit, de voi muri, lumea să ierte: Toate relele ce sunt într-un mod fatal legate de o mână de pământ, cum a zis însuși Eminescu”. Se stinge însă din viață în noaptea de 3 spre 4 august 1889, la numai 50 de zile după moartea lui Eminescu.

Corespondența dintre Veronica Micle și Mihai Eminescu a fost publicată parțial, cu mari întârzieri și nu fără rezerve morale. O parte din scrisori au fost distruse chiar de ei doi, altele pierdute, iar unele au fost considerate prea intime pentru a fi făcute publice.

Abia în anul 2000, scrisorile celor doi îndrăgostiți sunt recuperate și publicate într-un volum intitulat „Dulcea mea Doamnă, Eminul meu iubit, scrisori care fac parte din arhiva familiei Graziela și Vasile Grigorcea, ediție îngrijită de Christina Zarifopol-Illias, care cuprinde 93 de scrisori ale lui Eminescu către Veronica și 15 scrisori ale Veronicăi către Eminescu.

Studiul asupra acestor scrisori evidențiază faptul că stilul Veronicăi Micle este marcat de o sensibilitate aparte, sunt adesea intime, sunt pline de pasiune, oferind o perspectivă asupra relației și a tumultului emoțional pe care l-a trăit. Scrisorile lui Eminescu se caracterizează prin lirism intens, profunzime emoțională și utilizarea simbolurilor.

Găsim în ele tandrețe și iubire, bucurie și întristare, regrete și împăcare, gelozie, pasiune, intrigă și chiar multă durere. Formulele de adresare sunt foarte familiare, în care predomină cuvintele drag și dragă, precum și o serie de diminutive, iar conținutul scrisorilor este încărcat de cele mai alese sentimente: „Eminule, când vii să te văd, să te mai pup, să te mai năcăjesc și apoi să te mângâi și să-ți cer iertare frumușel și apoi într-o lungă și dulce sărutare să se uite toate relele....”, la care Eminescu îi răspunde: „Măi îngerașule, așa te-aș

săruta și-așa te-aș desmierda, și-așa aș veni la tine de repede dacă n-aș fi bolnav....Puițul meu cel scump și iubit – ce faci tu ? “

Atât Eminescu cât și Veronica n-au scris aceste scrisori pentru public, ci și-au exprimat sentimentele lor, în intimitate. Dacă măcar o singură clipă, Veronica Micle a adus lumină, bucurie în viața lui Mihai Eminescu, și pentru că aura geniului său s-a încrucișat cu aura ei, se cade să cinstim dragostea lor cu o amintire frumoasă.

Mihai Eminescu și Veronica Micle, la Năsăud

A apărut revista cu nume de om, „la mongolu”

A apărut numărul 23 (2025), octombrie, noiembrie, decembrie al revistei de cultură independentă „MONGOLU” editată de istoricul și scriitorul Ovidiu Pecican și subvenționată de prietenul echinoxistilor, Remus Pop. Revista consemnează momentele principale ale dezvelirii Monumentului Echinox, operă a sculptorului Nikolaus Otto Kruch. Din conținut semnalăm și prezențe bistrițene: Gavril Moldovan - „Echinox-ul m-a luat cu el”, Dinu Flămând - „Marin Sorescu”, Aurel Rău - „95 ani de existență”, mai urmează Ovidiu Pecican, „Secvențe echinoxiste din 1974-1975”, Horia Bădescu - „Memoria începutului”, Adrian Popescu - „Legende nu mor...”, Ion Pop - „Un monument pentru Echinox”.

G. M.

Traian Săsărman - 80

Menuț Maximilian

Jurnalist prin viață

La redacția cotidianului *Răsunetul* a avut loc lansarea cărții senior editorului Traian Săsărman - "Un jurnalist prin viață". Au opinat: Menuț Maximilian, pr. Liviu Șugar, Melania Cuc, Ionela Nușfelean, dr. Vasile Cocoli, Mircea Cupșa, Olimpiu Nușfelean.

Există oameni care aleg jurnalismul ca meserie și oameni care îl poartă ca destin. Traian Săsărman aparține celei de-a doua categorii. Pentru el, jurnalismul nu a fost niciodată doar o profesie, ci o formă de a fi, de a merge prin lume cu ochii deschiși, cu inima atentă și cu respect adânc pentru omul simplu și pentru povestea lui.

Născut și crescut în acest spațiu al Someșului și al satelor cu rădăcini adânci, autorul a învățat de timpuriu valoarea muncii, a credinței și a cuvântului rostit cu responsabilitate. De-a lungul anilor, Traian Săsărman a străbătut drumuri de țară și orașe, a intrat în casele oamenilor, în biserici, în școli, în livezi și în suflete, adunând nu doar informații, ci fragmente de viață autentică. A fost martor, cronicar și uneori confesor al unei lumi care se schimbă, dar care încă își caută reperate. Prin activitatea sa jurnalistică îndelungată, desfășurată cu perseverență și onestitate la *Răsunetul*, Traian Săsărman s-a impus ca o voce a comunității, un păstrător atent al memoriei locale și un promotor al valorilor autentice ale locului. Admirația mea și a colegilor de redacție pentru senior-editorul nostru rămâne neclintită, așa cum era și acum 25 de ani, când drumurile noastre s-au întâlnit pentru prima dată la *Răsunetul*.

Cartea „Jurnalist prin viață” este rodul acestei lungi și răbdătoare peregrinări. Nu este o simplă culegere de articole, ci un mozaic de destine, întâmplări, portrete și istorii locale care, puse împreună, alcătuiesc chipul unei comunități vii. În aceste pagini se regăsesc sate cu miros de veșnicie, oameni cu palme bătătorite, preoți cu vocație, profesori dăruți, artiști sensibili, fermieri ce apără pământul roditor, bătrâni purtători de memorie și tineri care încearcă să-și croiască drumul prin viață.

Scrisul lui Traian Săsărman nu este grăbit. El are răbdarea ascultării. Are empatie. De aceea, textele sale nu sunt știri reci, ci mărturisiri calde, ca niște fotografii de suflet. Fiecare pagină păstrează o emoție discretă: bucuria reîntoarcerilor, nostalgia satului, respectul pentru tradiție, durerea pierderilor și speranța care nu se stinge.

Într-o vreme în care informația circula rapid și superficial, această carte vine ca un act de rezistență culturală. Ea ne amintește că jurnalismul adevărat nu înseamnă doar a transmite fapte, ci a păstra demnitatea poveștii umane. A scrie despre oameni cu grijă, cu adevăr și cu iubire pentru locul din care provin. „Jurnalist prin viață” este, în fond, o declarație de credință în puterea cuvântului și în valoarea memoriei colective. Este o carte care nu se citește în grabă, ci se parcurge cu sufletul deschis, ca o călătorie prin timp, prin sate, prin biserici, prin oameni și prin destinul unei zone care încă respiră autentic.

În paginile acestei cărți ne întâlnim cu Cenaclul „Grigore Silași” și cu focul viu al Clubului „Saeculum” din Beclean, cu sărbătoarea culorii din Bunavestire ART, cu respirația Gării Beclean pe Someș și cu pașii drumului de fier care leagă destine. Ne întâlnim cu bisericile vechi ale locului, cu școlile confesionale și agricole, cu învățătura care a crescut generații, cu spiritul Bistriței și al Becleanului și cu memoria satelor – Chiraleș, Măluț, Sâniacob, Șirioara, Manic, Bidiu –, cu diminețile satului, cu toamna roadelor, cu vinul podgoriilor, cu stupii plini de viață, cu fermierii, artiștii, profesorii și preoții care țin aprinsă flacăra comunității.

Cuvintele devin punți peste timp, peste paginile lui Traian Săsărman plutind o tăcută emoție: aceea că nimic din ceea ce este scris cu inimă nu se pierde.

Flavia Monica Poenar

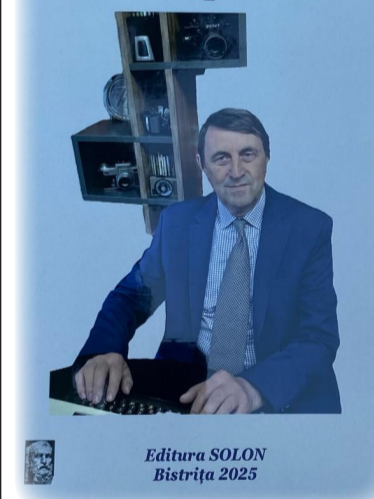
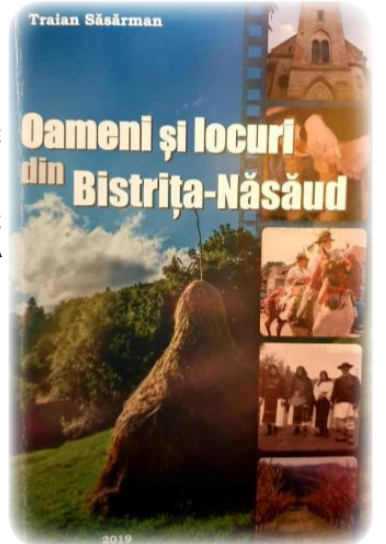
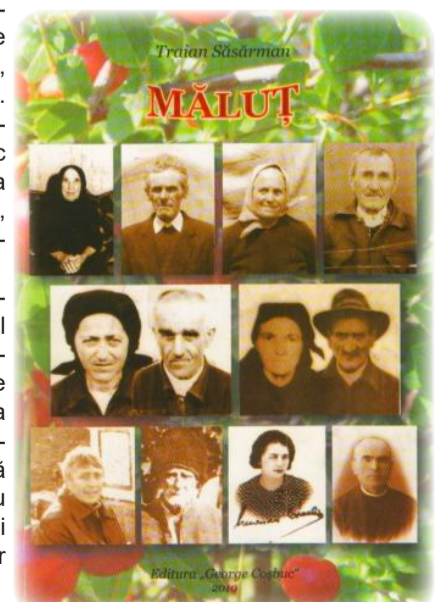
Semenul nostru

Născut la Măluț, în vara anului 1946, este unul din cei 7 copii ai mamei Florica și tatălui Gheorghe. Ulterior, s-au stabilit, cu toții, la Beclean. Îi găsim așezați pe strada M. Kogălniceanu, la nr. 184, în partea de jos a orașului. De-a lungul timpului, am realizat faptul că familiile cu mulți copii, crescuți cu greu, în condiții modeste, reușesc, de cele mai multe ori, să-i facă OAMENI pe cei ce le urmează în viață. Ce-nseamnă OAMENI? Mult bun simț, o școală bună, făcută cu interes și la timp, dorință de a afla, a ști despre lucruri, a ajunge la esența acestora, respect și deschidere către semeni, calitate în tot ceea ce ei fac și reprezintă. De ce oare? Pentru că, de mici, aceștia văd, cu ochii lor, cum se muncește și se trăiește cu adevărat, în casele lor nimic nu este obținut pe degeaba sau luat, eventual, de la alții. Acești "părinți de copii" sunt făcuți dintr-un aluat aparte, au acel curaj de-a păși cu dreptul în lume, de-a construi, cinstit și solid, vieți. Acești "copii de părinți" își vor găsi întotdeauna loc acolo unde este cu adevărat nevoie de ei și, la rândul lor, vor duce CONSTRUCȚIA pe mai departe, fiind folositori lor înșiși și societății.

Traian Săsărman a ieșit la lumină pentru a fi profesor, director, scriitor și jurnalist. A adunat, în cei 55 de ani de scriitură, 10 cărți și 15.000 de articole. A colindat județul nostru de la un capăt la altul, de la est la vest și de la nord la sud. Din dragoste de locuri, din dragoste de oameni, îl mână din urmă nevoia de-a vedea, de-a auzi, care-l domina permanent, de-a diseca, de a înțelege. Fiecare așezare are specificul ei, locuitorii cu pasiunile lor, cu posibilitățile lor, ele apar, una după alta, în scrierile sale. Autorul îi privește pe toți cu îngăduință, cu bunătate, cu răbdare, o parte din trăirile acestora li se datorează. Nu, n-au ajuns la perfecțiune, și pentru acest lucru pot fi iertați, dar pot fi prezentați drept simboluri, modele de urmat. Radu Wechter are 80 de ani. Este fermier. "Vorbește limba pământului. "Pământul mă ascultă. Dacă știi să vorbești cu el." "Răsunetul" este ziarul său de suflet pentru apariția căruia a trudit până la pensionare, și mult timp după aceea. Traian Săsărman scrie: "De-a lungul celor peste 35 de ani de viață au fost tipărite peste 10.000 de ediții în milioane de exemplare care au ajuns în casele oamenilor din Bistrița-Năsăud și din alte județe. Actuala conducere a ziarului: Menuț Maximilian, director, și editorul coordonator Gabriela Ciornei, a reușit să confere ziarului un statut special.

"Cotidianul "Răsunetul" folosește pozitiv puterea cuvântului și îl rugăm pe Dumnezeu ca lucrul acesta să-l poată face pe mai departe "spunea Mitropolitul Clujului, Andrei. "Preotul Vasile Beni, la nunta de aur, 50 de ani, a spus despre Emilia și Traian Săsărman că „și-au zidit familia pe piatră, nu pe nisip. Oamenii n-au uitat să-l prețuiască pe Traian Săsărman, și să-l respecte, ridicându-și pălăria în fața domnului profesor. Are acea bunătate și dorință de-a fi folositor altora. "În Gară pentru trei" scriitorul Aurel Podaru și cei doi fii ai săi, Adrian și Ovidiu, situează Gara din Beclean pe Someș foarte aproape de sufletul lor. Aurel Podaru: "Și iarăși mă întreb: Cum să uit această gară, de care, parafrazându-l pe Radu Mareș, mă simt și eu legat ca Ulise de catarg?" Adrian Podaru: "În ceea ce mă privește, spiritul locului devine spiritul gării!". Ovidiu Podaru: " Dar gara, atât de dragă mie, n-o pot scoate din sufletul meu, atâta timp cât voi trăi. Gara Beclean pe Someș. "Din paginile acestei cărți am aflat, cu interes, despre "Biserica Ortodoxă Română din Transilvania de-a lungul timpului", despre Cenaclul "Grigore Silași" din Beclean, Clubul "Saeculum " Beclean, Colocviile de la Beclean, Carnetele de la Beclean. Profesori, artiști, scriitori, preoți, agricultori, instituții, locuri, evenimente, fapte, oameni, ș.a. trăiesc în paginile acestei cărți. Înainte de final, revenim la satul Măluț, locul de obârșie al autorului, sat care, acum, întrece orice imaginație ce ține de arhitectura rurală.

Este aprecierea semnatarului cărții. Mereu, din drumurile noastre, ne întoarcem la locul de unde am plecat inițial. În scrisul lui Traian Săsărman este vorba despre viață, așa cum este ea, adevărată. A lui însuși, a personajelor sale, a noastră, a tuturor. Viață pe care o iubim, cu fațetele ei multiple. Este singura ce ne-a fost dată. Să prețuim ceea ce Traian Săsărman ne-a oferit, cu generozitate, scrierile sale, pentru care a ars, ni s-a dăruit pe el însuși și ne-a oferit, nouă, cititorilor săi, crâmpene de VIAȚĂ.

Traian Săsărman
în trei ipostazeEditura SOLON
Bistrița 2025Editura SOLON
Bistrița 2026Editura „George Costac”
2014

Grigore Cotul - 50

Prietenul meu din Șanț!

Grigore Cotul, secretarul cenaclului „Satiricon” din Cluj Napoca, este prietenul meu și - tocmai de aceea - pot să-i aduc oricâte laude poftesc fără teama că se va mira cineva lecturând ceea ce scriu despre el. Însă dincolo de zâmbetele care pot să apară după o astfel de precizare, Gore chiar merită aprecieri din partea tuturor pentru strădania pe care o depune în slujba literaturii, în special a celei umoristice, cu atât mai mult cu cât, de regulă, profesorii de matematică nu prea știu de glumă.

Iar dacă mai adaug faptul că jumătatea lui mai bună este tot matematician - și tot cu veleități umoristice! - avem tabloul complet al unei familii atipice. Împreună cu Adela, soția sa, având sprijinul unor oameni pricepuți și inimoși, Grig a pus bazele unei publicații socio-culturale intitulată „Izvorul Someșului”, care cuprinde în paginile sale informații despre comuna Șanț (locul de baștină), despre realitățile bistrițene și nu doar, precum și proză, poezie, epigramă, încurajând tinerii din zonă să pășească încrezători pe tărâmul dificil, dar atât de frumos al frazei meșteșugite, al versului sau al poantei. Tot lui i se datorează pagina bilunară de satiră și umor intitulată „Cuiul lui Pepelea” care apare, prin bunăvoința domnului director Menuț Maximilian, în cotidianul județean „Răsunetul”.

Ca autor de epigramă l-au apărut până acum cinci volume, fiind cuprins și în câteva antologii de gen drept urmare a participării la mai multe festivaluri-concurs de unde s-a întors cu numeroase premii și distincții. Grigore Cotul este membru al Uniunii Epigrafiștilor din România și unul dintre redactorii revistei EPIGRAMA, un tip organizat, mereu în slujba echipei, un coleg alături de care nu-ți este teamă să te avâți în proiecte de lungă durată având garanția seriozității omului de onoare ce nu te va abandona niciodată. Și pentru că atunci când l-am cunoscut mi-a fost prezentat ca fiind, citez, „o persoană liniștită”, voi încheia aceste rânduri despre prietenul meu din Șanț cu o șarjă amicală pe care i-am adresat-o, ceva mai târziu, după ce am reușit să înțeleg ce și cum...

LUI GRIGORE COTUL – O PERSOANĂ LINIȘTITĂ...

Vă explic eu daravola

Cu persoana liniștită:

De când este cu Adela

N-o mai poate da... cotită!

Mult succes, prietene, în tot ceea ce-ți propui să realizezi bine și frumos... Să fim sănătoși!

prof. Constantin MOLDOVAN,

redactor-șef al revistei EPIGRAMA -

publicația Uniunii Epigrafiștilor din România

Grigore Cotul

- selecție de epigrame -

DIFERENȚA DE VÂRSTĂ ÎN CUPLU

Au stat, o vreme, ca pe roze,
Dar dup-un an de căsnicie
Ea vrea să iasă bine-n poze,
Iar el... în radiografie.

CALAMITATE

Un mesaj de RO-ALERT
Mi-a intrat, spre seară, joi,
Și de vineri sunt ca fierț...
Soacra s-a mutat la noi.

VREMURI GRELE

Toți în viață-și fac un rost,
Să-și câștige existența...
Azi, e greu să fii și prost,
Că-i prea mare concurența.

CONDIȚIA UMANĂ

În termeni sociali,
Premisa este clară:
Ne naștem toți egali...
Dar unii se însoară.

REGRET

Astăzi, unui bun vecin,
Pe un ton îndurerat,
Îi urez și eu: „Drum lin!”...
N-a murit, s-a înșurat!

DUPĂ 10 ANI DE CĂSNICIE

Încă-s tineri și frumoși:
El abia și-a pus dantura,
Ea-i cu dinții sănătoși
Doar de când își ține gura!

DE AUȘTERITATE

Simțind a guvernului miză,
Mai sper, prelungindu-mi nesomnul,
Că, totuși, vor trece de criză
Acei ce se mută... la Domnul!

EPITAFUL UNUI OM SĂNĂTOS

Numai bio a mâncat
Și nu-ncape îndoială

Că a beneficiat
De o moarte naturală.

RADIOGRAFIE

De stai atent să îi compari
Pe cei din jur: dușmani, amici...
Orgoliile-s foarte mari
La cei ce sunt extrem de mici.

RECURENȚĂ

Mă tot bănuie eternul
Vis al unui neam frustrat,
Cum c-ar fi picat guvernul...
Cu un avion privat.

REȚETA IEȘIRII DIN CRIZĂ

Pentru noi guvernul are
O soluție isteată:
Vârsta de pensionare
Peste media de viață.

CÂND AI ZILE, SE GĂSEȘTE LEAC

Doi medici buni l-au operat,
Salvându-l și de data asta...
Chiar ani de viață i-au mai dat,
Dar nu câți i-a mâncat nevasta.

CÂND E COD, STAI ACASĂ

A vrut să vină soacră-mea la noi,
Pe vremea asta rea de n-ai cuvinte,
Și-o vijelie-a-mpins-o înapoi...
Acum e cu picioarele 'nainte!

LA MINE-N SAT...

C-o fi de bine sau de rău
Nu știu, dar starea-i cronică:
Bărbații merg la fâgădău,
Că n-avem filarmonică!

AM FOST LA NUTRIȚIONIST

Eu știu cam câte kilograme am
Și cât am investit de mi le-am pus,
De-aceea, de la medic, așteptam
Să-mi spună că niciunul nu e-n plus!

LA CUNUNIA UNUI AMIC

După cum i-a fost sorocul,
Astăzi, s-a căsătorit...

Fie i-a surâs norocul,
Fie bafta... i-a rânjit!

CUPLU LONGEVIV

Tinerețea ni s-a dus,
Doar prin amintiri mai zburdă...
Bătrânețea ne-a redus
La un surd și o absurdă.

TRANSFER DE RESPONSABILITATE

Pe zebră, la un semafor,
Treceam pe roșu, ca buimacul,
Și, brusc, un înger păzitor
Îmi zice: „Vezi că dai de dracul!”

PAȘTELE CAILOR

Patriarhul recunoaște,
Chiar de pare-un paradox:
„Caii pot să aibă Paște,
Doar că nu e ortodox!”

ȘEFUL MEU

Îl știu un tip închis,
Un posac plin de mândrie,
Dar acum e chiar deschis...
Pe un pat la chirurgie.

DUPĂ INCINERAREA SOACREI

Mă macină un soi de-ngrijorare
Că m-oi trezi cu ea din nou la ușă,
Știind de zburătoarea aia care
A renăscut din propria cenușă.

RESPIR LIBER

Prieteni buni, din patru zări,
Mi-au zis: „Renunță la țigări!”
Am renunțat, învins de teamă,
Văzând ce greu le trec prin vamă!

EXISTĂ MIRACOLE

Vecinul meu, cel surdomut,
Atunci când m-a-nșelat muierea,
Fiind șocat de ce-a văzut,
A rupt tăcerea!

SECHELE DIN TRECUT

Pe soața mea o tot găsesc
Cu un amic ce-i plin de bani,
Da-i greu s-o dezobișnuiesc...
I-a fost nevastă patru ani!

REGRET

De la căsătorie, m-am luptat
Să fie ea privită foarte bine,
Dar sincer spun: de nu m-aș fi-nșurat,
Aveam și eu... imagine de sine!

PORNIRE PĂTIMAȘĂ

Cum își dorea să o sărute,
Fiindcă o iubea enorm,
La cinema, pe nevăzute,
I-a pus la gură cloroform.

SĂ NU ARUNCĂM CU PIATRA

Poate pare o surpriză,
Dar sunt mulți de la putere
Care știu ce-nseamnă criză...
De la pietrele din fiere.

IDILĂ LA ȚARĂ

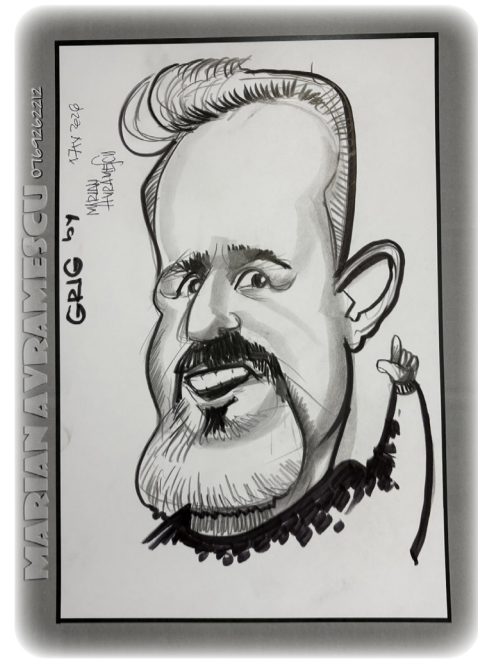
Când merg la una din vecine,
Mă simte câinele, mereu,
Chiar ieri s-a atașat de mine...
De tibie, de peroneu...

IDEALUL COMUN

Noi am făcut, cum bine știți,
Unirea Mică și-aia Mare,
Convinși fiind că doar uniți
Avem motiv de dezbinare.

INCOGNITO

Pe ulița noastră e toamnă,
Iar noaptea – la poarta știută –
M-așteaptă, în beznă, o doamnă

Cu frunza din față căzută.

MODELUL CHINEZESC

Multă vreme n-au crezut
C-o să scape de lăcuste,
Până când au început
... să le guste.

REVEDERE

Chiar azi, cu drag, i-am amintit
De clipele feerice,
Când, prea sfioși, ne-am întâlnit
La secția „Venerice”.

LA CUNUNIA UNUI PRIETEN

Deși nu-mi stă deloc în fire
Să stric relația cuiva,
I-am spus: „Eu am o presimțire,
Că ț-i-o cunosc de undeva!”

DESTĂINUIRE LA PSIHOLOG

Cum nu mai cred în mine
Mai mulți amici de-ai mei,
Eu cred că se cuvine
Să îi numesc... atei.

CANICULĂ

E atât de cald și pare
Situția cam sumbră:
Gradele ce-au fost la soare
S-au îngheșuit la umbră!

LEAC UITAT

Un tratament util, pe viață,
Ce-n vremuri vechi era rutină:
Ca să te scape de mătreață,
Te programau la ghilotină!

IMPRESII DE LA O NUNTĂ

Ea e frumoasă și cochetă,
Dansează excelent tangou,
Iar tipu' are etichetă...
Atârnă-n spate, sub sacou.

14 MARTIE PI – ZIUA MATEMATICII

Cercul, devenit pătrat
Colțuros, mișca greoi
Și urla, de disperat:
„Dați-mi PI-ul înapoi!”

SEARĂ ROMANTICĂ

Cu șampanie-n pahare,
Am cinat, la lumânare...
A durat „evenimentul”
Până a venit curentul.

LA PROTEST

S-au adunat din patru zări
Toți cei nemulțumiți, în piață,
Și greva le-a adus schimbări
... la față.

Întâlnire cu Ana Blandiana

Sala Auditorium Maximum, la Cluj-Napoca, a găzduit lansarea volumului „Ana Blandiana. Fragmente pentru un portret”, Editura Școala Ardeleană, coordonator: Iulian Boldea. Un vis - Ana Blandiana, emoționată de omagiul nostru; noi, emoționați să o putem omagia astfel. Vasile George Dâncu, directorul Editurii Școala Ardeleană și moderatorul întâlnirii cu Ana Blandiana, îi adresează poetei un binemeritat gând de bun-venit acasă, la Cluj-Napoca. Corul de copii „Junior VIP”, sub bagheta (magică) a Ancăi Mona Mariaș, și-a răspândit „fluturii albi și roșii” în sală - așa cum spune un vers al piesei de închidere -, cuprinzându-ne în vraja copilăriei și a liricii.

Mihaela Rus - președinte fondator al Asociației Femeilor de Afaceri Cluj, co-organizatoare a evenimentului -, scriitoarea Ruxandra Cesereanu, academicianul Ioan-Aurel Pop,

criticul literar Ion Pop, Mitropolitul Andrei și poezii Ion Mureșan și Adrian Popescu ne-au vorbit despre moștenirea literară a Anei Blandiana, despre reziliență, despre anatomia poeziei sale și despre viața culturală românească. Mai apoi, poeta urcă pe scenă alături de Iulian Boldea, coordonatorul volumului „Ana Blandiana. Fragmente pentru un portret”, lansat în cadrul evenimentului. Ne vorbesc cu emoție și elocvență despre semnificația evenimentului și a acestei lucrări necesare pentru literatura română.

În încheiere, Iulia-Daria Iacob susține un recital de poezie din opera poetei. Cuvintele Anei Blandiana pătrund în toate colțurile sălii, în toate colțurile sufletelor, în toate colțurile a ceea ce devine trupul comun al sălii, format din invitați și participanți - un trup care celebrează salvarea prin poezie.

Ana Blandiana adresează un ultim gând tinerilor, ceva simplu și complicat: să nu ne oprim din citit.

Autografe, fotografii, gânduri de recunoștință în sfârșit împărtășite...

Încă ne căutăm cuvintele pentru această seară de neuitat. Vă mulțumim!

Ana Blandiana: Am spus și am scris de nenumărate ori că nu-mi doresc nimic mai mult decât să reprezint pentru cei ce mă citesc ceea ce au reprezentat scriitorii pe care i-am citit pentru mine. Nu cred că aş avea puterea să mai scriu dacă nu aş fi convinsă că acești cititori, oricât de puțini, există, dacă nu aş spera, cel puțin, că în războiul de la sfârșitul lumilor va dispărea cineva cu o carte a mea în mână.

Iulian Boldea: Această carte, a origine un dosar tematic al revistei Vatra, este, în fond, o încercare de revalorizare critică a diverselor fețe, dimensiuni și valențe estetice și etice ale unei opere complexe, de remarcabilă expresivitate, vitalitate și prestanță. Poemele, paginile de proză sau de eseu, dar și interpretările și evocările din acest volum încearcă să redea atât statura unei opere polimorfe, cât și rolul și locul său în relieful geografiei literare de azi. Nu pot decât să le mulțumesc colaboratorilor care m-au însoțit în acest proiect, care conturează, din fragmente disparate, portretul uneia dintre cele mai importante prezențe ale literaturii române contemporane.

Al. Cistelean: Tuturor „temelor”, fie că sunt vechi de când lumea, fie că traversează toată poezia ei, Blandiana le găsește o ecuație imaginativă de imediată prospețime; oricât de deceptiv ar fi reflecțiile și stările, imaginația Blandiane rămâne una primăvărată.

Irina Petraș: „Orice cuvânt e o încredere” la Ana Blandiana și, poate, chiar o încredințare. Frecvența compuselor cu în- (îm-) poate vorbi despre strădania întemeierii, a găsirii unui punct de sprijin în jurul căruia universul să-și poată ordona înfățișările haotice. Privirea poetei aşază lucrurile în. Temeiul, rostul sunt mereu provizorii. [...] Gramatica e contrazisă. Participiul nu mai e urmarea unui verb, deci viitor, ci sămânță a verbului plin, substantivizat, a infinitivului lung. Abia trecut, prezent tremurător, el prevestește lumi viitoare aşezate, rotunde, feminine. Visate în limba maternă.

Ioan-Aurel Pop: Ana Blandiana este o conștiință vie a europenismului și a românității, în același timp, pledând pentru un echilibru al tradiției, care să ne păstreze în cadrul rădăcinilor noastre cunoscute și verificate. De aceea, poeta a devenit demult un veghetor al Cetății, un apărător al democrației și al acelor valori care au asigurat identitatea continentului nostru.

Ion Pop: Se vede limpede că obsesia ce mobilizează poezia Anei Blandiana rămâne, în fond, cea a ordinii și geometriei, deopotrivă a lumii din afară și a celei lăuntrice, sub o emblemă etică, un mod de a simți și a vedea care cere, în ordinea limbajului, o anumită „clasicitate” -, simplitate a formei, cu apel la metafore din depozitul universal de „figuri”, ce se dispensează de experiențele unei „arte combinatorii” cu îndelungată carieră în modernismul „înalt”.

Adrian Popescu: Carisma pe care, neîndoindu-ne, Ana Blandiana o are este de Sus, la fel ca talentul, pe care ea a știut să nu și-l risipească, ci să și-l sporească prin consecvența generozității.

Iacob Naroș

Oratoria lui Liviu Rebreanu

Rebreanu era de o modestie extremă și de o timiditate excesivă, n-o spun eu, o spune Gheran, ca atare, scriitorul prefera să fie în lumea personajelor sale și mai puțin să scrie sau să vorbească despre sine, mai ales în public. Dar gazetarii timpului său nu i-au dat pace și au încercat să-l scoată din această pudoare și sobrietate funciară. Pentru început, Rebreanu a fost solicitat să răspundă la anchete redacționale, urmate de alocuțiuni și cuvântări ocazionale. Astfel că avem cuvântări determinate de diverse aniversări sau evenimente culturale: „Slavici – ultimul omagiu”, „Eminescu – profetul providențial”, evocare; „Coșbuc – simbol național”, cuvântare rostită la dezvelirea bustului poetului de la Năsăud, ca delegat din partea Societății Scriitorilor Români, 1 sept. 1926. Iată ce spunea despre poet: „Și totuși, Coșbuc a făcut o revoluție în poezia românească. El a introdus pe țărani noștri în poezie, țărani adevărați, cu păcate și calități mari, cu dureri și bucurii, oameni întregi. Până la el în poezia românească țărani erau fantoșă de operetă sau martir de melodramă. Coșbuc l-a cântat așa cum este.” Alte cuvântări din ce în ce mai ample: „În memoria lui Ilarie Chendi”, „Ion Petrovici” – sărbătorit ca ministru al Instrucției, „Emil Fagure”, cronicar dramatic, „Vasile Pârvan, evocare, „Coșbuc – marele învățător la zece ani de la moartea lui”, „Mihail Dragomirescu – un slujitor neclintit al literaturii românești”, Andre Maurois, „Aristide Demetriade”, „Mihail Sadoveanu despre care se spune că („Literatura lui Sadoveanu nu mai poate fi nici lăudată, nici criticată. Ea a ajuns dincolo de laudă și de critică, a intrat în patrimoniul neamului, a devenit o componentă a sufletului nostru, pe care-l sintetizează.”), „George Enescu” și „Mihail Ralea.”

Aflat în perioade dificile când trebuia să asigure bugetul precar al familiei, Rebreanu se vede nevoit să conferențieze pe baza experienței dobândite, la început în țară și apoi chiar în străinătate în calitate de scriitor și director al Teatrului Național București. Prilej de evoluție au fost și interviurile și răspunsurile lui Rebreanu la diverse anchete sau interviurile date unor confrăți ca: Mihail Sebastian, Tudor Mușatescu, Radu Tudoran, Camil Baltazar, Felix Aderca, N. Carandino, N. Papatanasu. Să amintim cele mai importante discursuri rostite de Rebreanu între 1931 și 1941; „Cred” – răspuns la ancheta revistei „Idea europeană”; „Mărturisiri” – conferință-răspuns la ancheta Institutului de Literatură; „Coșbuc”, 1931 – conferință; „Centenarul nuvelei românești”, 1941 – comunicare academică; „Cei trei mușchetari”, 1941 – conferință la microfon; „Reymont” – conferință, „Literatura și iubirea” – conferință ținută la Iași; „Lauda țăranelui român” – discurs rostit la 20 mai 1941, în ședință publică solemnă a Academiei Române; „Amintirea lui Octavian Goga, 1941 – conferință; „Patria românească”, 1942 – conferință despre spiritualitatea românească rostită în Croația, Germania, Finlanda și Suedia, în perioada 1942-1943 precum și în România. În țară, Rebreanu a conferențiat în principalele orașe, inclusiv Chișinău și Văscăuți cu: „Romanul romanelor”, „Coșbuc, Literatura și iubirea”. „Mărturisiri”, „Despre educație” ș. a. Turneul unor asemenea conferințe prin țară, din anul 1931-1932, cuprindea următoarele orașe: Pitești, Craiova, Târgu Jiu, Turnu Severin, Lugoj, Timișoara, Aradul, Oradea, Cluj, Târgu Mureș, Deva, Alba Iulia și Sibiu. Amintim și discursul rostit de Rebreanu la Congresul Scriitorilor Europeni de la Weimar, 9 aprilie 1942. Conferința „Patria românească” elogiază țăraniul român înglobat într-o sinteză a spiritualității românești, cu trimitere oportună la trecutul și prezentul istoric, fiind o pledoarie în favoarea unității noastre teritoriale.

Un drum ascendent a fost urmat de scriitor, de la interviuri și răspunsuri la anchete redacționale la cuvântări ocazionale și apoi, la conferințe, în țară și peste hotare, turnee culminând cu marile discursuri: „Lauda țăranelui român” cu care a intrat în Academia Română sau „Patria românească” prin care a făcut cunoscut poporul român în Europa. Ca director al Teatrului Național București a ținut discursul intitulat: „Arta ca profesiune”. În anul 1943, la Cernăuți, ține conferința „În Cernăuțiul eliberat”. Conferințele: „Cum am scris Răscoala”, alături de „Coșbuc” și „Mărturisiri” sunt ținute, în anul 1943, în Câmpulung (Bucovina), Blaj, Constanța, Brașov și București.

Citez din cel mai important discurs al lui Rebreanu ținut la intrarea în Academia Română, cele câteva rânduri din final care au valabilitate și astăzi: „Suntem și vom fi totdeauna neam de țărani. Prin urmare destinul nostru ca neam, ca stat și ca putere culturală, atârnă de cantitatea de aur curat ce se află în sufletul țăranelui. Dar mai atârnă, în aceeași măsură, și de felul cum va fi utilizat și transformat acest aur în valori eterne.”

Bibliografie:

Liviu Rebreanu, *Opere 15, Metropole Amalgam*, Ediție critică de Nicolae Gheran. Stabilirea textelor în colaborare cu Nedeea Burcă, București, 1991, Editura Minerva, p. 159-262. Conferințe: Cred, Coșbuc, Centenarul nuvelei românești, Cei trei mușchetari, Reymont, Literatura și iubirea și marele discurs „Lauda țăranelui român”.

Liviu Rebreanu, *Opere 16 Însemnări de o zi 1909-1943*, Ediție critică Nicolae Gheran, Editura Minerva, București, 1995, p. 424 și 564. „Patria românească”, originalul a stat la baza conferinței ținută de Rebreanu între 13 și 21 ianuarie, la Berlin, Leipzig, Drezda, Breslau, Viena despre spiritualitatea românească, discurs adaptat în funcție de împrejurări și prezentat în limba germană. Urmează Zagreb, Helsinki și Stockholm, în luna mai 1943. Este cunoscută și sub titlul „Rebreanu despre viața spirituală și permanentă a poporului român.”

Liviu Rebreanu, *Opere 19 Interviuri, Anchete (1921-1939)*, Ediție critică de Nicolae Gheran, Editura Minerva, București, 2000. „Cuvânt înainte” de Nicolae Gheran, p. V-XXI.

Liviu Rebreanu, *Opere 20 Interviuri, Anchete (1940-1943)*, Cuvântări (1925-1943), Editura Minerva, București, 2000.

Lansări la Filiala Cluj a Uniunii Scriitorilor

Editura Casa Cărții de Știință

Irina Petraș, De-a culorile. Eseuri în ulei

Am amintiri vii de la primul vernisaj, din 1976, la galeriile revistei „Tribuna”. M-a prezentat D.R. Popescu. Al doilea vernisaj se petrecea la Galeriile „Filo”. Pictura a fost mereu partea mea cea mai liberă. Pictez la soare, în balconul dinspre sud, sau în atelier, la șevalet; cu degetele, cu cuțitul de paletă – nu cu pensula, niciodată după natură. Nimic din ce am pictat nu există, adică există, dar acolo unde nici măcar eu nu pot pătrunde cu adevărat, în ochii minții mele și în visele mele de noapte. Le numesc eseuri în ulei tocmai fiindcă sunt încercările mele într-un joc *De-a culorile*. Nu termin niciodată un tablou. Doar mă opresc, atât. Titlurile sugerează de cele mai multe ori legătura cu „lecturile” mele de zi și de noapte. La Eminescu, Bacovia, Blaga, Goga, Arghezi, aflu oricând frânturi de vers care pot deveni titluri. Care spun scurt și cuprinzător ce anume ar fi trebuit să spună tabloul și nu totdeauna reușește.

De-a culorile mi se pare un titlu foarte potrivit pentru relația mea cu pânzele. E joc, bucurie, ieșire din ritmurile zilei, cădere colorată pe gânduri. Am ales să nu pun titlurile în album. Oricum, ele sunt interșanjabile. Ele numesc starea mea în fața pânzei și sună cam așa: Vânător amurg, Tristă casă solitară, Copacii albi copacii negri, Casa mititică, Bătrâna vatră, Deasupra cetății, A vremii țesătură, Vin umbrele, Ca-ntr-un cuib, Colțul vechi de stradă, Nemilos taifas, Întomnare, Plouă, ce melancolie, Va fi târziu, Joc de umbre și lumină, Se ducea o noapte, Un gol istoric, Orașul înnegrit de fumuri, Tăceri de vremi, Sub zidul alb, Toamna în hohot, Vedeam ce nu se vede, Spre turnul vechi, Spre cea zare cel val, Câmpuri de mătăasă, Diafane corpuri lungi, Pânzării ușoare, Vânător e umbra dulce, Tainica văpaie, Numele lor e nimeni, Spre sară se-ntorc toate, Vremea-n orologii, Umbre-n umbră dispărând, Viermele vremii, Visătoare trece luna, Ruine de cetăți, Străbatem amurguri, Pe creasta nopții, Uliți rele, Făpturile toate, Subt strașina vremii, Cu-amurgul în trup, Zăvorâte sunt și cetățile, Cântec spre moarte, Ziua se curmă, Măreția nopții, Sub a lunii liniștire, Blânda undei îmmiire, Ca strălucirea spumii, O-ntreagă poveste, Brazdele veacului, Peste margine, Cenușă pe lucruri, Apă bate-ntr-un țârm, Lucruri bătrâne, Răcoarea sfârșitului, Sunt liniști pe-aici, Zumzetul tainelor, Pădurea cu tulnice multe, Pe cumpăna lumii, Zi se înclină, Un pic de-ntuneric, Bolți prăbușite în apă, Seara se-ntâmplă mulcom, Vânt vechi între ziduri, Printre ziduri ceasul umbrelor.

Răzvan Voncu,
Profiluri literare clujene

În secolul XXI, centrul de greutate al literaturii române s-a mutat, încetul cu încetul. Din Moldova secolului al XIX-lea și din Muntenia primei părți a secolului XX, vectorul cultural național s-a deplasat, cred eu, în Transilvania: aceasta nu înseamnă că a murit în celelalte provincii (și cu atât mai puțin în Capitală, care continuă să fie unicul centru de validare, chiar dacă nu mai este, din fericire, unicul centru de emisie), ci doar că Transilvania a devenit „locomotivă” a cărei vitalitate alimentează mișcarea întregului „tren” al literaturii române.

Lansarea a avut loc la Filiala Cluj a Uniunii Scriitorilor, în cadrul Târgului de Carte Gaudeamus

RĂZVAN
VONCUProfiluri
literare
clujeneScriitori
aleși

CASA CĂRȚII DE ȘTIINȚĂ

Constantina Raveca Buleu, președintele
de onoare al Târgului de
Carte Gaudeamus Cluj-Napoca

Evenimentul care a deschis în anul 2000 Caravana Gaudeamus Radio România, cel mai mare și mai longeviv târg de carte din Transilvania, a revenit în Piața Unirii din Cluj-Napoca pentru ediția aniversară cu numărul 25. Târgul de Carte Gaudeamus Radio România a fost organizat de postul public de radiodifuziune, prin echipa Gaudeamus și Radio România Cluj, cu sprijinul Primăriei Municipiului Cluj-Napoca, și s-a desfășurat în perioada 22 - 26 aprilie. Președintele de onoare al acestei ediții a fost doamna dr. Constantina Raveca Buleu, apreciat critic și istoric literar, cercetătoare în cadrul Academiei Române, filiala Cluj-Napoca, și membră a Uniunii Scriitorilor din România, originară din Prundu Bârgăului.

Târgul de Carte Gaudeamus Radio România a adus în fața publicului clujean 16 pavilioane expoziționale, într-o formulă de amenajare care a oferit un spațiu generos de etalare și prezentare a ofertei pentru participanți și, totodată, mai relaxat pentru vizitatori, un spațiu care a îndemnat la nenumărate ore petrecute în incinta târgului;

- 55 de standuri, care au reunit mii de titluri din oferta a peste 80 de edituri, distribuitori de carte românească și străină, producători și distribuitori de muzică și jocuri educative;
- 56 de standuri virtuale care s-au regăsit pe gaudeamus.ro, în varianta online a târgului, astfel încât noutățile editoriale, ofertele speciale și surprizele pregătite de participanți cu acest prilej au fost accesibile și iubitorilor de carte care nu au putut ajunge la ediția Cluj-Napoca a Târgului de Carte Gaudeamus Radio România;
- circa 40 de sesiuni de lansări și prezentare de carte, unele dintre acestea transmise în direct pe pagina de Facebook Radio România Gaudeamus, care au oferit publicului prilejul de a se întâlni cu câțiva dintre cei mai îndrăgiți scriitori din întreaga țară.

Întâlnire cu Laura Poantă
Lansare de carte: „Stresul. Căuză sau efect?”,
Editura Școala Ardeleană

Prof. Dr. Dan Dumitrașcu: Aveți în față o nouă carte a colegei mele Dr. Laura Poantă. Domnia sa s-a ocupat de multă vreme cu studiul stresului și cu popularizarea efectelor fiziologice și patologice ale acestuia. Ba mai mult, cu peste zece ani în urmă s-a implicat în activitatea Societății Române de Psihosomatică, participând la conferințele noastre și la cele europene.

Ajunsă la maturitate profesională, Dr. Laura Poantă a realizat acest opus care sintetizează cunoștințele noastre despre stres. A inclus în carte informații preluate din literatura științifică, dar și experiențe din activitatea medicală pe care o practică zi de zi. Fiind o personalitate de tip umanist, larg deschisă artelor și literaturii, ea însăși grafician și scriitor-publicist de talent, autoarea a conferit o nuanță personală acestei cărți. Astfel, volumul de față este perceput de cititor ca un util îndreptar.

Citind noua carte a Laurei Poantă aflăm tot ceea ce doream să știm și nu am îndrăznit să întrebăm, vorba lui Woody Allen: ce este stresul, cum se formează, care este istoricul cunoașterii stresului, de câte feluri este stresul, cum afectează el starea de sănătate și calitatea vieții, ce boli produce, cum se previne și cum se combate.

Așadar, iată o mică, dar exhaustivă monografie a stresului. Cartea va fi citită cu folos de personalul medical în formare sau deja specializat, precum și de psihologi, dar și de orice cititor interesat de subiect.

(Menuț Maximilian)

Ana Ardeleanu

prin geamul umanității

tot ce poți vedea
prin geamul umanității
sunt crimele făcute
războaiele purtate
sufletul înșelat
sentimentele sfâșiate
ce îmbracă cerșetorii
și pe cei ce nu s-au cunoscut niciodată
dar s-au împușcat în gând
s-au decapitat în fața mulțimilor de visuri
în metaforele care și acum sângerează

cineva toarnă sticla cu alcool
ca pe o apă vie
peste cadavrul prostituat
fără ca nimeni să protesteze
accepti fenomenul
ca pe o mezalianță
renunți la dopul din lemn de trandafir
și gâgâi câteva iluzii
simți cum cineva te trimite la origine
pe drumul cel mai apropiat
pentru a reînnoi contractul cu viața

așa se perpetuează fenomenul
prin specii de vipere cu guler
în care te poți recunoaște
în pielea cărora poți trăi
până la năpărlire
până la căderea cozii
când te trezești nud în fața cuvântului
unde aștepti să începi
un nou război al cozilor
proaspăt împielite
în roz

academia răbdării

ai inventat academia răbdării
consumatoare tenace a fiecărei clipe
în interiorul căreia
zboară în zig-zag poetul
cu o aripă nonconformistă

nimeni nu-i oferă șansa
modificării ariilor
pentru a plana

apoi ateriza ca un învingător
pe platforma inspirației
nici nu-i spală fața de trei ori
cu laptele crinilor
cât să aibă siguranța
că nu poate fi recunoscut
printre urșii polari
nici printre lebedele
ce au părăsit lacul
dansând fără parteneri și patine
pe conturul unei ore
prea permisivă cu poemele
ce aspiră la glorie

pastila zâmbitoare

în fiecare dimineață mă trezesc
cu o pastilă zâmbitoare sub limbă
contra norilor gri
acum inima îmi dă de știre
că nu mai sunt pastile la liber
iar rețeta care va fi eliberată
include și o rochie de bal
muzicanții din Bremen
înalta societate a florilor
doar nufărul lipsește

rochia pe care trebuie să o îmbrac
e de verde
situație în care
nicio iarnă nu m-ar invita la bal
așa, cu fiorul verii în piept

efectul fericirii e ca o definiție
prea puțini și-o însușesc
și mai puțini rezolvă cazul
doar unul împinge cu degetul
spre marginea vieții
paharul cu apa vie
care ar fi putut însoți
pastila zâmbitoare

azi nu am primit nicio veste

și mi-e greu să-l sun pe Dumnezeu
pentru a afla veștile bune
n-am zile credit
mi s-au încurcat certitudinile
mi-e teamă că voi depăși chevroletul
ce aleargă pe cerul plat
încălțat cu pantofii mei
fără toc și fără scop

de voi nu mă pot apropia
știu că mi-ați pus în cămașa din geamantan
un explozibil
de douăzeci și patru de karate
aș fi preferat să mi-l puneți în lobul urechii
să explodez în ochii celor care mă invidiază
pentru strălucirea lui

acum îmi fac geamantanul singură
sperând să nu găsesc vreo șopârlă
rămasă ca un tatuaj pe umerii rochiilor
mult prea decoltate
pentru ora de repetiție
a unei drame

sângerez

am cuțitul iluziei în piept
sângerez
tu pleci la plimbare prea de dimineață
și nu vezi nimic
îngerul stă covrig în inima mea
el știe când nu mi-e bine
și îmi pun bețe în roate
pentru a nu trăi degeaba
pentru a nu mă îmbogăți

cu speranțe deșarte
căci nu voi fi absolută de greșeli
și nu voi fi absorbită
de porii zilei ce urmează
unde nu există niciun prag de trecut
mici un geam de șters
toți respiră alb
au tenul deschis
și știi bine câte nopții se bifurcă
până inima află drumul secret
din acel punct voi sângera mai puțin
și voi înăspri legea secretelor
voi pune lacăt roz
pe ușa gri
pentru a bloca psihic
fluturii atrași
de luminile nopților mele albe

concilierea cu sine

am mintea plină de spioni
care mă urmăresc
când îmi pun cifrele
pe ecranul calculatorului
ele reprezintă starea pe care o am
la vârsta când roșul
se decolorează
iar albul intrat la apă
dă cu minus
orice convingere dispare
cum și tocurele de la pantofi
după o călătorie în cerc
în care părinții își văd copiii prin ochii mei
ne bucurăm de moment
inima și-ar dori o notare cu zece
și o lupă pentru a vedea mai clar
structura lucrurilor bune
ce nu primesc altă recompensă
doar noi îi păstrăm ceaiul cald
ochii limpezi
și sprâncenele aflate în lumea mirărilor
nu a conflictelor
și-a florile morocănoase
ni se sugerează să dăm haina de pe noi
și-un bilet de tren
celor care au fugit din Egipt
pentru a obține la schimb
concilierea cu propriul sine

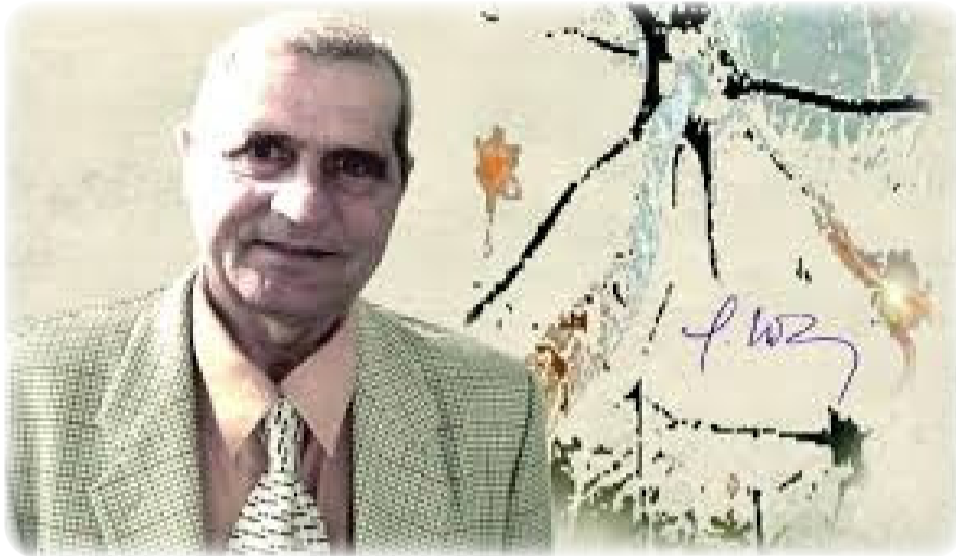
ora exactă

nu neg ajutorul ceresc
și îl așez lângă lucrurile care îmi fac bine
asemeni unui cub de gheață
pus pe vânătaia
rudă apropiată durerii
ce vindecă o lume rămasă
între nodurile care delimitează speranța

la cel de-al treilea nod
e o stație de benzină
de ea beneficiază ursitoarele
pentru zborul pe mătura cu motor
și microbiștii
ce își dispută șuturile
expediate în poarta soarelui
motorizate și ele
la cel de-al șaptelea nod
e o mică frizerie
unde sunt tunse cozile coamețelor
ce dețin un motor cu ardere internă
celelalte lucruri își dispută victoria
în zilele de sărbătoare
când toate capetele sunt întoarse
mizând pe veșmântul de jar
cu papion de cărbune
ce îmbracă prezentul

Mircea Gelu Buta

Tentația jurnalului

Jurnalul și scriitorul Gavril Moldovan este autorul unui serial de zece volume intitulate „Jurnal”, începute ca formă de retragere și sfârșite ca un act de expunere. Desigur, m-am întrebă de ce ține aceste jurnale și de ce a ales să le publice. Cred că interogația ascunde o dublă mișcare a literaturii: una spre interior, spre laboratorul tăcut al conștiinței, și alta spre exterior, spre scena unde autorul își negociază imaginea cu cititorii.

Într-o discuție cu Gavril Moldovan, acesta mi-a mărturisit că din punctul lui de vedere jurnalul este spațiul libertății absolute, în care își poate clarifica gândurile, pentru a-și observa propriul proces creator și a-și păstra o memorie a prezentului. În aceste pagini apar idei încă nesigure, stări contradictorii, reflecții care nu ar putea exista într-o operă definitivă. De aceea jurnalul este, prin excelență, spațiul libertății în care autorul își permite să fie fragmentar, incomplet, uneori chiar incoerent. Tocmai această imperfecțiune îi conferă autenticitate și îl apropie de adevărul interior al scriitorului. Într-adevăr, acolo unde romanul cere construcție și poezia cere concentrare, jurnalul acceptă fragmentul, ezitarea, contradicția pentru că scriitorul notează nu doar ceea ce trăiește, ci și ceea ce nu reușește să transforme imediat în literatură, adică idei incomplete, orgolii mărunte, entuziasme trecătoare. În această dezordine aparentă se află, de fapt, germele unei opere viitoare. Jurnalul devine un atelier în care autorul își testează vocea fără presiunea perfecțiunii.

Dacă jurnalul este, prin natură, intim, publicarea lui pare un gest paradoxal. De ce ar expune un scriitor ceea ce pare destinat doar propriei conștiințe? Răspunsul ține de însăși logica literaturii moderne, unde autenticitatea devine o valoare estetică. Publicarea schimbă natura jurnalului. Textul destinat inițial exclusiv autorului devine obiect literar, supus privirii critice a cititorilor. Sinceritatea brută este filtrată, selecționată, uneori rescrisă. Astfel, jurnalul publicat nu mai este doar document personal, ci și construcție estetică. Autorul își modelează imaginea, își explică alegerile, își organizează memoria într-un discurs coerent despre sine. Paradoxal, tocmai expunerea publică conferă jurnalului o unitate pe care forma originală nu o avea.

Există și o dimensiune culturală a acestui fenomen. Jurnalele publicate devin mărturie ale unei epoci, surprinzând atmosfera literară, conflictele de idei și transformările sociale. Cititorul descoperă nu doar omul din spatele operei, ci și contextul în care literatura a fost creată. Astfel, jurnalul depășește statutul de confesiune și devine un document istorico-literar, un spațiu unde biografia individuală se întâlnește cu memoria colectivă.

În fond, relația dintre jurnal și publicare nu este una de opoziție, ci de continuitate. Scrierea intimă pregătește terenul pentru comunicare, iar publicarea transformă experiența personală într-un text deschis interpretării. Jurnalul începe ca monolog, dar sfârșește ca dialog cu cititorul. Între cele două momente se află esența literaturii moderne, adică dorința de a transforma trăirea în sens și de a face din fragilitatea confesiunii o formă durabilă de artă.

Există și o dimensiune istorică a acestei duble mișcări. Jurnalul ținut zilnic fixează prezentul efemer, iar cel publicat transformă acel prezent într-o mărturie de epocă. Polemicile literare, anxietățile personale, observațiile despre societate capătă, odată tipărite, o valoare care depășește intenția inițială a autorului pentru că scriitorul devine, astfel, fără să vrea, cronicarul unei lumi pe care ficțiunea o poate doar sugera.

În fond, scriitorii țin jurnale pentru a înțelege mai bine literatura și pe ei înșiși, iar faptul că le publică continuă dialogul cu cititorul dincolo de opera propriu-zisă. Jurnalul este locul unde literatura se naște imperfectă, iar publicarea lui este momentul în care această imperfecțiune devine formă. Între cele două gesturi nu există contradicție, ci o continuitate care începe ca monolog interior și se transformă, inevitabil, într-un discurs adresat celorlalți.

Jurnalul scriitoricesc rămâne una dintre cele mai fascinante forme ale literaturii moderne, un spațiu unde viața și textul se întâlnesc fără mască definitivă, unde confesiunea și construcția coexistă. El arată că scriitorul nu așterne pe hârtie doar pentru a crea opere, ci și pentru a-și urmări propria devenire, iar cititorul, intrând în aceste pagini, asistă nu la o simplă biografie, ci la drama discretă a unei conștiințe care se caută pe sine prin cuvinte.

Prin urmare, jurnalele scriitorului Gavril Moldovan nu trebuie citite ca simple confesiuni, ci ca o construcție literară aparte, situată la granița dintre viață și ficțiune. Ele arată că literatura nu începe odată cu textul finit, ci cu acele note fragmentare în care autorul își caută vocea. În paginile jurnalului său, autorul nu apare ca o figură definitivă, ci ca o conștiință în devenire, iar tocmai această continuă mișcare conferă textului o valoare profund literară.

Felicitări, Gavril Moldovan!

Icu Crăciun

O antologie a matematicienilor și fizicienilor epigramiști

Scriitorul Mihai Haivas este născut în 1941 în comuna Cristinești, județul Botoșani. Este absolvent al Facultății de Matematică-Mecanică a Universității „Al. I. Cuza” din Iași. În 1970 a devenit cercetător științific la Institutul de Cercetări Economice „Gheorghe Zane” al Academiei Române, Filiala Iași, ca specialist în matematică economică, teoria deciziilor fuzzy, cercetare operațională, modelare economico-socială. A publicat, fie singur, fie în colaborare, manuale și culegeri de matematică pentru învățământul liceal. A avut și are preocupări literare, cu precădere cele de epigramă, de aceea și-a pus semnătura, până în prezent, pe 12 volume de interes literar, majoritatea premiate la diverse concursuri legate de această specie.

Anul acesta, Mihai Haivas a publicat la prestigioasa editură PIM, din Iași, volumul *O antologie a matematicienilor și fizicienilor epigramiști* (prefațat de George Corbu, președintele Uniunii Epigramiștilor din România), care cuprinde epigrame scrise de 24 de matematicieni și fizicieni din întreaga țară, fiecare cu un scurt C.V. și cel puțin 30 sau 31 de epigrame; ca o noutate, autorul antologiei precizează „care din cele cinci ritmuri clasice sunt utilizate în versificarea catrenelor respective”. În prefața intitulată „Matematica înainte de toate!”, George Corbu nu uită să amintească și numele unor matematicieni care au avut har literar: Lewis Carroll cu a sa „Alice în Țara Minunilor” (1864), Ion Barbu cu volumul de poezii „Joc secund” (1930), academicianul Gheorghe Păun, fizicianul Basarab Nicolescu, dar și despre profesorul emerit Ion Grigore, cel care l-a determinat pe Nichita Stănescu să îndrăgească matematica. M-a bucurat faptul că din județul Bistrița-Năsăud sunt cuprinși Adela Cotul și Grigore Cotul, adevărați profesioniști în domeniul matematicii și epigramei, dar și cu vocații literare de necontestat, citați de multe ori de prefațator; iat-o pe Adela Cotul cu definițiile dascălului în procesul de învățare desfășurat în școală:

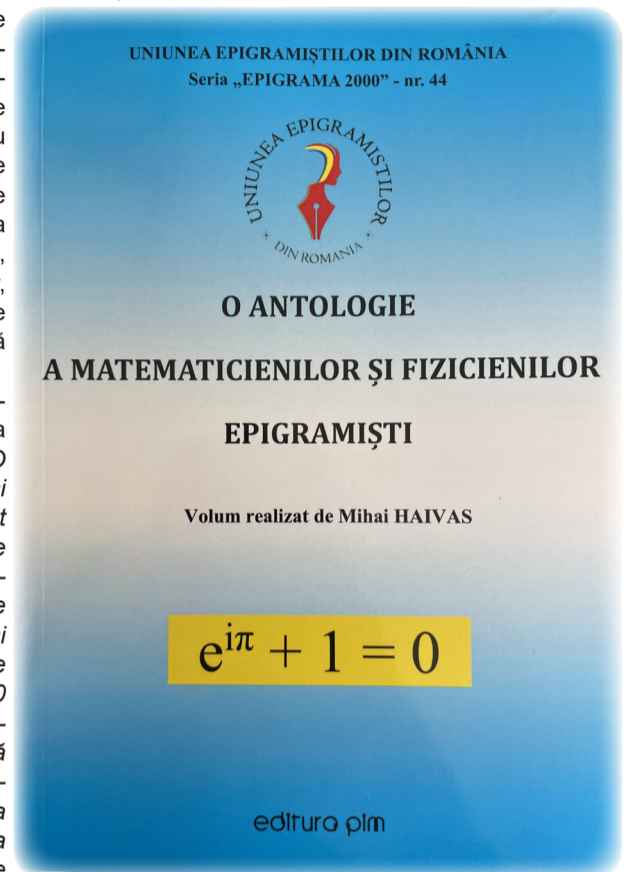
„Sunt mulți care-s tobă de carte –
Nu știu ce părere aveți –
Dar dascăl nu-i cel ce o-mparte,
E cel ce te învață să-nveți.”
*
„A fi dascăl – cine știe,
Sigur îmi va da dreptate –
Nu e-atât o meserie,
Cât un rang, o demnitate!”
*
Dascălul, pășind în școală,
Urmărește-un scop anume:
Vrea să umple-o țeastă goală
Și-apoi s-o trimită-n lume!”
*

Și un catren hâtru referitor la un cuplu de matematicieni:
Matematica, se pare,
O învață fiecare:
El prin cercuri vicioase,
Ea-n triunghiuri amoroase.”

Nici Grigore Cotul nu se lasă mai prejos:
„Dacă ne-am mai ciondănit,

Din motive... nu spun care,
Totdeauna am găsit
O formulă... de-mpăcare!”
*

Sensul vieții nu-l dezleg,
Astăzi plâng și mâine zburd;
Ca să pot s-o înțeleg,
Am redus-o... la absurd!”

Și citatele ar putea continua...

Dintre temele abordate de către toți epigramiștii din această antologie, firește, nu lipsesc: prostia, sănătatea, femeia (Indeosebi soacra), pandemia, politica, poezii și poezia, realitatea internațională, aspectele edilitare, erotice etc., cu poante care de care mai reușite. Iată o „Rutieră” parlamentară a lui Mihai Haivas:

„Ca măsură salvatoare –
Pentru-a circula mai bine –
Se vor pune semafoare
La răspântii... de doctrine.”
Ori „Necazul unui soț” al lui Constantin Bidulescu, cu adevărul său amar:
„Nu e singurul la mamă,
Are frați, cam de o seamă,
Dar mai are o năpastă,
Singur nu-i... nici la nevastă!”

Amintesc faptul că antologia aceasta se adaugă celor dedicate altor profesii: actori epigramiști (culegerea „Actorul și epigrama” de George Drăghescu, 2013), juriști epigramiști („Juriștii și epigrama” de Elis Râpeanu, 2013), ingineri epigramiști („Ce-mi șoptește mie muza. Ingineri și tehnicieni români epigramiști” de Valerian Lică, 1998; „Ingineri în familia epigramiștilor” de Elis Râpeanu, 2001; „Ingineri epigramiști” de Nelu Vasile și Viorel Martin, 2012; „Un inginer în lumea epigramei”, antologie de Viorel Martin, 2018; „Antologie literară. Proză, poezie și epigramă. Seria „scriitori ingineri”, de Viorel Martin, 2025); medici epigramiști („Dicționarul medicilor epigramiști” de Elis Râpeanu, 2006); militari epigramiști („Dicționar selectiv de militari epigramiști și... epigramiști militari” și „Când pleca odată la război un om” de Grigore M. Dobreanu, 2010).

T. Săsărman

Gheorghe Săsărman - 85

Prin Măluțul de altădată: la scăldat, în Bungur la cireșe și la melițatul cânepii

Sub egida Bibliotecii Județene „George Coșbuc” Bistrița-Năsăud (director Ioan Pintea), în colecția „Școala Ardeleană de Proză”, a apărut volumul omagial „Gheorghe Săsărman – Amintiri”.

Cine este autorul acestei minunate scrieri? S-a născut în 1941, la București, într-o familie de refugiați din Ardealul de Nord, mai precis din Măluț, sat pe care îl va evoca cu multă frumusețe și, uneori, cu nostalgie. A absolvit Arhitectura în 1965, este doctor în teoria arhitecturii, a lucrat la „Scânteia” și „Contemporanul” și este membru al Uniunii Scriitorilor din România (USR) și al Uniunii Ziaristilor Profesioniști din România (UZPR). A publicat volume de povestiri (Oracolul, Himera, Vedenii), romane (Două mii, Cupa de cucută, Sud contra Nord, Nemaipomenitele aventuri ale lui Anton Retegan și ale dosarului său), publicistică și teatru (Deux ex machina).

Volumul I din Amintiri este intitulat de autor „De ce mă țin drept clujean”. Sunt, fără îndoială, motive întemeiate, dar, așa spune, Gheorghe Săsărman este, în egală măsură, un măluțan autentic, cu rădăcini adânci în satul părinților și bunicilor. Dacă ai gustat cireșele din Bungur, dacă ai trecut Someșul cu luntrea, dacă ai mers desculț prin noroi pe sub răpă ori ai băut măcar o ulcică de apă de la Fântâniță, atunci e musai să fii măluțan.

Cartea, de aproximativ 350 de pagini, cuprinde amintirile autorului până la bacalaureat. Mă voi opri doar asupra referirilor la satul Măluț, pline de imagini frumoase și obiceiuri ce țin de tradiția locului.

„La Măluț mergeam cu trenul venind de la Cluj – mai exact, cu personalul, fiindcă numai acesta oprea la Coldău, ultima haltă înainte de Beclean. Mai țin minte personajele de la sfârșitul anilor '40, care mai aveau și vagoane de clasa a III-a, cu bănci de lemn, și opreau în toate stațiile, mici și mari. Coboram la Coldău și porneam prin lanurile de cucuruz și floarea-soarelui, în bătaia razelor necruțătoare, pe o cărare care știam că duce la râu, dar părea să nu se mai sfârșească...”

Cu noi mai erau și alți călători sosiți cu același tren, poate săteni care se întorceau acasă și care, nerăbdători, îi făceau semne luntrașului aflat pe malul opus. Atunci remarcam și eu că între cele două maluri era întins un cablu, trecut la fiecare capăt peste un stâlp zdravăn și ancorat într-un bloc de beton; luntrea era legată cu o frânghie de acel cablu, prin intermediul unei roți ca de scripete, care rula în lungul acestuia. Luntrașul nu avea vâsle, ci, cocoțat pe proră, trăgea cu brațele de cablu, făcând astfel luntrea să se deplaseze de la un mal la celălalt, ca un bac... Să fi fost luntrașul badea Isidor ori Groșan, cei care zi și noapte erau la datorie.”

Tânărul de atunci, sosit la Măluț, la Uncheșu Constantin, își aduce aminte și descrie foarte frumos casa în care stătea:

„Casa, ca multe altele din sat, avea prispă și era împărțită într-o încăpere de folosință zilnică, cu vatră, cuptor și lavițe pe

Gheorghe Săsărman s-a născut la 9 aprilie 1941 la București, într-o familie refugiată din Ardealul de Nord, din Măluț. Școala primară și liceul, la Cluj (1948-1959). Absolvent al Institutului de Arhitectură „Ion Mincu” din București (1965), doctor în Teoria arhitecturii (1978).

Redactor al rubricii de arhitectură și urbanism la ziarul Scânteia (1965-1974). Coordonator al paginii de știință la revista Contemporanul (1974-1982). Constrâns, pe motive politice, să renunțe la activitatea de gazetar (1982). Analist de sisteme și programator la Centrul Județean de Proiectare din Arad (1982-1983), apoi la firma GIB din München (1985-2006). Fondator, președinte (2002-2004) și președinte de onoare (2004-2019) al Ligii Asociațiilor Germano-Române din Germania; președinte al Societății Culturale „Apoziția” din München (2005-2008); director-editor al revistei Apoziția (2005-2010). Membru al Uniunii Scriitorilor din România – Filiala Cluj și al Uniunii Ziaristilor Profesioniști din România.

Autorul scrie nu doar pentru sine și nu doar pentru cei apropiați, ci și pentru „cei care vor veni”. Cartea devine astfel un manual implicit despre cum se formează conștiința într-o societate limitativă. Elevul care încearcă să înțeleagă lumea, adolescentul care se confruntă cu primele contradicții politice, tânărul care descoperă nepotrivirile dintre retorică și realitate – toate aceste figuri sunt modele pedagogice. Memoria lui Săsărman nu are pretenția de a oferi rețete morale, dar oferă, în schimb, exemple. Exemple ale felului în care oamenii obișnuiți reușesc să își păstreze demnitatea într-o epocă ce o contestă. Exemple ale modului în care profesorii transmit valori prin comportament, nu prin discurs. Exemple ale modului în care prietenia poate deveni un spațiu al libertății. Exemple ale felului în care se formează treptat un simț critic, nu prin rupturi bruște, ci prin acumulări de impresii, contradicții și revelații. Astfel, memoria etică devine o formă de însoțire: cititorul este invitat nu doar să observe, ci și să învețe. – **Dan Culcer**

Miercuri, 6 mai 2026, ora 17:00, la Casa Colecțiilor și a Documentelor de Patrimoniu (Bulevardul Independenței 24, Bistrița)

care noaptea se dormea, și o odaie bună, cu un pat pentru oaspeți, un scrin și un dulap în care se păstrau hainele de sărbătoare. În curte, lângă grajd și șură, o bucătărioară de vară era marea atracție pentru roii întregi de muște mari, cu trup ce sclipește ca nestematele verzi și albastre.”

Măluțul s-a identificat de mai bine de un secol cu cireșele, cărora măluțenii le-au dedicat an de an un festival în Grădina lui Matei. După 1989 s-au organizat 25 de ediții, purtând semnătura ing. Gavril Mureșan și a ziaristului T. Săsărman. Pe vremea copilăriei lui Gheorghe Săsărman, fiecare măluțan venea în Grădina lui Matei cu un coș plin de cireșe, din care gustau oaspeții.

Și spune autorul:

„Însă marele răsfăț al acelei vacanțe mă aștepta în livada lor de pe deal, unde m-a dus Ionică a doua zi; ei aveau acolo câteva zeci de cireși monumentali, împovărați de rod, iar eu n-am așteptat să fiu îndemnat de două ori ca să mă cațăr în vârful celui mai înalt dintre ei și să încep a-mi înfrupta, după pofta inimii.”

Cum Măluțul este un dar al Someșului, scăldatul și cânepa pusă la topit erau, pentru copiii de atunci, o desfătăre, o bucurie imensă. Citim în Amintiri:

„Îleșeam împreună la Someș, unde femeile scoteau din apă cânepa topită și o băteau, iar o droaie de copii gălăgioși se scăldau pe lângă stivele aflate încă în râu, fixate cu pietre, și printre care se zbăteau pești amețiți de atâta canabinol. Vasilică era în elementul lui când se hârjonea cu ceilalți băieți în apa de la mal, mai puțin adâncă; îi vedeam ridicându-i pe rând pe câte unul, făcându-i vânt ca să se răstoarne într-o tumbă în unda răcoroasă și însoțindu-și pozna cu o urare mocolită, cu iz de țipuritură: «cocoș berbece, Dumnezeu să te-inece!»

Neștiind eu să înot, nu mă prea aventuram printre ei, ci mă refugiam bucuros în luntrea cea aninată de cablu și, închipuindu-mi că trag la edec, o făceam să se deplaseze de la un mal la altul, cu sau fără pasager. Dar tema de sezon predilectă era totuși cânepa: mănunchiuri de tulpini albe erau puse la uscat în șiruri lungi, rezemate de garduri pe ulițele inundate de mirosul lor inconfundabil, iar ici-colo se auzea o meliță țâcănind sacadat...”

Volumul omagial „Gheorghe Săsărman – 85” este o carte în care autorul povestește calm, cu o claritate aproape arhitecturală, așa cum remarcă în postfață Dan Culcer.

Elena M. Cîmpan

Cărbune

Nu știi de ce, nu știi cum
Dar astăzi mi-am amintit
de Cărbune

Era primul bătrân care
mergea duminica la bi-
serică

Și se așeza în față, la
strană, și rămânea până
la sfârșit,

Calm, liniștit, tăcut, pe
atunci nu știam de fericit,
Îl simțeam doar ca pe un
om deosebit

De restul oamenilor din
sat, de parcă n-ar fi fost
real,

Astăzi cred că era împăcat cu tot și cu toate
Un om fără vârstă, așa cum sunt toți oamenii din sat,
La fel cum i-am lăsat, la fel ca atunci când am plecat,
De parcă în mersul vieții a intervenit o pauză, o nemișcare,
De parcă acolo s-a oprit lumea în loc, deodată,
Câte un Cărbune există în fiecare sat
Îmbrăcat cu o bundiță cu prim și o căciulă neagră
Cu un baston mai mult de fașon, cu haine din pânză albă,
Cu o mustață îngrijită și nelipsită, cărunță,
Un oștean, un străjer, un credincios
Al Evangheliei de duminică
Descris, desprins și descins din chipurile de lut
Ale caselor de-acasă

De ce mi-am amintit de el?

Cineva mi-a șoptit ca-n vis
Totul a pornit de la ceva de scris
În căutarea unui creion, numit altădată
Cărbune...

Oră liberă

Despre libertate se poate vorbi în multe feluri

Să stai la fereastra deschisă de la etajul doi din clădire
Liniște, o sală din care s-au grăbit toți ca să plece
Și, deodată, ora devine liberă, elevii au fugit
Lăsând în urmă câte o amintire a trecerii lor
Ce prinde contur în fiecare bancă, un fel de portrete
În multiple forme, de apă, de aer, de pământ
Și așa se aude mai bine foșnetul copacilor
Proaspeți, treziți de curând, cântând,
Ciripitul păsărelelor dansând prin aer,
Se simte mirosul de iarbă tăiată de-o zi
Urcând până la înălțimea unui titlu de poezie
Ce se formează de la înălțimea ferestrei
Și, încet, băncile se ocupă de flori, de arbori,
De păsări, de altfel de elevi și eleve
Care nu se mai satură de școală,
De ora de la treisprezece la paisprezece
Când pe fereastra larg deschisă
Pătrunde heraldic în fiecare sală
Câte un titlu de poezie
Câte ferestre, atâtea titluri,
Din care iau naștere forme de relief
Versurile, cele mai noi, despachetate cu grijă
Ies în lume, aleargă, aleargă, fug de la oră
Ca niște elevi, la ora de la treisprezece la paisprezece,
Despre libertate se poate vorbi în multe feluri...

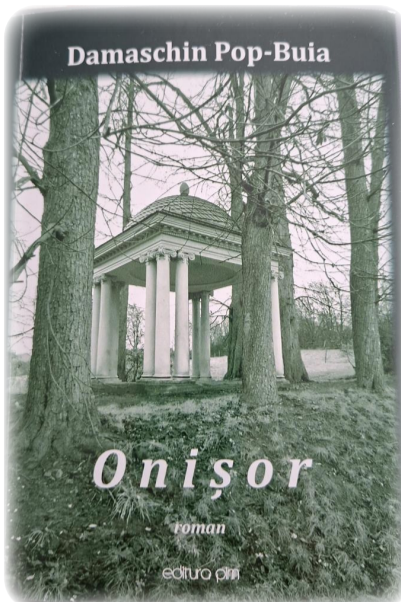

Elena M. Cîmpan

Literatură și destin

Scriind poezie, eseu și roman, în limba română, deși trăiește de mulți ani în Germania, Damaschin Pop – Buia, născut la Maieru, județul Bistrița- Năsăud, absolvent al Facultății de litere, secția franceză-română, la Universitatea „Al. I. Cuza” din Iași, păstrează legătura cu patria literară, publicând adeseori în reviste de specialitate și continuând să-și definitiveze opera.

De data aceasta, ne oferă un roman, intitulat „Onișor” și apărut la Editura „Pim”, din Iași, în anul 2025. Punctul de plecare îl constituie o statistică îngrijorătoare, care arată că media de vârstă a românilor decedați înafara granițelor naționale, după 1990, este de 44 de ani. Nu știm dacă scriitorul și-a dorit să illustreze acest fapt sau pur și simplu un caz din locul natal confirmă soarta multora dintre cei înstrăinați. Romanul „Onișor” prezintă destinul unui tânăr, intelectual în formare, care ia calea străinătății, în căutarea unui trai mai bun, crezând

într-o viață ca-n filme, într-o himeră, în împlinirea altor vise. Acest timp de literatură, inspirată din viața celor ce au ales un așa-zis exil, există și își are proprii adepți. Merită de luat în seamă, pentru că, în curând, s-ar putea să dispară condițiile obiective, de urmărit, ca un erou din plecări europene. Evoluția economică, socială, politică sau culturală anticipează o reaşezare a factorului uman, fie din interdicții, fie din convingere, fie dintr-o prosperitate suficientă, pentru a nu mai pleca de-acasă. Ion Vlasiu scria, în celălalt secol, „Am plecat din sat”, din aceeași posibilă serie a dezrădăcinării, de alt tip.

Construcția romanului „Onișor” este clasică, alcătuită din două părți, fiecare cuprinzând un număr de capitole, ce delimitează etape ale acțiunii, în jurul personajului principal, desigur, nimeni altul decât Onișor. În buna tradiție a romanului, avându-l drept model pe Liviu Rebreanu, „Onișor” începe și se termină cu o copilărie, prima dată a lui însuși, apoi a fiului, proaspăt născut, care îi duce numele, în continuare. Un final în care cade cortina trist și, totodată, un final deschis, întrezărit senin, prin sensul vieții care merge mai departe. Personajul Onișor este foarte bine cunoscut, analizat, creat și urmărit de către narator. Exact de la sursă, din locurile natale. Prima parte îl duce pe Onișor până ce intră la facultate, în București. Apoi, se întâmplă hazardul. Fire sensibilă, naivă și vulnerabilă, tânărul plecat să studieze se lasă atras de mirajul străinătății, la îndemnul prietenului său, Gelu, deja plecat în Franța. Și nimic și nimeni nu-l mai oprește pe Onișor să-și urmeze aventura. Nici părinții, Ilie și Tecla, nici Valentin, fratele, ce studiază medicina, nici iubita, Flavia. Toți asistă neputincioși la decizia lui Onișor, care îi va fi fatală. Ajunge la Paris, lucrează într-un depozit de biciclete și un accident de muncă îi curmă viața. Este adus în țară, înmormântat, în pagini greu de suportat, de citit, de neexplicat, din punctul de vedere al sorții nedrepte. Flavia va da naștere unui copil, ce va mai lua din durere, numit tot așa, cu alint, precum a fost și „Onișor”. Romanul se încheie, astfel: „Urma ora la care se bătea toaca la biserică. Oare ce avea ea să mai anunțe?”

Această carte a lui Damaschin Pop-Buia tratează o temă de actualitate, a înstrăinării și a luării căii exilului, după 1990, dar conține multe elemente ale culturii naționale și universale, presărate într-o curgere a textului, lină, blândă, ca o apă liniștită de munte, până a nu fi tulburată, într-un mod nedorit, nefast, nedrept. Este un fel de jurnal inversat, din prezent în trecut, bazat pe multe amintiri, pe răscoliri, pe care autorul le are încă nestinse, calde în memorie. Astfel își amintește de viața de-acasă, în calitate de scriitor plecat, la rândul-i, în străinătate. Firește, lucrurile s-au mai estompat, Europa este o uniune, cetățenii au aceleași drepturi, dar distanțele rămân. Cu privirea spre dealurile de-acasă, naratorul folosește indici de nume geografici, care se abat ușor de la original, ceea ce, însă, nu-i face de nerecunoscut. Baieru, Bângeorz, Amieș, Bodna, Lăsăud nu fac să dispară autenticitatea operei.

Pe lângă roman al unui destin, „Onișor” mai este și al ideilor. Pagini întregi sunt gazdele comentariilor despre literatură: „Hermann Hesse ar fi rămas mare doar prin această carte („Lupul de stepă”), că reușește să te cucerească și să te țină lipit de ea. (...) Și eu i-aș fi dat Premiul Nobel”, spune Onișor, ce-și petrece zilele de adolescent citind și povestindu-i Flaviei gândurile sale. Apoi, ajuns la Paris, face o listă cu nume de români de rezonanță, care începea cu Eugen Ionescu și Emil Cioran. Ar fi vrut Onișor să meargă și în Germania, pentru că știa limba germană, pe lângă cea franceză, și chiar face câteva demonstrații de proverbe, de expresii și alte cunoștințe. Toate acestea parcă sunt anume scrise pentru ca destinul frânt al unui tânăr instruit, citit și educat să ridice mult mai multe întrebări în fața destinului implacabil. Întoarcerea la înțelepciunea populară, la sfaturile de acasă nu conțin să ofere o lecție de viață. Superstițiile, păcatele ce se cer ispășite peste generații, așază romanul și într-o zonă antropologică.

În concluzie, Damaschin Pop-Buia se înscrie în tradiția romancierilor din Bistrița-Năsăud, a scriitorilor cu rădăcini în lumea satului, cu experiența distanței pe care a luat-o față de specificul național, privind din Germania spre literatura română, cu „afinități electice”, rămâne un rafinat cunoscător al limbii, culturii și literaturii franceze, de care nu se va lecu niciodată, toate acestea oferindu-i suficiente motive să scrie și, „cu lumina lui”, să „sporească a lumii taină”.

Elena M. Cîmpan

Leon-Iosif Grapini - 65

Frumusețea și tâlcul povestirilor

În debutul prezentării cărții lui Leon-Iosif Grapini, „Locul desfătărilor”, povestiri cu tâlc, apărută la Editura „Școala ardeleană”, în anul 2021, se cuvine și impune o trimitere inerentă la discuțiile și comentariile din revistele literare, unde se „învârt” aceiași semnatari, de la sud la est și de la vest la nord, ce vizează aceleași îngrijorări, despre discrepanța dintre valori și nonvalori, cu încurajarea nedreaptă pe alocuri a celor din urmă, despre absența spiritului critic și, mai rar, despre faptul că unele cărți/ opere trec neobservate, atât de critica literară, cât și de cititori în general, avizați sau neavizați, ce alcătuiesc un procent mic din numărul locuitorilor planetei. Cartea lui Leon-Iosif Grapini, mai exact, lectura ei, până la capăt, cu interes, dar mai ales cu o plăcere a lecturii, care îl acaparează pe cititor, îl învâluie cu instrumentele unei proze de calitate, ilustrează cel din urmă aspect enunțat mai sus, și anume faptul că apar, trec pe lângă noi cărți insuficient promovate, aduse în actualitate, luate ca etalon, ca să nu folosim chiar sintagma intrate în canon. Canonul literar, ca aspect delimitat geografic sau de importanță națională.

Trecem peste această sensibilitate a cărții, de a nu fi pe deplin receptată, și dăm de un farmec al povestirilor, pe care de mult nu l-am mai întâlnit.

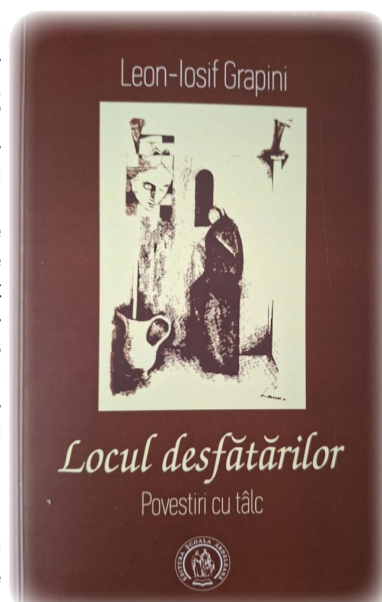
Intitulate povestiri cu tâlc, textele incluse în cartea prezentată surprind prin dimensiunea lor enigmatică, paradoxală, desprinsă dintr-o lume trăită, privită, admirată și interpretată cu propriile măsuri literare, de creație. Povestirile, cu accent pe rolul naratorului și pe atmosfera ce le învâluie în mod surprinzător, conferind savoare, suspans, écart-uri și alte „desfătări”, duc cu gândul la acel „realism magic”, cu trimitere, în special, la scriitorii sud-americani.

„Locul desfătărilor”, titlu enigmatic, comprehensiv, se explică la finalul cărții, în ultima povestire, cititorul fiind lăsat să aștepte, să se bucure de toate celelalte texte, până ce să afle, în sfârșit, lucru ce putea, de altfel, să fie și presupus, că este vorba de spațiul bibliotecii, un loc îndrăgît, așa ca la Borges, unde chiar o carte „vorbește”, este personaj și se destăinuie, în acel moment, cade voalul misterului și apare, în tot farmecul, chipul adevărat al textului. Destăinuirea cărții, la persoana întâi, preia rolul povestitorului, făcând din el, la rândul-i, personaj, proprietar al întregilor desfătări: „Știu că ar fi trebuit din capul locului să mă prezint, să aflați cine sunt, unde și ce este acest loc al desfătărilor, cine sunt suratele mele și, îndeosebi, cine este el... (...). Locul desfătărilor, al marilor iubiri, al nostalgiiilor, al amintirilor dulci-răscolitoare, al încântărilor și abandonărilor, al bucuriilor și întristărilor, al cuvintelor nerostite, dar trăite cu intensitate nu este altceva decât o bibliotecă, bineînțeles, biblioteca lui...” În felul acesta, se creează, fizic și spiritual, o relație de afecțiune, chiar, între bibliotecă și scriitor, una mărturisită prin vocea acestei cărți, doar un exemplu dintre multe altele.

Proza lui Leon-Iosif Grapini curge lent, enigmatic, vrăjește, ademenește și, în final, răsplătește cu o surpriză, cu un răspuns neașteptat, făcând să devieze sensul dintâi, într-un alt loc, păstrat în mintea naratorului, ca recompensă a lecturii până la capăt, ca „tâlc”, în accepțiune veche și nouă. De exemplu, în „Perspectivă”, după o descriere a spațiului, a încăperii, a vecinilor, cu tabieturile lor, povestirea îi este atribuită unui „bun de gură”, care este chiar „un papagal”, spre distracția și surprinderea celui ce se aștepta la oricine, doar la o pasăre, în ipostaza, trucată, de povestitor, nu. Dar acesta este un atu al naratorului, un as în mâneca scriitorului, prin care se asigură de originalitate, de captarea unei atenții îndelungi, chiar pe suprafața întregului text, până la deznodământul ce cade dintr-o dată, lăsând loc unor suave meditații, de completare, de continuare, de valorificare a prozei, într-un mod deosebit și relaxant. În „Despre singurătate”, același model al compoziției este susținut de finalul în care se dezvăluie personajul povestitor, ca fiind o „biată sperietoare”, „aflată la o răscruce de drumuri și uitată în această răspântie”. „Căutarea” este în măsură să descrie drumurile și strădaniile unei femei pentru a-l găsi „pe cel iubit”, după, nimeni altul decât un câine, care scoate în cele din urmă, tot neașteptat, „un lătrat scurt și bucuros”, în timp ce toată povestirea duce cu gândul la un bărbat, după care personajul feminin umblă „de hăbăucă prin toate locurile orașului, iar el o așteaptă acasă înfrigurat”. „La colț” este povestirea din perspectiva unui covor, personificat a fi supărat, bosumflat, vorbește și observă tot ce-i în jur, a fost drăgălaș, acum e schimbat, dar se consolează „cu ideea că asta este soarta covoarelor de așternut pe jos.” Papagalul, câinele, sperietoarea, covorul sunt naratori – aliați, ce alcătuiesc o adevărată comunitate a naratorilor, nemaifântănită în acest fel, ce dovedește că poate funcționa, atât ca metodă, cât și ca soluție inovatoare în construcția de text.

Totuși, instanța supremă a povestirilor este deținută de naratorul titular, un priceput al textului, un observator al lumii din care provine, alternativ, sat și oraș, cu obiceiuri, cu îndeletniciri și cu disponibilitate de a surprinde ineditul, un inedit desprins fie din tradiții, din obiceiuri, fie din imaginație, din fantezie. Luându-și rolul în serios, ca pe o scenă a reprezentărilor, povestitorul se îngrijește, cu minuțiozitate, de cele mai imprezibile detalii, scoțându-le în față, punându-le în valoare, cu voce tare, rostite la momente potrivite, cheie, din narațiune. Adresabilitatea este directă, fără intermediar, ca și cum instanța narativă se raportează de fiecare dată, îndeaproape și fără să uite o clipă, la cel ce ascultă, citește, receptează. „Vorbindu-vă”, „la vremea la care ne găsim cu povestea”, „trebuie să ascultați povestea ca să pricepeți” sunt strategii folosite pentru a explica și transmite ce s-a întâmplat „în vremea aceea”, amintind de poveștile lui Mihail Sadoveanu, cu toată încărcătura lor antropologică, etnologică, etnografică, de introducere a obiceiurilor și datinilor în substanța textului, ca mărturii, ca documente, ca o imagine a unei societăți în schimbare, ce trebuie transmisă mai departe. Unele texte se comportă ca relatări, ca decupaje cinematografice, din care nu lipsește umorul, hazul, ce creează bună dispoziție. E cazul celui ce a pus să i se facă sicriul, să-l aibă aproape, e felul în care cel ce povestește găsește de cuviință să explice câte o situație, cum ar fi cu „strigările”, adică „vestirile” din biserică, înainte de nuntă, „să nu rămânem cu impresia că aici toată lumea strigă”, e capitoul cu „vorbe de la Șanț”, Șanț fiind localitatea natală, ce-și află etimologia în faptul că pe acolo a trecut granița Imperiului și s-a săpat un șanț de-a lungul a două văi.

Parcursul literar al lui Leon-Iosif Grapini este unul ce se construiește cu răbdare, cu seriozitate, adunând poezie („Livada cu poeme”, 1997, „Aripi de întunerice”, 1999, „Gândurile trupuri”, 2000), proză („Cetea cu nebuni”, 2000, „Capătul lumii”, 2004, „Memorialul Cetății”, 2010, „Capăt de linie”, 2012, „Viața de la capăt”, 2018, aceste trei din urmă alcătuind o trilogie), primind premii pentru fiecare dintre ele și justificând aprecierea Irinei Petraș: „Discretul Leon-Iosif Grapini are stofă de prozator adevărat.”

Constantin Stancu

Legende din Transilvania

După o muncă de aproape două decenii, Dacian Muntean (Dakian) ne oferă o variantă agreabilă despre legendele din Țara Hațegului. Pasionat de istorie, literatură, texte vechi și viabile, de drumeții și, mai ales, dornic să povestească, el publică la Deva: Editura Karina, *Legende din Transilvania - Țara Hațegului: Zorii regilor*, în anul 2025. Și-a organizat materialul pe mai multe paliere pentru a lăsa legendele să transmită mirajul istoriei, să pulseze spre un adevăr melodios, generând POVEȘTEA. Sunt prezentate legendele, apoi originea legendelor, curiozități, având și un cuvânt de încheiere pentru cititorul interesat de frumos. El mărturisește: „Am copilărit în această țară legendară, unde Carpații străjuiesc ca niște santinele tăcute peste o vale încărcată de istorie și mit. Din primii mei ani, m-au fermecat poveștile ce pluteau parcă în văzduh – povești cu regi și domnițe, cu bătălii câștigate și pierdute, și cu forțe misterioase ce păreau să fi hotărât destinul acestui colț de Transilvanie” (p. 264).

Dakian definește clar legenda, era și necesar după ce și-a avertizat cititorii că acestea nu au o bază riguroasă, acceptată de istorici, dar care modelează istoria: „Așa cum istoria, în general, este o chestiune de deducție și interpretarea faptelor, contextelor și opiniilor altor istorici, felul *legendarian* de a înțelege trecutul trece peste această linie și pătrunde în domenii care nu sunt considerate surse istorice de încredere: transmisii orale prin cântece, obiceiuri, mituri și legende, ipoteze discutabile bazate

pe picturi, fresce și statui, informații vagi din documentele nevalide științific sau interpretări oarecum contrastante cu teza oficială, politică sau convenabilă” (p. 73).

Și totuși, legendele sunt spectaculoase, aduc parfumul vechi al iubirilor pe vremea războiului, comori vechi, fabuloase, eroi care au biruit prin mintea lor pliată pe realitatea vremii, înțelepciunea femeilor disponibile să construiască familii domnitoare, cărți uitate și care își revendică personajele, aur și bucate alese, sângele care a scris istoria, castele și turnuri de pază. Prin legendele prezentate, Țara Hațegului, Transilvania s-au legat, din vechime, de Europa, ajungând până în Marea Britanie sau Imperiul Otoman, punctând istoria vecinilor de lângă noi: maghiari, sârbi, bulgari... Țările românești, deși despărțite de condițiile vremurilor, aveau legături trainice bazate pe credința creștină, idei comune, relații de familie, limbaj, aur... Chiar numele (țară) arată sensul în istorie: Țara Hațegului...

Cu talent și pasiune, Dacian Muntean lansează chiar el o legendă legată de mișcarea *legendariană*,

cum o definește. Legendele se spun și se transmit personajului Charles de Wales, sugerând prezența reprezentantului familiei regale a Marii Britanii în Țara Hațegului, Transilvania.

Această legendă modernă are câteva elemente obiective, pendulând între fantezia și realitate, astfel există un Arbore Genealogic cu legături între cele două zone, Kendeffy – Windsor, culminând cu Regele Regatului Unit și al țărilor aferente, Charles al III-lea, pornind de la Cneazul Kende de Râul de Mori (Malomwyz) din Țara Hațegului (pp. 218-219). Apoi extrasele din presa modernă (2006-2023) din Regatul Unit, existând argumente pertinente: interesul Prințului pentru Transilvania, investițiile făcute în această zonă a țării, relația fostului Prinț cu istoria, legăturile de familie cu familia lui Vlad Țepeș, dragostea pentru frumusețea locului etc. („Evening Standard”; „CBS News”; „The Telegraph”; „The Epoch Times”; „Royal Central”; „Dailymail” etc.; pp. 206-210).

Un alt element pentru această legendă modernă îl reprezintă *bucătăria* din Transilvania, mama autorului fiind prezentă în paginile cărții cu bucatele alese din Țara Hațegului, pledând pentru ospitalitatea oamenilor de aici în fața vizitatorului ad-hoc. Enumerând delicatesele locului: supă de pui cu tăiței făcuți în casele hațeganilor și virșii făcuți din carnea animalelor locului, plus condimente speciale, afumați după o tehnică străveche. Avem un amestec mozaic de tradiții culinare cu influență românească, maghiară, turcească, germană, balcanică. Amestecul sugerează influențele străine în această zonă prin obiceiurile zilnice.

Apoi prezența personajului în Biserica Reformată din Sântămăria Orlea, acolo unde credința, istoria, povestirile se pot întâlni. Iată cum se poate edifica o legendă, bazată pe fapte obiective, dovedite.

De mai multe ori, Dakian apelează la interpretări lingvistice pentru a dovedi că viața plusează în aceste povestiri vechi, cu sens modern. Astfel, multe cuvinte moderne se trag din *sanscrită*, urmărind traseul etimologic se deschide o fereastră către evoluția limbilor și culturilor din diferite zone ale lumii. Examinarea cuvintelor vechi pot aduce la lumină conexiuni moderne, legând prezentul de trecut.

Experiența autorului s-a materializat în anul 2014 într-un proiect numit *LegendaRoom*, legendele din Țara Hațegului fiind păstrate ca elemente ale patrimoniului cultural, apoi publicarea unor texte despre legende la Societatea de Educație Nonformală și Socială (SENS), în anul 2015. Avem deci, un proiect dinamic, punând pe primul loc zona.

De la Poarta de Fier la Înalta Poartă: Legende Hațegane.

Panorama este atrăgătoare, de la bătălia crâncenă de la Tapae la interesanta legendă a lui Lupu vârcolacul, acțiunea se legă prin aventurile Domniței Ileana de la Cetatea Colț, Castelul din Carpați, la viața tumultuoasă a familiei Kendeffy, apoi la povestea Domniței Elisabeta de la Răchitova; originea lui Iancu de Hunedoara, la epopeea Domniței Stela de la Răchitova; originea lui Mehmed Fatih. Legendele se derulează cu viața Domniței Safira de la Prislop, la aventurile lui Față Neagră, erou de roman și prezență activă în istoria controversată a zonei. Muntean Dacian ne provoacă prin legenda strigoanei Ciciroanie sau a lupului vârcolac și ne atrage în zona folclorului mistic, generatoare de subiecte pentru filmele stranii, bine speculate de regizori.

El recunoaște puterea istoriei și trimite la sursele academice ale legendelor, îi numește pe istoricii și scriitorii care s-au preocupat de zonă: Octavian Floca, Gligor Hașa, Dumitru Almaș, Gheorghe Șincai, Iulian Marțian, Dorin Petresc, Cornelia Gangolea, pomenește sursele vechi provenind de la Dio Cassius și alte trimeri interesante.

Iată cum povestește Dacian Muntean: „Lupta fusesse feroce și se dădu în fața palisadelor care închideau Mamuca - Poarta Fierului. Mulți, prea mulți căzură.

Tânărul rege Decebal făcea ravagii printre romani, căutând pe general, dar acesta, prevăzător, rămase pe o înălțime pentru a putea dirija tactic armata” (Legenda bătăliei de la Tapae și comoara dacilor, p. 151).

Interesantă se prezintă și legenda despre stema Corvinilor, despre Iancu de Hunedoara. Despre Iancu de Hunedoara, personaj original din istoria românilor, reținem că era un tânăr de viță nobilă, el a plecat prin Europa să învețe meseria armelor, necesară în Evul Mediu, pornind pe jos și ridicându-se încet, alături de fratele său mai mic, Ioan. A servit, ca și căpitan de mercenari, nume celebre ale vremii, din Serbia, Dalmația și Italia, iar când, după o vreme, a ajuns în fața regelui Sigismund, a îngenunchiat, a plecat și capul și a ridicat pumnul strâns, pe care se putea vedea inelul cu rubin roșu. Pe de altă parte, anticipând tancul, acesta a folosit în bătălii tunuri montate pe căruțele în mișcare, protejate de apărători metalice (Legenda Domniței Elisabeta de la Răchitova și Originea lui Iancu de Hunedoara, p. 84).

Autorul are convingeri ferme când se apropie de răurile din Țara Hațegului, fantezia se modelează printr-un raționament adecvat, miracolul are rigoarea lui, zeii ating locurile și le schimbă puterea.

Numele râului Strei (Strii) apare în numeroase locuri din carte, oferă expresia fonetică a numelui Istre? Multe denumiri de râuri, din zonele locuite în antichitate de populații dacice sau înrudite cu acestea, conțin particula „istri/istra” <<Bistra, Bistrița, Bistrica, Bistricioara, Bistreț, etc.>>. Dacă reinterpretem scrierile lui Vergiliu, care relatează că dacii ar fi băut, înainte de lupte, apă din Istru și ne imaginăm că era imposibil ca fiecare trib să călătorească, înainte de bătălii, cale de sute de kilometri până la Dunăre, este firesc să constatăm că dacii aveau râuri sfinte, aflate chiar în Țara Hațegului sau în alte zone ale țării.

Personajele de poveste sunt descrise cu pasiune, Muntean pare să le aibă în fața ochilor, se mișcă agil în istorie și-n romanele scriitorilor vremii: Față Neagră era un tânăr foarte abil, de viță nobilă, foarte frumos și cu trecere la femei, puternic și îndrăzneț, care se masca și jefuia caleștile nobililor, furând bijuteriile doamnelor și arginții domnilor, având legături cu nobilimea de la curtea maghiară, dar și cu oamenii ai vremii din Transilvania. (Legenda lui Față Neagră, p. 176 și următoarele). Se pot face legături cu romanul *Sărmanii bogați* scris de Jókai Mór, un important romancier maghiar. Apoi sunt conexiuni cu eroul de film Zorro sau cu nobilul californian Don Diego Vega, un justițiar care purta la fel o mască neagră; cu Batman, super erou de benzi desenate, creat de Bob Kane în anul 1930 etc. Lumea legendelor este mică, se formează o adevărată rețea de socializare spectaculoasă în mintea cititorului, elementele comune fiind evidente: dubla identitate, statutul social, aristocratic, ascunzătorile secrete, purtatul măștii, curajul, trendul în lumea aflată în schimbare, cu mișcarea oamenilor din Estul Europei în Vest, purtători de legende și istorie (p. 188).

De reflectat asupra legăturilor dintre Iancu de Hunedoara și Mehmed Fatih, celebru pentru că a legalizat fratricidul, necesar politic pentru menținerea ordinii în Imperiul Otoman (pp. 240-241).

Chiar și *sigiliul* este folosit ca argumente pentru a susține o legendă, astfel pe o scrisoare datată 1513, aflată în arhivele maghiare, se recunoaște urma unui sigiliu, un arc și o săgeată, un corn de vânatoare, luna, soarele, crucea ospitalierilor – elemente ale apărătorilor frontierelor din Țara Hațegului, o istorie în mișcare, pomenește de Ladislaus Kendeffy de Malomwyz (Râul de Mori).

În prezent, Dakian este profesor la Santander și surprinde cu o carte legate de legendele din Spania (Cantabria), dovedind că legendele pot lega lumile prin fire invizibile dar solide.

Dacian Muntean a lăsat pentru tineri, adolescenți, iubitori de legende și istorii câteva semne despre amprenta locului, demersul său fiind remarcat și de „Smithsonian Magazine” pe plan internațional și se reține: „El speră că aceste mici muzee și expoziții vor crește interesul oamenilor pentru Țara Hațegului, atrăgând vizitatori din alte părți ale României” (*ultima copertă*)...

Punți culturale Serbia – România

La sediul redacției cotidianului „Răsunetul” din Bistrița, s-a desfășurat colocviul „Punți jurnalistic Serbia – România”, un eveniment dedicat dialogului profesional și colaborării dintre jurnaliștii din cele două spații culturale. La colocviu au participat reprezentanți ai presei din Serbia și România, printre care Mariana Stratulat, director al Casei de Presă și Editură „Libertatea” Serbia, Valentin Mic, redactor responsabil al ziarului „Libertatea” Serbia, Elena M. Cîmpan, președinte UZPR Filiala „Răsunetul” Bistrița-Năsăud, Gabriela Ciornei, editor coordonator al cotidianului „Răsunetul”, și Menuț Maximilian, manager al cotidianului „Răsunetul”. În cadrul evenimentului, doamnei Mariana Stratulat i-a fost acordată Distincția „Exelență în cultură”, din partea Societății Scriitorilor din Bistrița-Năsăud și a cotidianului „Răsunetul”. Cu acest prilej au fost prezentate volumele semnate de Mariana Stratulat: „Reflexii eterne în oglinda timpului” (interviuri alese) și „Cele mai frumoase poezii – Doamnelor în dar”, o antologie bilingvă dedicată universului liric feminin. În contextul aniversării a 80 de ani, Casa de Presă și Editură Libertatea a fost premiată de președintele Serbiei cu Ordinul de Sretenje al Republicii Serbia, una dintre cele mai înalte recunoașteri acordate de statul sârb. Jurnaliștii din Serbia au fost invitați la Festivalul Mărul de Aur, de către Al. Cățcăuan, director al Casei de Cultură a Sindicatelor Bistrița.

Brândușa Juică

Poezia nu se adresează timpului în care apare, ci inimii care o recunoaște

Ne aflăm în fața celei de-a treia ediții a antologiei *Cele mai frumoase poezii... Doamnelor în dar*, care a apărut sub egida Casei de Presă și Editură „Libertatea” din Panciova.

Există cărți care se citesc și cărți care se oferă. Cele trei volume, care au văzut lumina tiparului în anii 2024, 2025 și 2026, și poartă același nume - *Cele mai frumoase poezii. Doamnelor în dar* - aparțin celei de-a doua categorii. Sunt cărți care se oferă, dar nu ca simple obiecte tipărite, ci ca un gest de încredere, o invitație la dialog și la regăsire. Deși au veșmânt de sărbătoare, ele nu cer doar atenție, ci deschidere; nu solicită doar lectură, ci participare. Poeziile adunate în aceste volume, din grija antologatorului Mariana Stratulat, nu formează o simplă succesiune de texte, ci un gest colectiv, nobil, născut din nevoia de a dăru și de a împărtăși sens, într-o lume mereu grăbită, risipită în zgomote și discordanțe. Firul roșu care le unește este femeia, un cuvânt, dar prin care poezii văd femeia ca pe o respirație a lumii, izvor de lumina și taina nesfârșită.

Ca cititori, lăsându-ne purtați de suflul creator, descoperim femeia mamă, fiică, soră, iubită, prietenă, zeiță, „femeia înger cu aripi de gheață”¹, „femeia ideală”², „femeia-liră”³, și nu doar atât. Antologia *Cele mai frumoase poezii... Doamnelor în dar*, ediția a III-a, creează

un spațiu comun în care poezia circulă liber, fără ierarhii rigide și fără limite impuse. Se deosebește de primele două ediții. Fiecare autor este prezent cu o singură poezie - concentrată, esențială - asemenea unei mărturisiri limpezi. Din aceste fragmente de sensibilitate se conturează un peisaj plural, în care vocile lirice nu se suprapun, ci se completează.

Tema femininului traversează volumul ca o prezență firească, nici declarativă, nici demonstrativă. Femeia apare în ipostaze diferite: ca memorie, ca început, ca forță tăcută, ca reper interior. Nu este un simbol unic, ci o pluralitate de sensuri, recuperate poetic din unghiuri diferite. Tocmai această diversitate conferă unitate cărții.

Dimensiunea plurilingvă adaugă antologiei o respirație aparte. Limbile se întâlnesc aici nu pentru a se compara, ci pentru a se însoți, demonstrând că poezia poate fi recunoscută dincolo de granițe și sisteme culturale. Limba română rămâne punctul de convergență al acestui demers, dar deschiderea către alte idiomuri confirmă vocația universală a cuvântului poetic.

Alături de autori consacrați, apar voci tinere, aflate la început de drum. Experiența și promisiunea viitorului coexistă natural, într-un dialog tăcut care susține continuitatea literaturii. Antologia devine astfel nu doar o oglindă a prezentului, ci și o proiecție a devenirii.

Așezată sub semnul generozității, această carte, asemenea primelor două ediții, își asumă și valoarea simbolică a unui dar. Oferită în preajma zilei de 8 Martie, ea nu propune o celebrare festivă, ci una profundă: prin cuvânt, prin memorie, prin recunoaștere. Poezia devine aici un gest de respect și de lumină, un mod de a spune că frumusețea, sensibilitatea și forța creatoare merită roșite și păstrate:

„Acolo în misterul poeziei / Cerul e unit cu Dumnezeu” (Vasile Barbu: În Nauru).

Volumul, construit de aproximativ o sută de poezii din diferite colțuri ale lumii, este un proiect colaborativ care se înscrie firesc în spațiul cultural al românilor din Serbia, ca formă de continuitate și afirmare prin cuvânt, dar și de stimulare a dialogului intercultural. El adună voci care se exprimă într-un limbaj al memoriei și apartenenței, demonstrând că literatura rămâne unul dintre cele mai sigure moduri de a păstra identitatea vie, dincolo de timp și granițe.

Într-o epocă în care cuvântul riscă adesea să fie grăbit, diluat sau uitat, această antologie restitue poeziei funcția ei esențială: aceea de a crea legături. Între oameni, între generații, între lumi vizibile și invizibile. Fiecare poem devine o punte, fiecare voce - o formă de prezență. Cititorul este invitat nu doar să contemple, ci să asculte, să recunoască, să se regăsească. Astfel, cartea nu se închide odată cu ultima pagină, ci continuă să existe în eoul lăsat în sufletul celui care o primește.

Mai mult decât o realizare editorială, antologia *Cele mai frumoase poezii... Doamnelor în dar*, ediția a III-a, este o invitație la lectură, la reflecție, la întâlnire. Ceea ce se oferă cu sinceritate rămâne - iar poezia, atunci când este dăruită, își găsește mereu cititorul potrivit.

În final, dorim ca volumul să fie primit cu aceeași liniște și lumină cu care a fost gândit și înfăptuit. Mult succes antologiei și drum bun cuvintelor!

1 Titlul poeziei semnate de Veronica Balaj, în volumul *Cele mai frumoase poezii. Doamnelor în dar* ediția a III-a.

2 Titlul poeziei semnate de Victoria Fonari, în volumul *Cele mai frumoase poezii. Doamnelor în dar* ediția a III-a.

3 Titlul poeziei semnate de Mariana Dan, în volumul *Cele mai frumoase poezii. Doamnelor în dar* ediția a III-a.

Valentin Mic

Interviuri și reflecții asupra dialogului autentic și al vocilor de referință

Mariana Stratulat, personalitate de prestigiu în viața culturală a românilor din Serbia, și-a dedicat activitatea jurnalistică explorării comunității românești din Voivodina și a realităților ei diverse. Cartea de interviuri semnată de ea reprezintă o panoramă de voci care, împreună, construiesc un tablou complex și polifonic, un mozaic de experiențe, convingeri și sensibilități. Volumul se bazează pe documentare atentă, pe capacitatea de a spune povești și pe răbdarea necesară ascultării autentice, reflectată în portrete care evidențiază atât latura profesională, cât și cea umană a interlocutorilor.

Interviul, ca gen jurnalistic și literar, devine aici mai mult decât o succesiune de întrebări și răspunsuri: el se

transformă într-un spațiu de întâlnire, în care fiecare participant la dialog contribuie la construcția sensului. Autoarea demonstrează că interviul nu este doar un instrument de informare, ci o formă de cunoaștere profundă, capabilă să surprindă nuanțele psihologice, dilemele morale și parcursurile personale ale celor intervievați. Prin ritmul atent, alternanța între întrebări și reflecții și prin modul de prezentare a anecdotei și a detaliului relevant, Mariana Stratulat transformă fiecare dialog într-o experiență narativă și cognitivă deopotrivă.

Autoarea reușește să ofere fiecărui interviu o structură clară și echilibrată, astfel încât pluralitatea vocilor devine un instrument pentru a înțelege lumea culturală, științifică și civică contemporană. Temele recurente - angajamentul față de cultură, reflecția asupra memoriei personale și raportul dintre meserie și vocație - leagă materialul într-un ansamblu coerent. Chiar dacă persoanele interviuate provin din domenii diferite - universitari, artiști, jurnaliști sau promotori ai tradițiilor - vocea autoarei le armonizează prin identificarea punctelor comune: procesele de creație, dilemele morale și satisfacțiile muncii bine făcute. Unele interviuri surprind prin naturalețe, altele prin rigoare intelectuală, însă toate oferă mărturii autentice, reflecții echilibrate și anecdote relevante.

Cititorul descoperă, de pildă, portretul unui universitar care vorbește cu pasiune despre rostul educației și despre legătura dintre catedră și comunitate, mărturisirea unui artist plastic care a învățat să transforme exilul interior în forță creatoare sau experiența unui jurnalist care, după decenii de presă, reflectează lucid asupra compromisurilor inevitabile și asupra bucuriilor discrete ale profesiei. La fel de pregnante sunt paginile dedicate unor personalități mai puțin cunoscute publicului larg, dar extrem de importante pentru viața culturală locală - oameni care duc pe umeri tradiția, transmit obiceiuri și dau sens identității.

Astfel, volumul devine nu doar o panoramă de portrete, ci și un document al diversității umane. Un profesor, un muzician, un activist civic sau un scriitor - fiecare voce adaugă o nuanță în mozaicul general. Într-o lume în care discursurile tind să se uniformizeze, cartea Marianei Stratulat demonstrează că individualitatea poate fi salvată și pusă în valoare prin dialog. Interviul devine un spațiu al întâlnirii, în care timpul pare să se dilate, permițând interlocutorului să dezvăluie nu doar date concrete, ci și emoții, îndoieli și experiențe intime.

Mihai Vintilă

O incursiune în lumea economică prin povești culinare

Uneori, cele mai surprinzătoare și inovatoare idei apar din combinații neașteptate. Așa este și cazul cărții „Economia comestibilă”, semnată de H. John Chang, apărută în 2023, la editura Polirom. Această lucrare promite să ne schimbe modul de a vedea lumea și, mai ales, să ne ofere o perspectivă diferită asupra fenomenelor economice globale, toate acestea prin intermediul poveștilor și comparațiilor culinare. O abordare inedită, care își propune să facă economia mai accesibilă, mai atractivă și, poate, mai ușor de înțeles pentru cititorii din întreaga lume.

Autorul, Ha-Joon Chang, este un nume cunoscut în Asia și în special în Coreea de Sud, fiind recunoscut pentru lucrările sale de popularizare a economiei. Cărțile sale au fost traduse și în alte limbi, inclusiv în engleză, și au fost bine primite pentru originalitatea și claritatea explicațiilor.

În această carte, el încearcă să implementeze o metodă inedită: explicarea proceselor economice mondiale prin povești culinare, folosind analogii și exemple din bucătăria asiatică, dar și din bucătăria mondială, pentru a face subiectul mai captivant și mai intuitiv.

Cartea are o structură clară, fiind bine argumentată și susținută de date și informații economice actuale. Însă, ceea ce o diferențiază cu adevărat de alte volume de profil este metoda de comunicare: fiecare proces economic, de la lanțul de aprovizionare la piețele financiare, este ilustrat cu povești din bucătărie, cu „porții” de mâncare și comparații culinare. De exemplu, autorul face analogii între exporturile globale și o supă de tăiței, sau între inflație și un anumit fel de desert specific, explicând astfel concepte complicate într-un mod mai familiar.

Totuși, această abordare nu este lipsită de provocări. În primul rând, majoritatea exemplurilor și poveștilor culinare provin din Asia, în special din Coreea și China, ceea ce poate crea o barieră de înțelegere pentru cititorii occidentali sau pentru cei din România, care

nu sunt familiarizați cu aceste tradiții culinare. De exemplu, o supă specifică sau un anumit tip de tăiței pot fi complet necunoscuți, iar comparațiile lui Chang devin mai greu de urmărit. În plus, unele analogii sunt destul de abstracte sau vagi, făcând ca unele explicații să fie și mai dificil de asimilat.

Un alt aspect pe care l-am observat este că, pentru cititorii din afara zonei asiatice, exemplele culinare pot părea mai degrabă exotice sau chiar obscure. Dacă autorul ar fi inclus și exemple din bucătăria europeană, americană sau alte tradiții culinare mai cunoscute la nivel mondial, cred că experiența de lectură ar fi fost mai plăcută și mai accesibilă pentru un public mai larg. În plus, unele comparații, precum cea între culoarea portocalie a morcovului și sistemul de brevete, sunt originale, dar poate destul de greu de conectat cu realitatea cotidiană a cititorului.

Cu toate acestea, nu pot să nu apreciez ingeniozitatea acestei idei. „Economia comestibilă” reușește să aducă în discuție concepte complexe precum globalizarea, lanțurile de aprovizionare, inflația, sau piețele financiare, într-un mod diferit, inedit și uneori amuzant. Este o carte care îți cere să gândești „afară din cutie”, să asociezi idei din domenii aparent diferite și să realizezi cât de multă asemănare există între procesul economic și lumea gastronomiei.

Din punct de vedere stilistic, cartea este bine scrisă, clară și bine argumentată, cu un vocabular accesibil, dar totodată profesional. Autorul reușește să mențină interesul cititorului prin povești captivante, analogii creative și o prezentare logică a informațiilor. În plus, are grijă să aducă și date economice actuale și statistici relevante, ceea ce dă credibilitate și valoare practică lucrării.

Recomandarea de pe copertă, semnată de editură, subliniază și ea această originalitate: „Un mod inedit de a privi economia mondială, prin povești culinare care ne fac să înțelegem și să apreciem complexitatea proceselor economice.” Într-adevăr, această idee de a vedea economia ca pe o gastronomie globală este atractivă și inovatoare.

„Economia comestibilă” este o carte care poate fi apreciată pentru originalitatea și abordarea sa creativă, dar care, în același timp, poate fi dificil de digerat pentru cititorii care nu sunt familiarizați cu bucătăria asiatică sau nu au o pasiune pentru mâncare. Dacă ești curios și deschis către experiențe literare neobișnuite, dacă îți place să vezi lumea prin ochii unor povești și analogii, această carte te poate surprinde plăcut. Însă, dacă preferi explicațiile directe și exemple din bucătăria ta zilnică, s-ar putea să simți uneori că poveștile culinare devin mai obscure decât ar trebui.

Per ansamblu, „Economia comestibilă” reprezintă o încercare curajoasă de a face economia mai accesibilă și mai interesantă prin povești și comparații culinare, dar succesul acestei abordări depinde foarte mult de gusturile și experiența fiecărui cititor. Pentru mine, a fost o experiență inedită, dar nu una memorabilă. Totuși, merită să fie descoperită dacă sunteți interesați de o perspectivă diferită asupra lumii economice, chiar dacă această perspectivă pare mai mult o aventură în bucătărie decât o explicație științifică. Ha-Joon Chang, *Economia comestibilă*, Iași, editura Polirom, 2023, 304 pagini.

Atunci când Ion Cristofor vorbește despre poezie ca formă de supraviețuire a memoriei, iar Ioan Baba evocă experiența poetului și jurnalistului care construiește punți între culturi, avem în față nu doar două mărturii individuale, ci o parte dintr-un destin colectiv. Varujan Vosganian, prin reflecțiile sale asupra memoriei și identității, dă un ton grav și profund, în timp ce Veronica Balaj sau Florica Căndea aduc sensibilitatea creatorului care surprinde frumusețea și fragilitatea lucrurilor mărunte. Prezența unor poeți precum Evelyn Maria Croitoru și Gabriel Alexe evidențiază modul în care creația poetică explorează și descoperă lumea înconjurătoare, iar Menuț Maximilian și Ovidiu Cornilă mărturisesc despre forța criticii literare de a ordona și de a lumina contextul. Prezența unor creatori precum Aleksandar Čotrić sau Milan Orlić confirmă deschiderea interculturală, arătând că Banatul rămâne un spațiu fertil al întâlnirii dintre tradiții.

Dincolo de artă, volumul se ramifică spre educație – un domeniu în care Drd. Mariana Stratulat lasă să vorbească profesorii și cercetătorii. Conf. univ. dr. Gabriel Kelemen, cu pasiunea sa pentru simbol și pedagogie vizuală, dr. Otilia Hedeșan, cu rigoarea antropologului, ori dr. Daniela Barbulov și prof. dr. Brândușa Juică, cu experiența profesorului din școală, dau viață unor reflecții care privesc nu doar prezentul, ci și viitorul. Cititorul înțelege că educația nu se reduce la transmiterea de informații, ci este un act de responsabilitate civică și culturală. Această parte a volumului devine pledoarie pentru școală ca spațiu de formare a conștiinței colective și ca loc al memoriei vii.

Istoria și spiritualitatea se împletesc în pagini de adâncă semnificație. PS Ieronim vorbește cu demnitatea ierarhului conștient de rolul său, prot. Emanuel Tăpălagă și prot. Mihai Gherghel mărturisesc provocările preotului contemporan, prins între tradiție și realitățile schimbătoare ale comunității, iar istoricul dr. Constantin Stan Tufan restituie cititorului fragmente de trecut care altfel s-ar pierde. Aceste dialoguri capătă valoarea unor documente vii și a unor mărturii de credință, amintind că fără rădăcini, istoria și identitatea se risipesc.

Partea dedicată jurnalismului și comunicării aduce o energie apropiată de actualitate. Intervenițiile cu Mario Balint, Mărioara Stojanović, Ivan Babić sau Nicolae Moise scot la lumină culisele unei profesii care și-a schimbat fața, dar nu și esența. Din aceste dialoguri răzbate tensiunea dintre tradiția jurnalismului scris și provocările erei digitale. Se vorbește despre libertatea presei, responsabilitatea în informare, manipularea mediatică și rolul jurnalistului ca intermediar între adevăr și opinia publică.

Prezența personalităților publice conferă volumului rezonanța finală. Benone Sînuțescu, Gheorghe Zamfir, Grigore Leșe sau Nicolae Corneanu dau glas unor voci care au marcat arta, spiritualitatea și viața publică românească. Dincolo de numele lor, se dezvăluie ca oameni cu convingeri, experiențe și fragilități. Cititorul află nu doar date biografice, ci și sensul unei vocații și puterea unui destin.

Valoarea cărții nu se limitează la dimensiunea profesională. Ea are și o funcție memorială evidentă. Intervenițiile adună o galerie de personalități care, prin munca lor, au definit și definesc identitatea culturală a românilor din Serbia și din regiune. Volumul devine astfel o arhivă vie a unui timp și a unei comunități.

Cartea ridică și o întrebare implicită: ce înseamnă astăzi interviul, într-o epocă dominată de rețelele sociale și viteza informațională? Prin rigoare și atenția acordată interlocutorului, autoarea demonstrează că interviul rămâne o formă privilegiată de cunoaștere.

În concluzie, volumul Marianei Stratulat nu este doar o colecție de interviuri, ci pledoarie pentru dialog ca formă de cunoaștere și pentru memorie ca instrument de rezistență culturală.

Paul-Mark Precup

Paul-Mark Precup s-a născut la 25 iulie 2002 în municipiul Bistrița. Este profesor, redactor, absolvent al Facultății de Litere (Universitatea Babeș-Bolyai, Cluj-Napoca), specializări Engleză-Norvegiană. În prezent se află în al doilea an de master, urmând cursurile masteratului de Studii Irlandeze din cadrul aceleiași facultăți. Dintre premiile literare obținute, menționăm Premiul I pentru Poezie la Festivalul Național „Avangarda XXII”, Bacău, 2024. Debutază absolut în revista „Mișcarea literară”, urmând apariții în reviste precum „Discobolul”, „Echinox”, „Note de Subsol” și „Planeta Babel”.

fiind omorât pe bune

clorofilă amestecată
neuron mergând înspre neuron conectând
frunza la frunză

undeva
în distanțele imaginare dintre crengi
între verde între microscop între ochi
între ce a mai rămas de spus și ce va fi să fie

suntem noi
artificiali cu păr murdar
cu semiluni de apă în creștet
speranțele noastre
bucle dezordonate de umezeală
suntem acolo, stăm la semafor fără mașină
degetele tălpilor noastre se mușcă, lent.

ea începe să-și frece tălpile de asfaltul umed
de parcă ar tura în gol
ochii mei sug mișcarea asta atent
ca o gaură neagră măiestrind rușinea.

pupilele își pierd/ regăsesc/ pierd/ regăsesc orbita
la fel cum ploaia regăsește bitumul
la fel cum inima mea te regăsește până la leșin
te simt cum mă omori
pe bune.

În ciuda
a tot ce se vede
e verde.
trebuie să pornim.

somsomnsomn

inima mea e îngrozită și zburdalnică
veșnic ferind deși aparent imposibil
curenții/ valurilor de pastel/ ce se sparg

pe pick-up-ul meu/ praful
mătură sunetul
e însuși măturat
de spargerea
degetelor/ mâinilor mele/ împreună

piesa de fundal pe care mi-o imaginez pentru viața mea
sunt aplauze așteptând să-și împrăștie ecoul
sunt țambaluri așteptând să oscileze
mâinile oprindu-se/ la mijloc/ să prindă/ aerul.
bățul oprindu-se/ în aer/ să prindă/ o vibrație întârziind

nu vine niciodată – aproape totdeauna
ca și cum l-aș aștepta pe Godot
el vine aproape tot timpul dar nu ajunge niciodată

spun ok
încarcerează aerul/ prinde țambalul
fă sunetul singur

fă sunetul al tău
la fel cum luna
mișcă/ valurile/ ca pensula pe pânză/
așa și tu/ trebuie să
intri în sunet/ să te lovești zgomotos /
de ce contează/ ceva contează

ceva.
contează.

ceva.

e materie
e un cuvânt
e sunet înainte să zdrobesc să zdrobesc ră / sunetul/ vieții
/ dându-i-se / viață/ trebuie să/ dau sunet/ să sun/ răsun/ ca
ape urlătoare /păduri bocitoare / și apusuri/ ca într-o/ sticlă
de tequilla/ binecuvântând bănci/ înghețate în/ parc to/ pind
o/ chii noștri în/ ele în/ sele /așezând/ filtre sepia / peste vi/
sele noastre/ dulci.

trăieșterâdeiubește2

dacă mă simți
dacă mai simți
am putea pluti pe sifon:
sifon + caramel (plus caramel)
straight coca-cola
straight coke in cola
like they used to make it

ca și mine
ne semnificativ dar interzis
poate că trebuie să accept- never really fell outta depressi-
on- nu c-aș fi observat
nu puteam să apăs
puteam doar să mângâi- idei împărțite /zâmbete dăruite-
lumina soarelui cu drag îndepărtată - revine totul în inima
mea

revine totul. încep să-mi aduc aminte de bucățile pe care
le-am lăsat deoparte. de-o parte lumini intermitente îmi
umbresc continuu pașii.
În alta epileptic încerc în vid să înțeleg codul morse din
tine.

liniile.
și punctele-

pe care
le citesc.
nu pot să aibă.
niciun sens.

câteodată. deci—
sar pe ele.

zdrobesc. focul—
și gheața de-o seamă.

de parcă-i super mario 64 și nu știu mai bine decât să te
iubesc zdrobind totul din jurul meu&al tău— un fel de sim-
fonie ciudată.

e simfonie orișicum. zâmbetul curgând prin crăpăturile mele
nilul inundând plin de sticlă pedala—
dând din cap benzinei.

etherstrike

simțindu-ne creștetul crăpat în două
visăm la ceruri mai interesante
mai acidulate
în nori, piersici cosmice
licori astrale în oglinzile din ochii noștri

orice e imposibil s-ar putea întâmpla
picioarele cad încet pe asfalt topindu-se
înspre câteva fire de iarbă încolțite de magazine.

dac-aș putea să mă privesc din interior
sunt sigur c-aș observa dodecaedre pe retine
atrăgându-se și respingându-se— mandale microscopice
aproape invizibile.

până când
într-o seară ploioasă
ești un pieton spart pe eter
un stick figure la un semafor desenat cu stânga

cu doi picuri de ploaie comic de mari
în fața ta
unul pentru fiecare ochi
tu îi spui astigmatism
eu îi spun introspecție.

cum trec zilele
mă copleșesc emoții tot mai mari

eram mic
călcam pe găze fără să mă gândesc
de două ori

astăzi eu sunt găza
doar că găza bea cafea la 6 dimineața
și își dorește un suflet cald
tot mai cald ca atunci

când aprinzi aragazul
cu bricheta și
primele două secunde de viață ale flamei
se simt ca o îmbrățișare moale de la un nor (lasă-mă să
cred că norii
sunt moi și pufoși)

ca atunci când îți dezolpezi amintiri
bune sau rele
din creier în mâini și picioare
și te încălzești
ceva mai tare decât de obicei.

(Poezii citite în Cenaclul „George Coșbuc”, Bistrița, 26
februarie 2026)

Pagină îngrijită de Ionela Silvia Nușfelean

Leonard Sandu

Leonard Sandu s-a născut în 22 februarie 2010, la Cluj-Napoca. Este elev în clasa a IX-a la Liceul Teoretic „Mihai Eminescu”, Cluj-Napoca. A participat la diverse concursuri literare, obținând rezultate notabile sub coordonarea doamnei profesoare Viorelia Sabău. Câteva dintre acestea sunt: Premiul I (secțiunea literară) la Concursul Național de creație artistică „Zâmbet de copil în zbor de fluturi”, ediția a IX-a (2025) – Asociația culturală „Cartea, izvor de cultură”; Premiul I (secțiunea „Povești Urbane și Ecouri Literare”) la Concursul cu participare internațională „Puterea Vizionarilor” (2024) – Asociația Cultural-Științifică „Pleiadis”, Iași; Premiul I la Concursul Județean de creație artistică „Aventura vieții mele” (2024) – ISJ Cluj și Palatul Copiilor Cluj; Premiul I la Concursul Județean cu participare națională „Visuri de copil pe aripile toamnei” (2023) – Școala Gimnazială nr. 6 Râmnicu Sărat, jud. Buzău; Premiul III (secțiunea creație) la Concursul Național de Poezie „Ocrotiți de Eminescu”, ediția a XXII-a (2022) – Asociațiunea ASTRA și Uniunea Scriitorilor din România – Filialele Alba, Sibiu, Mureș. În prezent, sensibilitatea sa artistică se apropie de nuvela fantastică, literatura onirică și curentul suprealist.

Sub scutul ternar

„visez [...] ca și cum [...] subconștientul meu s-ar grăbi să-și dea cu părerea

croșetând explicațiile de care se simte în stare din firul curgător

la nesfârșit, și imposibil de stăpânit, al realității.”

- „America ogarului cenușiu”, de Romulus Rusan; „În loc de ziua a 67-a” –

De luni întregi nu am reușit să scriu nimic care să nu mi se pară redundant. Fiecare propoziție era o veritabilă copie, un truism degradat al unei idei deja gândite de altcineva. Am impresia că nu sunt decât o fisură temporară în textura unei realități prea compacte; cuvintele caută o ieșire prin mine. Și-au atins maturitatea și, ca să nu moară în irelevanța trecutului, îmi cer să le pun pe hârtie. Puține sunt îmbinările care le permit cuvintelor să nască idei cu o textură autentică. Aceasta este originalitatea mea: jupuită de clișee, jupuită de prost gust, jupuită de șabloane, jupuită până ce produce pseudoartă.

Urc scara strâmtă, încolăcită într-o curbă atât de regulată, încât fiecare treaptă pare o variațiune a celei precedente. Mă desprind de o lume mai largă, pentru a mă închide într-una mai strâmtă, deși nu pot spune cu certitudine care dintre ele este, în fapt, mai vastă. Îmi găsesc refugiu într-o celulă suspendată, dacă atelierul meu poate purta acest nume. Prin deschiderea circulară a ferestrei nu văd orașul, ci doar o porțiune de cer, ca și cum lumea din afara acestei dimensiuni compensatorii este redusă la o mostră, la o probă limitată de infinit. Cerc în cerc: ochiul mansardei și discul palid al serii. Între ele, masa mea, pe care se adună foi neterminate, propoziții începute și abandonate, semne ale unei creații care nu izbutește să își afle forma. Biroul pare să se sprijine pe o umbră, iar umbra pe o altă umbră, până când realitatea însăși pare rezultatul unei suprapunerii fragile. Ziua, nehotărâtă între retragere și supraviețuire, rămâne suspendată în sticla ferestrei mele. Lumina și praful din aer se contopesc într-o pastă uniformă și vâscoasă de banalitate. Contururile obiectelor devin incerte, iar masa de lucru se subțiază până la consistența unei pelicule cenușii. Tocmai în acest interval – nici zi, nici noapte – mă așez să scriu, convins că ambiguitatea luminii va îngădui ambiguitatea gândului. Ziua, cu claritatea ei brutală, mă obligă la o coerență pe care nu o pot susține. În semiîntinericul ce precede noaptea, clocotul de idei al spiritului în fierbere maladivă mă răstignește de propriu-mi trup. Mă las devorat de hidra cu nenumărate prelungiri protoplasmice, prelungiri ale ideilor pe care le-am profanat prin lipsa mea de inspirație.

Într-o astfel de seară, observ pe masa mea un punct atât de discret, încât aproape că l-aș fi putut trece cu vederea, dacă nu aș fi fost, prin însăși neputința mea de a scrie, condamnat la o atenție excesivă față de detalii. Până atunci, poate că l-am confundat cu textura lemnului sau cu o asperitate neglijabilă. Dar acum este distinct, deși nu mai mare decât un cap de ac. Încerc să îl ignor, atribuindu-i statutul banal al unei imperfecțiuni vizuale, dar el persistă cu o discreție încâpățanată și capricioasă. Privindu-l, am senzația că nu se sprijină pe suprafața biroului, ci pare să o susțină. Am apropiat ochiul, iar punctul nu s-a mărit – ar fi fost prea

simplu – ci s-a adâncit.

Punctul crescuse fără să își schimbe dimensiunea aparentă. Era încă mic, dar cuprindea o spațialitate imposibilă. Pe măsură ce îl contempul, mansarda se conformează logicii lui. Elementele încăperii se stratifică în propriul lor contur și în coloritul vechii amintiri ce o am despre ele. Fereastra rotundă nu mai este doar o deschidere spre cer; cercul cerului și cercul condensării universale se suprapun, pentru o clipă. Scara în spirală, pe care o știam atât de bine, pare să nu mai conducă nicăieri, ci să se înfășoare în jurul unui centru invizibil, repetând la infinit aceeași ascensiune; sunt martorul unei încercări stângace de a imita expansiunea interioară a punctului. Domnește un fel de descompunere albă a lucrurilor, cu îngrozitor de multă lumină ce dispare în inconsistent și gonește exactitatea palpabilului. Fluidul slăbit al fiecărei clipe îmi curge, tot mai dens, prin vene.

Privirea îmi este atrasă, pentru un moment imposibil de măsurat, către un scut. Nu știu dacă această tresărare a fost reală sau doar o himeră a propriei mele exaltări. Întreaga circumferință a punctului, întipărită pe retina mea, este acaparată de acest scut, pe care se proiectează trei imagini simultane și aparent identice. Toate înfățișează o încăpere asemănătoare cu a mea, unde un scriitor aplecat asupra unei mese studiază un punct care se dilată. Niciuna nu este mai reală decât cealaltă; niciuna nu o contrazice pe cealaltă. Coexistența lor nu cere justificare. Timpul nu mai curge; se deschide în evantai; fiecare clipă se prezintă cu o intensitate egală. Punctul înseamnă macrocosmosul supus unei suprafețe finite, unei comprimări atât de perfecte, încât nimic nu se pierde, deși totul pare anulat. În el nu există confuzie, dar nici ordine; nu există succesiune, dar nici simultaneitate în sensul obișnuit al cuvântului. Este, dacă se poate îngădui paradoxul, o totalitate fără volum. În suprafața lui metalică, universul meu fusese miniaturizat fără a fi simplificat; universul meu se reflecta pe sine.

Vertijul efortului violent de a mă vedea pe mine însumi ca detaliu într-o gravură infinită îmi transformă vederea într-o limpeziciune unică de mișcări și inerții. Leșinul plăcut și amețitor, delimitat de conținutul său, înfrânge temporar luciditatea mea. Punctul infectează cavernele oscilante ale aerului; le umple cu umezeală elastică, încheagată în decoruri bizare din bule de cristal.

Fiecare dintre cele trei imagini inițiale se reflectă de trei ori, asemenea unui ecou care nu se stinge, ci se reproduce cu o fidelitate crescândă. Fiecare dintre aceste încăperi conține alte trei, iar acestea, încă trei, până când ideea de încăpere va deveni dependentă de ideea multiplicării. Aud nouă oameni ce descriu punctul în nouă limbi diferite, apoi trei dialecte pentru fiecare limbă, deci 27 de variații. Se petrec simultan, dar fără ca vreuna să le anuleze pe celelalte. Acum, fiecare dintre ele pare să conțină alte trei subdialecte, iar toate aceste 81 de variante aveau alte trei graiuri. Se pare că asist la o lege. Trei devine nouă, iar nouă, păstrând, discret, amprenta lui trei, devine 27. Fiecare imagine conține alte trei, iar acestea, la rândul lor, încă trei, ca și cum universul ar fi construit nu prin acumulare, ci prin înmulțirea unei esențe unice. Am înțeles că punctul nu este doar reducerea macrocosmosului la esență, ci și formula lui de propagare: trei. Simt nevoia să resping tentația simbolică – superstiția cifrelor mi-a fost întotdeauna străină – și totuși, structura se impunea. Fiecare realitate se divide în trei, fiecare dintre acestea în încă trei, și astfel la nesfârșit, până când numărul devine indistinct de totalitate. Universul ar deveni o rețea de oglinzi în care fiecare reflecție generează alte trei reflecții, iar centrul, deși pretutindeni prezent, nu se află nicăieri.

Când, în cele din urmă, am îndrăznit să privesc din nou fereastra rotundă, am avut impresia că cerul însuși este organizat după aceeași lege: trei stele mai luminoase formau un triunghi aproape echilateral; în jurul fiecărei stele luminoase, alte trei mai palide; în jurul acestora, încă trei, până când întregul firmament pare o proliferare a unui singur punct originar.

Spaima m-a cuprins târziu, când am înțeles că această expansiune nu are limită. Dacă punctul ar continua să crească, ar înghiți mansarda, orașul, lumea. Dar, în același timp, crește doar în măsura în care este conținut. Fiecare frază pe care aș fi îndrăznit să o scriu ținea în echilibru expansiunea sa infinită. Cuvintele nu doar că descriu lumea; o comprimă și o eliberează simultan; așadar, macrocosmosul redus la esență nu era o entitate străină; era potențialul însuși al limbajului. Am vrut să îmi retrag mâna de pe hârtie, dar nu mai știam unde se termină mâna mea. Cuvintele, așezate pe foaie, încep să imite legea punctului. O propoziție generează trei sensuri; fiecare sens, încă trei; fiecare interpretare, încă trei. Textul nu se desfășoară, ci se adâncește. Fiecare frază devine o miniatură a întregului, iar

întregul, o variațiune a unei singure esențe.

Am îndrăznit să formulez o ipoteză: dacă acest punct conține universul meu, atunci universul însuși ar putea fi un punct într-o structură mai vastă. Și dacă expansiunea lui este nelimitată, atunci ceea ce numim „infinite” nu este decât incapacitatea noastră de a urmări această creștere. Universul nu este o construcție terminată, ci o operă în perpetuă execuție, iar principiul său de bază, concentrat în acest punct, nu este perfecțiunea, ci expansiunea.

Acum, nu mai văd sfârșitul sau începutul punctului. Țin maxilarul încleștat; împrejurul meu, o tăcere teribilă, o tăcere ce are în mine evidența și conturul unui urlet. Melancolia imobilității și a nemărginitei ei singurătăți cristalizează gândul de extatică exaltare, gândul că temporalitatea m-a orbit; aceasta este doar masca spațialității punctului, ambele fiind forme ale aceleiași totalități. Sculptez și mângâi această stare de nostalgie esențială a inutilității mele, care mă înconjoară de pretutindeni ca o mare cu valurile împietrite. În câteva clipe de neliniște, am parcurs astfel toate certitudinile și incertitudinile existenței mele, pentru a reveni definitiv și dureros în solitudinea mea.

Mă întreb dacă punctul continuă să se mărească, imperceptibil, în interiorul fiecărei propoziții pe care o aștern, în timp ce eu însumi sunt conținut într-o demonstrație narativă a cărei concluzie nu o voi citi niciodată (textul nu are, cu adevărat, o concluzie). Aștept clipa în care textul acesta va deveni, la rândul lui, o totalitate fără volum. Și abia atunci îmi va fi dat să înțeleg că structura acelei serii nu era întâmplătoare. Seara aceea era a treia din Germinal.

(Premiul I la Concursul Național de Reportaje „Romulus Rusan”, ediția a treia, secțiunea „O călătorie spre marea interioară”)

Pagină îngrijită de Ionela Silvia Nușfelean

Horațiu Mălăele, expoziție la Muzeul din Bistrița

Expoziția semnată de Horațiu Mălăele, găzduită la Muzeul din Bistrița, a fost un eveniment artistic deosebit, care a atras publicul prin originalitatea și profunzimea lucrărilor prezentate. Publicul a avut ocazia să descopere o altă dimensiune a artistului – aceea de creator vizual, sensibil și ironic.

Lucrările expuse au impresionat prin simplitatea liniei și forța expresivă, reușind să transmită, dincolo de umor, reflecții subtile asupra vieții și naturii umane. Expoziția a oferit o experiență captivantă, în care ironia și gravitatea s-au împletit armonios, lăsând publicului o impresie puternică și memorabilă. Expoziția face parte din Salonul Național și Internațional de Grafică Satirică „Mărul de Aur – 2026”.

Conferință

MIRCEA GELU BUTA: IGIENĂ SOCIALĂ ȘI EUGENISM ÎN TRANSILVANIA

Invitat special: **Acad. IOAN-AUREL POP**

Lansare de carte:

Transilvania interbelică
Tradiție și înnoire
de Mircea Gelu Buta

Prezintă: **Vasile G. Dâncu**

Moderator: Pr. prof. univ. dr. **Ioan Chirilă**

Directorul Bibliotecii Academiei Române – Filiala Cluj-Napoca

Organizatori: **Editura Școala Ardeleană**
Biblioteca Academiei Române – Filiala Cluj-Napoca

Vineri, 8 mai 2026, ora 12:00, Galeria Academica a Bibliotecii Academiei Române,
Str. Mihail Kogălniceanu nr. 12-14, Cluj-Napoca

Victor Știr

Aurel Marian - 80

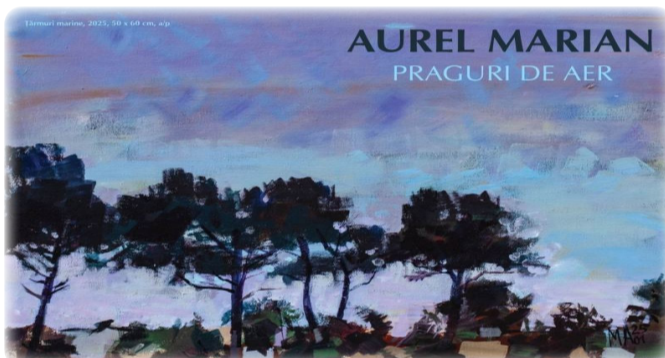
Important eveniment plastic la Bistrița

Recent, în galeria "Arcade 24" a fost inaugurată expoziția Praguri de aer a artistului

plastic Aurel Marian, la împlinirea a 80 de ani. Incinta elegantului spațiu expozițional a fost luată "cu asalt" de artiști din Bistrița dar și din alte zone ale țării, de iubitori ai picturii, ajunși să fie alături de autor, la cel mai important eveniment al carierei. Pe simeze, câteva zeci de lucrări reprezentative ale pictorului, realizate în decursul multor decenii de activitate, alături de picturi din ultimii ani, care dau, în totalitate, imaginea unui parcurs artistic veritabil, de înalt profesionalism și pasiune.

Vernisajul a fost o oglindă a prețurii și solidarității de care se bucură Aurel Marian în fața colegilor, a concitadinilor, așa cum s-a putut deduce din cuvintele rostite de profesor doctor Marcel Lupșe (vicepreședintele filialei UAP Bistrița), profesor doctor Alexandru Gavrițaș (directorul Complexului Muzeal Județean Bistrița Năsăud), profesor doctor Gavril Țarmure (directorul Centrului Cultural Municipal "George Coșbuc") și de criticul de artă Mircea Oliv (președintele filialei UAP Bistrița), totodată și curator al expoziției. Fără excepție, vorbitorii au rostit scurte omagii carierei celui care și a dedicat întreaga viață surprinderii pe șevalet a minunii pe care o descoperă lumina în întâlnirile ei, în mângâierile ei cu lumea.

Cu anvergura unuia dintre cei mai buni critici români de plastică ai momentului din țara noastră, Mircea Oliv a tălmăcit pentru cei prezenți subtilități ale compoziției, coloristicii, picturalității, ale măiestriei redării peisajului sub nota propriei sensibilități, a delicateții cu care surprinde lumina florilor sau sugerează căldura solitară a zonei mediteraneene marcată de singurătate și albastrul cerului. Toate aceste laturi compun universul artistului, având o viguroasă notă individuală, ce-l face recunoscut ca nume propriu în frontul generației sale. Îmbucurător faptul că artistul este sănătos, într-o bună dispoziție de creație și pregătește pentru toamnă o și mai amplă expoziție la Muzeul Județean, după cum a comunicat directorul doctor Alexandru Gavrițaș.

În cuvântul său, Aurel Marian a mulțumit celor prezenți pentru participare și colegilor care l-au sprijinit la realizarea evenimentului, de asemenea, publicului participant într-un număr atât de frumos.

Pictorul s-a născut acum optzeci de ani la Bistrița și a absolvit liceul de Arte plastice din Cluj-Napoca, apoi Institutul "I. Andreescu" din aceeași localitate, după care a fost profesor și director la Școala Generală Nr. 4 din Bistrița, până la încheierea activității.

Vernisajul, prezența lucrărilor pe simeze în centrul municipiului, sub ochii iubitorilor de culoare compun un adevărat eveniment plastic ce se întinde parcursul unei luni, cât va fi deschisă expoziția.

Gala PREMIILOR RETEAUA LITERARĂ

LITERATURĂ • CULTURĂ • EXCELENȚĂ

POEZIE

- Mihaela Farcas
- Ana Mirea
- Amalia Mayer
- Vlad Minea

PROZĂ

- Alina Caraghin
- Eliana Castor
- Iulia Dragomir
- Nicoleta Jitaru

ORGANIZATOR:

ÎN PARTENERIAT CU:

CU SPRIJINUL:

DATA: VINERI 8 MAI

LOCATIE: PALATUL CULTURII BISTRITA

ORA: 19:00

Redacția

Director: Menuț Maximilian; Redactor șef: Olimpiu Nușfelean; Editor coordonator: Gabriela Ciomei;

Redactori: Leo Butnaru; Elena M. Cimpan; Icu Crăciun; Ionela Silvia Nușfelean; Ion Radu Zăgreanu;

Prezentare grafică: Maxim Dumitraș; Tehnoredactare: Claudiu Moldoveanu; Web: Grigore Cotul, site: assbn.ro

Societatea Scriitorilor din Bistrița-Năsăud: Irina Petraș - președinte de onoare, Menuț Maximilian - președinte,

Icu Crăciun, Vasile George Dâncu, Virgil Rațiu - vicepreședinți;

Adresa: str. Petre Ispirescu, nr.14C, Bistrița - jud. Bistrița-Năsăud; email: rasunetul@rasunetul.ro, menutmaximilian@yahoo.com.

Apărut cu sprijinul

SANOVIL

ISSN 2784 - 0034 ISSN-L 2784 - 0034

*** Se distribuie gratuit împreună cu ziarul Răsunetul *** Marcă înregistrată ***